

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

О. О. Сікорська, О. В. Кир'язова, Л. М. Нетребчук

**УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА
навчально-методичний посібник
до практичних занять для здобувачів
вищої освіти міжнародного факультету**

Одеса

ОНМедУ

2023

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

О. О. Сікорська, О. В. Кир'язова, Л. М. Нетребчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА
навчально-методичний посібник
до практичних занять для здобувачів
вищої освіти міжнародного факультету

Одеса — 2023

УДК 811.161.2(075.8)
С35

Автори:

О. О. Сікорська — к. філол. н., доцент, завідувач кафедри суспільних наук
О. В. Кир'язова — к. пед. н., доцент
Л. М. Нетребчук — ст. викладач

Рецензенти:

А. П. Романченко — д. філол. н., професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

В. Є. Абрамович — к. пед. н., доцент кафедри філософії, біоетики та іноземних мов Одеського національного медичного університету МОЗ України

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Одеського національного медичного університету
МОЗ України
Протокол № 8 від 29.06.2023 р.*

Сікорська О. О.

С35 Українська мова як іноземна : навч.-метод. посіб. до практичних занять для здобувачів вищої освіти міжнародного факультету / О. О. Сікорська, О. В. Кир'язова, Л. М. Нетребчук. — Одеса : ОНМедУ, 2023. — 216 с.
ISBN 978-966-443-118-4

Матеріали навчально-методичного посібника, створеного співробітниками кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету, зорієнтовані на активне вивчення української мови як іноземної. До кожної теми подано теоретичний матеріал, лексичні завдання, граматичні вправи та тести для самоконтролю відповідно до чинного правопису. Зміст навчально-методичного посібника відповідає чинній робочій програмі з дисципліни.

Для здобувачів вищої освіти міжнародного факультету.

УДК 811.161.2(075. 8)

ISBN 978-966-443-118-4

© О. О. Сікорська, О. В. Кир'язова,
Л. М. Нетребчук, 2023
© Одеський національний медичний університет, 2023

ЗМІСТ

Передмова	6
Практичне заняття № 1. Фонетика. Український алфавіт. Система голосних і приголосних звуків української мови. <i>Етикет (привітання, знайомство)</i>	7
Практичне заняття № 2. Чергування голосних і приголосних. Спрощення у групах приголосних. <i>Люди і речі навколо нас (в аудиторії, на вулиці)</i>	13
Практичне заняття № 3. Вимова м'яких приголосних. Правила вживання м'якого знака й апострофа. <i>Моя сім'я</i>	18
Практичне заняття № 4. Іменник. Визначення роду. Число. <i>Житло (будинок, квартира, гуртожиток)</i>	25
Практичне заняття № 5. Відмінювання іменників. <i>Продукти харчування</i>	31
Практичне заняття № 6. Займенник. Розряди. Особові займенники. <i>Моє навчання</i>	37
Практичне заняття № 7. Присвійні та питальні займенники. <i>Покупки</i>	43
Практичне заняття № 8. Прикметник. Рід і число прикметника. <i>Розмір предметів, колір</i>	48
Практичне заняття № 9. Вживання родового відмінка однини та множини. <i>Відпочинок (мій вихідний день, хобі)</i>	53
Практичне заняття № 10. Вживання давального відмінка однини та множини. <i>Риси характеру людини. Опис зовнішності</i>	60
Практичне заняття № 11. Вживання знахідного відмінка однини та множини. <i>Емоції людини</i>	65
Практичне заняття № 12. Вживання орудного відмінка однини та множини. Прийменникові конструкції. <i>Подорожі</i>	70
Практичне заняття № 13. Вживання місцевого відмінка однини та множини. Прийменникові конструкції. <i>Країни і національності. Моя країна</i>	75

Практичне заняття № 14. Вживання кличної форми. <i>Україна (факти, цікаві місця, відомі українці)</i>	80
Практичне заняття № 15. Прислівник. <i>Пори року. Погода</i>	85
Практичне заняття № 16. Числівник. <i>Час. Календар</i>	90
Практичне заняття № 17. Дієслово. Інфінітив. Дієвідміни. Теперішній і минулий час дієслів. <i>Свята в Україні</i>	95
Практичне заняття № 18. Дієслово. Майбутній час. Дієслово «бути». <i>Моя майбутня професія</i>	103
Практичне заняття № 19. Дієслово. Наказовий спосіб. <i>Здоров'я людини</i>	112
Практичне заняття № 20. Дієслова руху (іти, їхати). <i>Переміщення і транспорт</i>	119
Практичне заняття № 21. Доконаний і недоконаний вид дієслів. <i>Відвідування театру, музеїв</i>	126
Практичне заняття № 22. Службові частини мови: частка і вигук. <i>Традиції України</i>	132
Практичне заняття № 23. Лексикологія. Синоніми. <i>Медична освіта. Система охорони здоров'я в Україні</i>	140
Практичне заняття № 24. Лексикологія. Антоніми. <i>Медичний персонал та його функції</i>	146
Практичне заняття № 25. Лексикологія. Омоніми. <i>У поліклініці</i>	152
Практичне заняття № 26. Лексикологія. Фразеологізми. <i>На прийомі у лікаря</i>	158
Практичне заняття № 27. Синтаксис. Просте речення. Сполучники і прийменники у простому реченні. <i>В аптеці</i>	166
Практичне заняття № 28. Синтаксис. Складносурядні речення. <i>Організм людини: органи, системи органів</i>	172
Практичне заняття № 29. Синтаксис. Складнопідрядні речення з підрядними означальними. <i>Кісткова система та основні захворювання</i>	177
Практичне заняття № 30. Синтаксис. Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними. <i>М'язова система та основні захворювання, пов'язані з нею</i>	183

Практичне заняття № 31. Синтаксис. Складнопідрядні речення з підрядними обставинними. <i>Кровоносна система та основні захворювання</i>	188
Практичне заняття № 32. Словотвір. Словотвірна модель із суфіксом -н(ий). <i>Дихальна система та основні захворювання</i>	193
Практичне заняття № 33. Словотвір. Словотвірні моделі з суфіксами -ість, -ія. <i>Травна система та основні захворювання</i>	198
Практичне заняття № 34. Словотвір. Віддієслівні іменники на -ння. Словотвірна модель із морфемою -аці(я). <i>Видільна система та основні захворювання</i>	203
Практичне заняття № 35. Словотвір. Словотвірні моделі з морфемами -лог, -логі(я), -логічн(ий). <i>Нервова система та основні захворювання</i>	208
Список рекомендованої літератури.....	213

Передмова

Українська мова набуває з кожним днем все більшої популярності та актуальності в усьому світі. Процес вивчення української мови для іноземних здобувачів освіти потребує великої кількості доступних і сучасних навчальних матеріалів. Завдання навчально-методичного посібника полягає в практичному оволодінні іноземними громадянами українською мовою та задоволенні їхніх основних комунікативних потреб у реальних ситуаціях повсякденного та професійного спілкування.

Навчально-методичний посібник охоплює змістовний матеріал згідно з чинною робочою програмою з дисципліни «Українська мова як іноземна» для здобувачів вищої освіти 4-го року навчання міжнародного факультету за спеціальністю 222 «Медицина».

Посібник складається з 35 практичних занять, що містять як граматичні, так і лексичні складові. У кожному занятті подано змістовний теоретичний матеріал за певною темою та низку вправ із лексичним і граматичним наповненням. Здобувачам вищої освіти запропоновано велику кількість практичних завдань різного рівня складності для розвитку їхніх комунікативних умінь та навичок за популярною тематикою.

Практичне заняття № 1

Фонетика. Український алфавіт. Система голосних і приголосних звуків української мови.

Етикет (привітання, знайомство)

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про місце української мови в світі; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: алфавіт, фонетика, голосні та приголосні звуки, дзвінки та глухі звуки.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності здобувачів освіти, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Скільки літер в українському алфавіті?
2. Скільки звуків в українському алфавіті?
3. Назвіть кількість голосних звуків.
4. Назвіть кількість приголосних звуків.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Український алфавіт складається з 33 букв і 37 звуків

Буква, літера	Назва	Звук	Приклад
А а	а	[а]	акушер
Б б	бе	[б]	бинт
В в	ве	[в]	вена
Г г	ге	[г]	грип
Ґ ґ	ґе	[ґ]	ґатунок
Д д	де	[д]	дім
Е е	е	[е]	перо
Є є	йе	[й+е]	Європа
Ж ж	же	[ж]	живіт
З з	зе	[з]	закупорка
И и	и	[и]	гриби
І і	і	[і]	іноземець
Ї ї	йї	[й+і]	їжа
Й й	й (йот)	[й]	йод
К к	ка	[к]	клініка
Л л	ел	[л]	лікар
М м	ем	[м]	мати
Н н	ен	[н]	наркоз
О о	о	[о]	опік
П п	пе	[п]	поріз
Р р	ер	[р]	рана
С с	ес	[с]	світ
Т т	те	[т]	тиск
У у	у	[у]	укол
Ф ф	еф	[ф]	факультет
Х х	ха	[х]	хвороба
Ц ц	це	[ц]	цукор
Ч ч	че	[ч]	чаша
Ш ш	ша	[ш]	шприц
Щ щ	ща	[ш+ч]	щока
Ь ь	м'який знак	–	тінь
Ю ю	йу	[й+у]	юнак
Я я	йа	[й+а]	яблуко

Голосні звуки — це звуки, що творяться тільки за допомогою голосу. В українській мові є шість голосних звуків: [а], [е], [и], [і], [о], [у]. Щоб передати їх на письмі, використовують десять літер: а, е, и, і, о, у, я, ю, є, ї. Голосні звуки можуть бути наголошеними і ненаголошеними залежно від місця наголосу в слові.

Приголосні звуки — це звуки, що творяться за допомогою голосу й шуму або лише шуму. В українській мові маємо 32 приголосні звуки: [б], [в], [г], [ґ], [д], [д'], [ж], [дж], [з], [з'], [дз], [дз'], [й], [к], [л], [л'], [м], [н], [н'], [п], [р], [р'], [с], [с'], [т], [т'], [ф], [х], [ц], [ц'], [ч], [ш].

Тверді та м'які приголосні. Творення приголосних звуків супроводжується рухом язика в ротовій порожнині. Звуки, при вимові яких спинка язика піднімається до верхнього твердого піднебіння, є м'якими. В українській мові маємо такі м'які приголосні: [д'], [т'], [з'], [с'], [ц'], [л'], [н'], [дз'], [р']. Звук [й] завжди є м'яким у вимові.

Примітка. Інколи м'якість приголосного не має писемного вираження, зокрема це стосується уподібнення приголосних за м'якістю: [мудр'іс'т'] мудрість, [с'в'ато] свято. Усі м'які звуки, крім [й], мають тверді відповідники та утворюють із ними пари за твердістю — м'якістю: [д] — [д'], [т] — [т'], [л] — [л'] [тин] тин — [т'ін'] тін'. За цією ознакою слова теж розрізняють за лексичним і граматичним значеннями. Приголосні, що не бувають м'якими, — це шиплячі: [ж], [дж], [ч], [ш]; губні: [б], [п], [в], [м], [ф]; задньоязикові: [г], [к], [х]; гортанний [ґ]. Ці звуки лише перед голосним звуком [і] та зрідка перед голосними звуками [а], [е], [у] можуть бути пом'якшеними або напівм'якими. На це вказують букви і, я, є, ю, наприклад: [в'ітам'іни] вітаміни.

Отже, в українській мові є 22 твердих і 10 м'яких приголосних звуки. При фонетичному записі м'якість приголосного позначають знаком ['] — скісною рисочкою зверху праворуч від літери [с'іл'], а пом'якшеність — графічним знаком апостроф [дв'іч'і]. Літера ї ніколи не позначає м'якості приголосного звука, тому що стоїть або на початку слова ([йжак] їжак), або після голосного ([круїз] круїз).

Залежно від наявності голосу розрізняють **дзвінкі та глухі** приголосні звуки. Дзвінкі — це коли шум переважає над голосом: [б], [г], [ґ], [д], [д'], [ж], [з], [з'], [дз], [дз']; глухі звуки творяться тільки із шуму: [к], [п], [с], [с'], [т], [т'], [ф], [х], [ц], [ц'], [ч], [ш].

Приголосні звуки, що є схожими за артикуляцією, утворюють пари: дзвінкий — глухий. Наприклад, [д] — [т], [г] — [х]. Вони розрізняють лексичне значення слів: *плід* — *пліт*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Прочитайте вказані літери. Запишіть їх в алфавітному порядку:

о, ф, ю, в, щ, г, д, и, л, м, у, р, п, є, д, і, ї, й, н, х, ч, я, ь, ш, к, с, б, т, і, а, з, ж.

Завдання 2. Прочитайте уважно слова з голосними звуками:

— [у]: куб, сум, клуб, струм, блуд, лук, кущ, тур, пункт, друг, туб; луб;

— [е]: меблі, фен, лев, метр, рейс, семестр, тест, текст, четвер, рецепт;

— [а]: час, газ, раз, лак, бал, ваза, хата, вата, лампа, брат, мапа;

— [о]: сон, рот, лоб, око, слово, фото, мороз, молоко, золото;

— [и]: тин, бинт, сир, мир, гриб, лист, Пилип, крик, килим, тигр, диск;

— [і]: кіт, ніч, дід, сік, рік, ніс, дім, стіл, світ, хліб, міст, хвіст.

Завдання 3. Поділіть слова на три колонки: 1) з одним голосним звуком, 2) з двома голосними звуками, 3) з трьома і більше голосними звуками.

Покривало, кімната, двері, лікарня, студентка, декан, деканат, ми, ви, викладач, магазин, зошит, словник, книжка, година, погода, розклад, брат, слоненя, будинок, він, дівчина, стіл, вони, масло, сумка, син, дочка, дід, друг, вона, квартира, місто.

Завдання 4. Прочитайте слова з літерами я, ю, є, ї. Які звуки позначають ці букви? Поясніть чому.

Пляшка, дядько, їжа, вія, людина, знаю, ряд, свято, буряк, який, юнак, заєць, маєш, як, земля, пояс, ключ, приємний.

Завдання 5. Заповніть пропуски своєю інформацією.

Мене звати Я народився у Мені У мене Я Я навчаюсь в ... університеті. Я мрію стати Я живу Мені подобається мій новий Я люблю Я ненавиджу У мене багато Ми часто проводимо час

Завдання 6. Прочитайте, запишіть і запам'ятайте речення.

Доброго ранку!

Добрий день!

Добрий вечір!

Привіт!

Дякую!

Як тебе звати?

Який сьогодні настрій?

Завдання 7. Складіть діалог-привітання, використовуючи фрази із завдання 6.

Завдання 8. Напишіть твір про Ваше перше знайомство з університетом.

Завдання 9. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;

— виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. За алфавітом записано всі слова рядка:

- А) аграрний, автомобіль, агрус, адреса
- Б) вікно, виснаження, варан, високо
- В) дамба, диктувати, дикун, дитятко
- Г) зіставляти, зламати, злаки, зірка

2. Відмінність між буквами і звуками полягає в тому, що:

- А) звуки пишемо, букви вимовляємо
- Б) букви і звуки пишемо, звуки лише вимовляємо
- В) букви пишемо й бачимо, а звуки вимовляємо й чуємо
- Г) букви пишемо, а звуки вимовляємо

3. Буква — це найменша одиниця мови, яку:

- А) вимовляємо і чуємо
- Б) чуємо
- В) пишемо
- Г) вимовляємо
- Д) бачимо і пишемо

4. Позначте рядок, де в усіх словах один звук передано двома літерами:

- А) гедзь, діжка, раб
- Б) гудзик, навмання, гринджоли
- В) залоза, газон, дуб
- Г) зуби, відхилення, жабо
- Д) жаба, зебра, стоокий

5. Укажіть рядок, у якому всі слова розташовані за алфавітом:

- А) почухати, почухрати, пощедрувати, пошепки
- Б) зичити, зійти, з'їхати, зйомка
- В) підгрунтя, підготувати, підданий, підеш
- Г) націлити, начиняти, нащадок, нашити
- Д) жжувати, ззовні, з'їсти, зотліти

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 2

Чергування голосних і приголосних.

Спрощення у групах приголосних.

Люди і речі навколо нас (в аудиторії, на вулиці)

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про чергування голосних і приголосних, дати можливість опанувати навички визначення спрощення у групах приголосних, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: чергування голосних, чергування приголосних, збіг приголосних, протетичний приголосний, спрощення в групах приголосних.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми).

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Скільки літер в українському алфавіті?
2. Скільки звуків в українському алфавіті?
3. Назвіть кількість голосних звуків.
4. Назвіть кількість приголосних звуків.
5. Які звуки називають глухими та дзвінками?
6. Які звуки називають твердими і м'якими?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Чергування приголосних

При відмінюванні слів та утворенні нових відбувається **чергування приголосних звуків**. До найпоширеніших належать: **чергування г – ж, к – ч, х – ш** (*друг — дружба, дорога — дорожній, вік — вічний*); **чергування г – з, к – ц, х – с** (*нога – нозі, рука – руці, вухо – у вусі*). Чергування відбувається перед закінченням **-і** в давальному відмінку однини іменників жіночого роду та в місцевому відмінку однини іменників чоловічого, жіночого та середнього родів. Наприклад: давальний відмінок: *книга — книзі*; місцевий відмінок: *берег — на березі*. Чергування відбувається також при словотворенні, наприклад: *аптека — аптеці*.

Чергування голосних

Чергування голосних є специфічним для української мови. Фонема **о, е** виступають найчастіше у відкритих складах, а фонема **і** — у закритих:

1. У різних формах того самого слова: *семи — сім*.
2. У словах одного кореня або спільної основи: *воля — вільний*.
3. При зміні початкового звука **о** на **і** з'являється протетичний приголосний звук **в**: *око — вічко*.

Запам'ятайте, що в словах зі звукосполученнями: **-оро-, -оло-, -ере-, -еле-** звуки **о, е** в закритих складах не переходять в **і**.

Наприклад: *подорож, мороз, сторож, очерет, шелест, приборожний, перед, через, посередній* та ін.

Спрощення в групах приголосних

Збіг кількох приголосних завжди ускладнює вимову, тому їх потрібно спростити.

У сучасній українській мові найчастіше спрощуються такі групи: **-ждн-, -здн-, -стн-, -стл-, -слн-**, в яких випадає середній звук. Наприклад: *тиждень — тижня*.

Це спрощення відбувається у вимові та на письмі. Винятки: *хвастливий, кістлявий, пестливий, шістнадцять*.

Зберігається також **-т-** в прикметниках, утворених від іменників іншомовного походження: *компостний, контрастний, баластний, форпостний*.

У групах приголосних **-скн-, -зкв-** випадає **-к-** у дієсловах, утворених за допомогою суфікса **-ну-**. Наприклад: *блиск — блиснути, бризк — бризнути, брязк — брязнути, тиск — тиснути, тріск — тріснути*

але: випускний. Спростилися групи приголосних і в словах: *серце, сонце, міський.*

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Запишіть підряд лише ті слова, у які треба вставити букву ч (не ш).

Зару...ник, ру...ник, сма...ний, торі...ний, моло...ний, вчора...ній, міро...ник, огіро...ник, соня...ний, соня...ник, остато...ний, пересі...ний, істори...ний, яблу...ний, безпе...ний.

Завдання 2. Запишіть підряд лише ті слова, у які треба вставити буквосполучення дж (не ж).

Перехо...ий, омоло...ений, пого...ений, зава...ає, блу...у, холо...у, огоро...а, одгоро...ений, підса...у, осу...ений, уви...ається, ствер...ують.

Завдання 3. Утворіть за допомогою суфікса -ський прикметники і запишіть їх у три колонки: 1) на -зький; 2) на -цький; 3) на -ський після голосного. Прикметників, у яких -ський стоїть після приголосного, не випишуйте.

Клуж, Овруч, Камчатка, Аवास, Запоріжжя, Стужиця, Здвиг, печеніг, Бахмач, Свеса, Калуш, Смига, Омельник, Звенигород, Агадес, Волноваха, Карпати, Сиваш, Токмак, Воронеж, Устилуг, Чукотка, Атлас, Ялпуг, Підбуж, Світязь, Гнилиця, Вільнюс, дивак.

Завдання 4. Випишіть підряд лише ті слова, де звук і виник внаслідок чергування з о або е.

Діло, горіх, випікати, зачіпає, річка, рів, сіно, щічка, сніг, невід, радісно, спів, Харків, місто, пішки, прізвище, рід, звір, ліс, сузір'я, вітер, пісок, узвіз, очікувати, робітник, білий, місяць, схід, прізвисько, свідчення, корінчик.

Завдання 5. Поставте запитання Хто це? чи Що це?

Зразок: Це дівчина. — Скажіть, будь ласка, хто це?

Це хліб. — Скажіть, будь ласка, що це?

Це телефон. Це сіль. Це тітка. Це вода. Це подруга. Це ручка. Це хлопець. Це аудиторія. Це чоловік. Це книжка. Це зошит. Це жінка.

Завдання 6. Поясніть значення слів і складіть з ними діалог.

Кабінет, табличка, дошка, крейда, партя, журнал, олівець, ручка, зошит.

Завдання 7. Опишіть аудиторію, в якій Ви зараз знаходитесь, і речі, що бачите навколо себе.

Завдання 8. Складіть діалог на тему «Моя улюблена вулиця».

Завдання 9. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття.

Тести.

1. Знайдіть слово, у якому допущено помилку:

- А) збагатити
- Б) застелати
- В) причепити
- Г) намагатися
- Д) перемагати

2. Знайдіть слово, у якому потрібно писати букву «е»:

- А) вич...сувати
- Б) прир...кати
- В) вт...кти
- Г) запл...тати
- Д) розб...рати

3. Знайдіть слово, у якому потрібно писати букву «и»:

- А) вит...рати
- Б) стер...гтися
- В) викор...нити
- Г) прибор...гти
- Д) оп...ктися

4. Знайдіть слово, у якому потрібно писати букву «і»:

- А) зач...пити
- Б) відр...ктися
- В) прич...сати
- Г) наш...птувати;
- Д) спостер...гти

5. Визначте рядок, у якому в усіх словах пропущено букву «і»:

- А) н...гтя, греб...нець, дор...жка
- Б) крем...ня, г...стя, рад...сті
- В) кам...ня, ін...ю, вип...чка
- Г) вир...ю, л...ктя, чоб...та
- Д) ім...ні, бездоріжжя, бат...га

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 3

Вимова м'яких приголосних.

Правила вживання м'якого знака й апострофа.

Моя сім'я

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про вимову м'яких приголосних, правилами вживання м'якого знака й апострофа, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: м'які приголосні, апостроф, м'який знак, задньозайкові приголосні, префікс, пом'якшення.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Коли відбувається чергування приголосних звуків?
2. Коли відбувається чергування голосних звуків?
3. Фонеми *o*, *e* виступають найчастіше у яких складах?
4. Коли з'являється протетичний приголосний звук *в*?
5. Які групи приголосних найчастіше спрощуються?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Вимова м'яких приголосних

В українській мові 10 м'яких приголосних: [д', т', з', ц', с', дз', л', н', р', й]. Їхня м'якість на письмі позначається: м'яким знаком: *злазь, льон, гедзь, пам'ять*; буквами **я, ю, є**: *наллю, поля, синє, неволя*; буквою **ї**: *діти, цілий, обігріти, дієвість*. Тверді приголосні можуть пом'якшуватися перед **ї**: *бій, фільм, гірко*.

Вживання апострофа

Цей знак покликаний показувати твердість приголосного перед літерами **я, ю, є, ї** у таких випадках:

— після **б, п, в, м, ф**: *б'є, в'ється*;

— після твердого **р** у кінці складу: *сузір'я, матір'ю*;

— після **к** в імені **Лук'ян** і похідних від нього словах: *Лук'яненко, Лук'янівка, Лук'янов*;

— після префіксів та першої частини складних слів, що закінчуються на твердий приголосний: *без'язикий*;

— у географічних назвах після губних (**м, п, б, ф, в**), задньоязикових (**г, к, х**) і **р**, а також після префіксів, що закінчуються приголосним, перед **я, ю, є, ї**: *В'язники*. Перед **йо** апостроф не пишеться: *Муравйово*. Якщо **я, ю** означають сполучення пом'якшеного приголосного з **а, у**, то апостроф перед ними не пишеться: *Вязьма*;

— у прізвищах апостроф пишеться після губних, задньоязикових і **р** перед **я, ю, є, ї**: *Аляб'єв, Арєф'єв, Водоп'янов, В'яльцева, Григор'єв, Захар'їн, Луб'янець, Пом'яловський, Прокоф'єв, Юр'єв*. Але перед **йо** апостроф не пишеться: *Воробйов, Соловйов*. Якщо **я, ю** означають сполучення пом'якшеного приголосного з **а, у**, то апостроф перед ними не пишеться: *Бядуля, Пясецький, Рюмін*.

Апостроф **не пишемо** в таких випадках:

— перед **я, ю, є, ї** після букв, що позначають губні приголосні (**б, п, в, м, ф**), якщо перед ними стоїть приголосний, крім **р**, який належить до кореня слова: *дзв'якнути, морквяний, мавпячий*;

— після **р** на початку складу, якщо наступні **я, ю, є** позначають його м'якість: *рясно, бурю*;

— перед **йо**: *курйоз*;

— перед **я, ю**, коли вони позначають пом'якшення попереднього приголосного: *кювет, ряса*.

Вживання м'якого знака

М'який знак, на відміну від апострофа, позначає не твердість, а м'якість попередньої приголосної. Його ми пишемо в таких випадках:

— після букв **д, т, з, с, ц, л, н** у кінці та в середині слів перед буквами, що позначають тверді приголосні звуки: *молодь, біль, колись, донька, батько*;

— у середині складу перед **о**: *льотчик, сьомий, тьохкати*;

— у прикметникових суфіксах **-ськ(ий), -цьк(ий), -зьк(ий)**: *український, ткацький, ризький*;

— після букви **н** у суфіксах **-еньк-, -оньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-**: *серденько, тихесенький, малюсінький, повнісінький*;

— у буквосполученнях **-льц-, -ньц-, -ньч-, -льч-**, що походять із **-льк-, -ньк-**: *ляльці, ляльчин (лялька); доньці, доньчин (донька)*;

— після букви **л** перед буквами, що позначають м'які приголосні звуки: *рибальський, сільський*;

— у словах іншомовного походження після м'яких **д, т, з, с, л, н** перед **ї, йо**, а також перед **я, ю, є**, які за правилами читаються як [йа], [йу], [йе]: *адьє, конференсьє, монпансьє, пасьянс, ательсь, барельєф, батальйон, мільярд, бутоньєрка, віньєтка, каньйон, В'єнтьян, Готьє, Нью Йорк, Ньютон, Ньяса, Реньє* тощо.

Варто запам'ятати, що в українській мові після губних та шиплячих звуків м'який знак не ставиться, адже вони є твердими: *стен, плач, сімсот*. Також м'який знак не пишемо в таких випадках:

— після **р** у кінці слова та складу: *бібліотекар, календар (але Горький)*;

— між двома однаковими буквами, що позначають м'які подовжені приголосні: *знання, стаття, буття, відлюддя, віддячити, волосся, галуззя, заміжжя, зілля, пасся, ранній, роззява*;

— між двома м'якими приголосними;

— м'якість першого з них виникає як результат впливу наступного м'якого приголосного: *ніжність, майбутнє, вінця, кінцівка, користю, ланцюжок, радість, світ, свято, слід, сміх, сніг, сніп, сьогодні, танцювати, щастя*, але *різьбяр (і різьбар), тьманий* і похідні від них;

— у буквосполученнях **лц, нц, лч, нч**, які походять від **лк, нк**: *матінці (матінка), рибалці (рибалка)*;

— після **н** перед шиплячими та суфіксами **-ськ(ий), -ств(о)**: *менший, тонший, громадянство*; після **б, п, в, м, ф, р, ж, ч, ш, щ**: *дріб, приголуб, сипте, кров, вісім, верф, ніж, їж, знаєш, бачиш, піч, річ*,

борщ, морщ, воротар, гіркий, кобзар, перевір, тепер, Харків тощо. Винятком із цього правила є написання слова *трьох*;

— перед м'якими, пом'якшеними: *свято, сніг, радість, велетенський, промінчик, кінчик, Уманщина*. Але після букви л м'який знак ставиться: *їдальня, читальня, Польща*. Також варто запам'ятати такі слова: *няньчити, бриньчати, женьшень, Маньчжурія*;

— після ц у кінці слів — іменників чоловічого роду іншомовного походження: *Галац, кварц, палац, паяц, Суец, шприц*, а також у деяких вигуках: *бац, буц, гоц, клац*;

— після д, н, т перед суфіксами **-ченк(о), -чук, -чишин**: *безбатченко, Панченко, Федченко; Радчук, Степанчук; Гринчишин, Федчишин*, але після л пишеться **ь**: *Михальченко, Михальчук*;

— після л в іменникових суфіксах **-алн(о), -илн(о)**: *держално, пужално, ціплно*, але в зменшених формах **ь** пишеться: *держальце, пужальце*.

Якщо м'який знак вживається в початковій формі слова, то він зберігається й в усіх інших формах, а також у похідних словах незалежно від характеру подальшого приголосного: *різьба — різбар, тьма — тьмянний, Галька — Гальці, дівчинонька — дівчиноньці, письмо — на письмі, редька — редьці*, але *галка — галці, сторінка — сторінці, пасмо — у пасмі*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Прочитайте слова, поясніть правила вживання м'якого знака.

Віньстка, день, тьма, олівець, мільярд, мить, низько, вузько, вільно, сильно, лялька, донька.

Завдання 2. Перепишіть, замість крапок поставте, де потрібно, апостроф.

Сузір...я, чер...вяк, Р...єпін, дзв...якнути, моркв...яний, зв...язувати, к...ювет, цв...ях, св...ято, б...юро, хлоп...я, бар...єр, бур...ян, бур...як, Примор...я, між...ярусний, пів...яблука, дит...ясла, мор...я, кур...єр, м...ятний, солов...ї, кав...ярня, сер...йозний, узгір...я, пам...ять, Ро-бесп...єр, м...ясний.

Завдання 3. Від поданих слів утворіть прикметники.

Морква, олово, торф, дрова, риба, Різдво, дерево, трава, кров, мавпа, камінь.

Завдання 4. Від поданих слів утворіть дієслова із префіксами об-, від-, роз-, під-, з-. Поясніть правопис.

Ходити, їхати, єднати, їсти, юрба, ятрити.

Завдання 5. Перепишіть, замість крапок поставте ь, де потрібно.

Тр...ох, тон...ший, мен...ший, піс...ня, т...мянний, молот...ба, с...огодні, борот...ба, сіл...с...кий, п'ят...десят..., вісім...десят..., лікар..., батал...йон, Хар...ків, кріз..., Гор...кий, п'ят...ох, чебрец... .

Завдання 6. Запишіть, розподіляючи слова на два стовпчики (з м'яким знаком і без нього).

Біл...ше, змагают...ся, дон...чин, сіл...с...кий, барабан...щик, дон...ці, сопіл...ці, рибал...ці, гал...мувати, корін...ці, ц...вірі...кати, мен...ше, т...мянний, облич..., річ..., Гадяч..., піч..., різ...бяр, камін...чик, стан...те, шіст...ма, Хар...ків, Ведмед...чук, Ковал...чук, Уман...щина.

Завдання 7. Прочитайте слова, поясніть їхнє значення та складіть речення з ними.

Родичі, родина, невістка, зять, свекруха, свекор, теща, тесть, кума, хресна мама.

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. У тебе велика чи маленька сім'я?
2. Як звати твоїх батьків?
3. Де вони працюють?
4. Чи є у тебе сестра або брат?
5. Скільки їм років?
6. Як вони проводять свій вільний час?
7. Як часто ви зустрічаєтесь з рідними?

Завдання 9. Прочитайте текст. Складіть 10 запитань до запропонованого тексту.

Моя родина

Моя сім'я не дуже велика, але дружна. Вона складається з 4 осіб: тато, мама, я і молодша сестра. Ми живемо за містом у невеличкому

будинку біля річки. Часто влітку ходимо купатися там. У нас є багато тварин: котик, собачка, кури і корова.

Наш будинок дуже затишний. Дідусь з батьком нещодавно побудували його. Ми з сестрою теж допомагали — фарбували паркан, що з'явився навколо будинку. Мама посадила гарні квіти усюди. Наша родина любить проводити час разом. Два тижні тому ми ходили до театру. Була дуже цікава вистава про українського письменника. Коли ми повернулися додому, ще довго обговорювали її і сміялися. Завтра ми плануємо піти на риболовлю. Батько вже готує вудочки, а мама смачненький перекус для нас. Впевнений, що цей день буде дивовижним.

Завдання 10. Складіть і запишіть розповідь про свою сім'ю.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу та проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Яке слово потрібно писати з апострофом?

- А) медв...яний
- Б) трав...яний
- В) цв...ях
- Г) присв...ячений
- Д) моркв...яний

2. У якому слові після «р» пишеться апостроф?

- А) сер...йозний
- Б) довір...я
- В) кор...явий
- Г) бур...яний
- Д) пр...ямувати

3. У якому слові після префікса пишеться апостроф?

- А) під...йомник
- Б) роз...учити
- В) без...ядерний
- Г) з...економити
- Д) без...іменний

4. Яке слово потрібно писати з апострофом?

- А) пів...Києва
- Б) пів...Європи
- В) напів...правда
- Г) пів...лимона
- Д) двох...ярусний

5. Яке прізвище потрібно писати з апострофом?

- А) Мол...єр
- Б) Солов...йов
- В) Лук...янченко
- Г) Н...ютон
- Д) Мал...яренко

6. Яке слово пишеться з апострофом?

- А) духм...яний
- Б) торф...яний
- В) цв...яшок
- Г) рутв...яний
- Д) мавп...ячий

7. Знайдіть слово, у якому не пишеться апостроф:

- А) моркв...яний
- Б) зм...якнути
- В) В...ячеслав
- Г) жнив...яний
- Д) черв...як

IV. Підбиття підсумків.

Практичне заняття № 4

Іменник. Визначення роду. Число.

Житло (будинок, квартира, гуртожиток)

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про іменник як частину мови, з правилами визначення роду та числа іменників, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: іменник, абстрактні назви, рід іменника, однина та множина іменника.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації з самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Скільки м'яких приголосних існує в українській мові?
2. Коли вживається апостроф?
3. Правила вживання апострофа після префіксів.
4. Правила вживання апострофа в географічних назвах.
5. Правила вживання м'якого знака.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Іменник — це самостійна частина мови, що означає предмет і відповідає на питання *хто?* або *що?*

Іменник позначає:

- назви осіб: мати, батько, дитина;
- назви тварин: кіт, курка, лев;
- назви неживих предметів: книжка, стіл, вікно;
- географічні назви: Тернопіль, Київ, Багдад, Фрітаун, Абуджа, Варшава;
- абстрактні назви: життя, мир, радість.

Рід іменників

Іменник має 3 роди: чоловічий, жіночий чи середній. Іменники чоловічого роду, як правило, закінчуються на приголосний звук: *брат, студент*. Іменники жіночого роду, зазвичай, закінчуються на **-а, -я**: *мама, сестра*. Іменники середнього роду мають закінчення на **-о, -е**: *село, місто*.

Однина та множина іменників

Більшість іменників мають форми однини і множини.

Рід	Однина	Множина	Закінчення
Чоловічий	студент	студент-и	-и
	стіл	стол-и	
	зошит	зошит-и	-і
	день	дн-і	
	ніж	нож-і	
товариш	товариш-і	-ї	
ключ	ключ-і		
лікар	лікар-і	-ї	
музей	музе-ї		
Жіночий	студентка	студентк-и	-и
	сестра	сестр-и	
	вулиця	вулиц-і	-і
	площа	плоч-і	
ніч	ноч-і	-ї	
аудиторія	аудиторі-ї		
Середній	місто	міст-а	-а
	вікно	вікн-а	
	море	мор-я	-я
поле	пол-я		

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Прочитайте слова та до кожного з них поставте запитання *хто?* або *що?*

Радість, батько, картопля, стіл, студент, книжка, кіт, сік, ваза, декан, Михайло, мавпа, Ірак, зошит, кімната, шафа, Африка, басейн, кава, фармацевт, факультет, кухня, Україна, рука, аптека, лікар, квітка, вікно, Ахмед, шафа, аудиторія, осінь, сукня, брат, невістка, вікно, сад, гуртожиток, іноземець, університет, газета, сестра, друг, вулиця, ручка, син, морква, факультет, карта, стоматолог, текст, Польща.

Завдання 2. Підберіть до кожного слова правильну форму займенників *мій, моя, моє (твій, твоя, твоє)*.

Автобус, троянда, серце, лимон, чай, дівчина, волосся, ковбаса, будинок, яблуко, машина, університет, село, кава, молоко, сир, диван.

Завдання 3. Поставте іменники у форму множини.

Квітка, стілець, магазин, подруга, балкон, слива, телевізор, золото, собака, портфель, пляшка, вазон, корабель, годинник, футболка, стеля, вухо, дерево, банка, білет, син, лікар, тіло, сім'я, дружина, цукерка, сестра, бабуся, школярка, брат, сірник, ваза.

Завдання 4. До слів, які вжито в однині, доберіть форму множини і навпаки.

Чашки, орел, іноземці, місто, вулиці, шапка, кораблі, ніс, аудиторії, словники, зошит, ручки, сестра, музеї, огірок, вчителі, іменник, мама, подруги, олівець, музей, лікар, фармацевти, стоматологи, слова, друзі, підручник, університети, кав'ярні, маркет, цукерки, друг, подруга, студентки, стіни, стеля.

Завдання 5. Іменники, що в дужках, поставте у формі множини.

Це твої (брат)? — _____.

Це твої (документ)? — _____.

Тут наші (стіл)? — _____.

Тут їхні (будинок)? — _____.

Це наші (словник)? — _____.
Це ваші (комп'ютер)? — _____.
Тут твої (друг)? — _____.
Це наші (гуртожиток)? — _____.
Тут твої (журнал)? — _____.
Це ваші (чашка)? — _____.

Завдання 6. Прочитайте слова, поясніть особливості їхнього вживання у множині та складіть діалог з ними.

Кава, масло, їжа, любов, мир, щастя, молоко, кефір, сметана.

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Де ти живеш?
2. Чому ти обрав таке місце?
3. Що є в твоїй кімнаті?
4. Які речі лежать на полиці?
5. Що на столі? Що біля столу?
6. Де висить картина?
7. Де стоїть вазон?

Завдання 8. Доповніть речення.

1. Я завжди прибираю у кімнаті
2. У мене мало меблів
3. Мені подобається жити в будинку
4. Мені не подобається жити в гуртожитку
5. У майбутньому я мрію мати свій дім

Завдання 9. Опишіть малюнок.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу та проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Іменник відповідає на питання:

- А) кого? чого?
- Б) що робити? що зробити?
- В) який? чий?
- Г) хто? що?

2. Чи змінюються іменники за числами, родами й відмінками?

- А) так
- Б) ні

3. Іменники, які пізнаються за допомогою органів чуття, — це:

- А) абстрактні
- Б) конкретні
- В) збірні
- Г) істоти

4. Назва якогось одного предмета з низки однотипних:

- А) власна назва
- Б) загальна назва

5. Який рід мають іменники: сирота, замазура, білоручка?

- А) спільний
- Б) не мають роду
- В) паралельні форми роду
- Г) жіночий

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 5

Відмінювання іменників. *Продукти харчування*

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про відмінки в українській мові, правилами відмінювання іменників, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: іменник, відмінки, синтаксичний зв'язок, прями́й відмінок, звертання.

Обладнання: методична розробка заняття, ноутбук.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми).

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке іменник?
2. Скільки родів має іменник?
3. На який голосний переважно закінчуються іменники середнього роду?
4. Що таке іменники спільного роду?
5. Які закінчення мають іменники чоловічого роду у множині?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Відмінюваність слів — одна з властивостей мови. В українській мові мають відмінок такі частини мови, як іменник, прикметник, займенник, числівник та дієприкметник. Загалом **відмінок** — це грама-

тична форма слова, яка вказує на зв'язок конкретного слова з іншими словами в реченні чи словосполученні. Залежно від відмінка іменник може змінювати свою роль у реченні та навіть мати різне значення.

Запам'ятайте головне:

— в українській мові іменники мають **7 відмінків**;

— відмінювання іменників **виражається** у закінченні слів, у закінченні з додаванням прийменника чи в синтаксичному зв'язку слова з іншими словами;

— тільки називний відмінок є **прямим**, усі інші відмінки — **непрямі**;

— у місцевому відмінку іменник **обов'язково** вживається з прийменником, у всіх інших відмінках, окрім називного та кличного, іменники **можуть** уживатися з прийменниками;

— кличний відмінок, що був успадкований від давньоруської мови, утворюється від назв осіб і предметів при звертанні та їхньої персоніфікації;

— у **знахідному** відмінку питання «кого?» застосовується до живих істот, а питання «що?» — до предметів та явищ. Відмінки іменників розрізняють **залежно від питань**, на які вони відповідають. Тільки кличний відмінок не відповідає на питання, бо він використовується виключно при звертаннях. Запам'ятати питання буде легше за допомогою допоміжних слів.

Називний відмінок — *Хто? Що? (є)*

Родовий відмінок — *Кого? Чого? (немає)*

Давальний відмінок — *Кому? Чому? (даю)*

Знахідний відмінок — *Кого? Що? (шукаю)*

Орудний відмінок — *Ким? Чим? (керую)*

Місцевий відмінок — *На (у) кому? На (у) чому? (стою)*

Кличний відмінок — використовується тільки при звертанні.

Запам'ятайте випадки, коли іменники не відмінюються.

Не відмінюються такі іменники:

— іншомовні з кінцевим голосним: журі, меню, кіно, радіо;

— жіночі прізвища, які закінчуються на приголосний або на -о: Тетяні Коваль, з Оленою Петренко.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття.

Завдання 1. Прочитайте текст. Знайдіть іменники у формі називного відмінка.

Я студент. Мене звати Разін. Моя рідна країна — Ірак. Моя сім'я живе в Багдаді. Моя мама вчитель. Мій тато бізнесмен. Мій брат — лікар. Я навчаюся в Одесі. Це мій університет. Це мій деканат. Це моя аудиторія. Це моя група. Це мій викладач. Це мої друзі.

Завдання 2. Слова в дужках поставте у формі родового відмінка.

1. У мене немає (брат).
2. У нього немає (ручка).
3. У неї немає (бабуся).
4. У студента немає (заліковка).
5. У Юрія немає (велосипед).
6. Тут немає (стіл).
7. У них немає (вода).
8. У нас немає (час).

Завдання 3. Слова в дужках поставте у формі знахідного відмінка.

1. Я зустрів (Альфред).
2. Я читаю (лист).
3. Я знаю (брат).
4. Я купую (газета і журнал).
5. Я смакую (компот).
6. Я слухаю (бесіда).
7. Я переглядаю (книга).

Завдання 4. Слова в дужках поставте у формі місцевого відмінка.

1. Він живе в (Одесі).
2. Його батьки живуть у (будинок).
3. Її брат працює у (лікарня).
4. Зошити лежать на (стіл).
5. Студент пише в (зошит).
6. Мій брат живе в (Африка).
7. Наш друг навчається в (школа).

Завдання 5. Провідмініяйте вказані слова за всіма відмінками і запишіть їх.

Картопля, м'ясо, молоко, овочі, солодоші, хліб.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Які страви Ви любляете?
2. Чи вмієте Ви готувати?
3. Як часто Ви ходите до продуктового магазину?
4. Які продукти купуєте найчастіше?
5. Які страви є «візитівкою» Вашої країни?
6. Які українські національні страви Ви знаєте?

Завдання 7. Прочитайте текст, поясніть виділені слова та складіть речення з ними.

Традиційні страви України

Українці — справдавна хліборобський народ, відтак і традиційна українська культура ґрунтується на цінностях хліборобської праці та шануванні хліба. Любов до хліба відобразилася й у традиційному меню українців, яке в усіх районах України в основному складалося з хлібних страв і борошняних виробів. Це і традиційні — **вареники, галушки, гречаники, сочники, млинці**, і обрядові — **коровай, паска, гуски, шишки**. Доповненням до борошняних страв для наших предків були риба, ягоди, молоко та **молокопродукти, олії**, рідше — м'ясо. У щоденному побуті вживали переважно **сало та смалець**, а ковбаси й інші м'ясні продукти можна було побачити на столі лише святкового дня — ними ласували зрідка...

Оскільки традиційні страви — це страви в основному повсякденні, то готуватися вони мали легко та швидко, не потребуючи багато часу. Відтак, українська народна кухня взяла свій початок від простих у приготуванні сільських страв, основою яких є злакові та овочі, такі як **картопля, капуста, буряк та гриби**. Тому й традиційна кухня українців багата великим розмаїттям овочевих страв. Це — **і борщ, і капуста, і голубці, і квашена капуста, і солоні огірки, і гарбузова каша**. Любили українці також різноманітні страви з яєць, особливо — **яєчно** із салом і ковбасою [<https://traditions.in.ua/kukhnia>].

Завдання 8. Напишіть рецепт своєї улюбленої страви.

Завдання 9. Опишіть малюнок.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. *Оберіть правильний варіант речення у знахідному відмінку:*

- А) Мама купує квітів.
- Б) Я побачила в університеті декан.
- В) Дівчина розмальовує паркан.
- Г) Валентина міркує про вечірка.

2. *Визначте рядок, у якому всі іменники вжито у місцевому відмінку:*

- А) в магазині, у Празі, на стіні
- Б) на лекція, на розклад, в Україна
- В) на стелі, у парку, у місті
- Г) у відділення, у школі, на базарі

3. *Вказати рядок, у якому всі іменники вжито у місцевому відмінку:*

- А) у лікарні, в театрі, в університеті
- Б) у заборі, у газета, у сумці
- В) у парк, у чашці, у мами
- Г) в столі, на стілець, на стіні

4. *Вказати рядок, у якому всі іменники вжито у називному відмінку:*

- А) другом, професором, сила
- Б) риби, їжа, конспект
- В) ногою, ягоди, болотом
- Г) мрія, викладач, чайник

5. *Вказати рядок, у якому всі іменники вжито у давальному відмінку:*

- А) мені, тобі, батьку
- Б) магазин, машині, столу
- В) дорога, лікарям, земля
- Г) рука, портфелю, книзі

IV. Підбиття підсумків.

Практичне заняття № 6

Займенник. Розряди. Особові займенники. *Моє навчання*

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про займенник як частину мови, з правилами визначення розрядів займенників; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: займенник, розряди займенників, прийменники, особові займенники.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке відмінок?
2. Скільки відмінків має іменник?
3. Які відмінки є прямими і непрямими?
4. На які питання відповідає кожний з відмінків?
5. Які іменники не відмінюються?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Займенник — самостійна частина мови, що означає особу, предмет, його ознаку, але не називає їх. В українській мові є кілька типів займенників. Вони відрізняються за значенням та граматичними категоріями.

Займенник *ВИ* може вживатися замість займенника *ТИ* при шанобливому звертанні до незнайомих людей, до старших за віком, до всіх посадових осіб.

Зверніть увагу!

Особа	Однина	Множина
1-ша особа	я	ми
2-га особа	ти	ви
3-тя особа	він, вона, воно	вони

За своїми значеннями займенники поділяються на дев'ять груп: **особові, особово-вказівні, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питально-відносні, заперечні та неозначені.**

Особові займенники вказують на предмет, але не називають його. До групи особових займенників входять такі слова, як *я, ми, ти, ви, він, вона, воно, вони*. Займенники 1-ї і 2-ї особи (однини чи множини) можуть указувати на певні особи, наприклад на співрозмовника (*я, ти, ви, ми*). Займенники 3-ї особи (однини чи множини) вказують на тих або того, хто не бере участі в діалозі, або на предмет (*він, вона, воно, вони*). Особові займенники можуть уживатися з прийменниками: *у нього, до нього, за ним, за ними, з ними, з ним, завдяки йому, їй, їм*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Знайдіть у тексті займенники, визначте їхні розряди та відмінкові форми.

Стоять вони вдвох коло отари: один той, що все життя пішки ходить по землі, другий, що півжиття проводить у небі, один з гирлигою, жезлом пастуха, що засвідчує приналежність до найдавнішого фаху людського, а другий — з емблемою у виді крил на кашкеті, хоча найпрудкіші крила вже не можуть зрівнятися з тими швидкостями, на яких

він живе. Стоять, а біля них збилася жаркою купою отара, збилася густо, в щільник. Бруднувато-сірі, вже острижені мериноси надсадно дишають, ховають голови від спеки у власну тінь, а за ними степ і степ... Навіть того, чие життя минає в небі, цей степ вражає своїм безмежжям, блиском, сліпучістю — сонце сліпуче тут світить, ніби ти опинився на якійсь уже іншій, ближчій до сонця планеті. І все тут пахне. І хоч пахне не стільки якимись там особливими пахощами степового різнотрав'я, бо траву тут майже геть стирловано, одначе син таки каже істинну правду, що ніщо йому не пахне, як цей степ... (Олесь Гончар «Тронка»).

Завдання 2. Дайте відповідь на запитання, використовуючи займенники.

1. Де олівець? — ... у пакеті.
2. Де дошка? — ... в кабінеті.
3. Де учень? — ... тут.
4. Де мама? — ... у магазині.
5. Де гуси? — ... в сараї.
6. Де парта? — ... у класі.
7. Де папір? — ... у лотку.
8. Де ваза? — ... у коробці.
9. Де шафа? — ... біля стіни.
10. Де полуниця? — ... у кошику.
11. Де крейда? — ... на полиці.
12. Де підручник? — ... у портфелі.

Завдання 3. Випишіть займенники. Визначте, які частини мови вони заміняють у реченні.

Завжди поважай матір і батька. Вони дали тобі життя і дорогу в майбутнє. Ти будеш дорослою людиною, але для матері і батька до останнього їхнього подиху назавжди залишишся дитям. Своїм піклуванням вони несуть радість у твою колиску. Не забувай, що батьки також мають право на радість. Шануй і поважай бабусю й дідуся... дорожи честю сім'ї, оберігай її, як святиню. Де б ти не був, ніколи не забувай про свою рідну домівку. Завжди пам'ятай про неї.

Завдання 4. Доповніть речення.

1. У вас є
2. У тебе є
3. У них є

4. У нас є

5. У неї є

Завдання 5. Перепишіть. Займенники, що в дужках, поставте в потрібному відмінку.

Поцікавився у (він), передав через (вона), глянув на (він), після (він), поважаю (вони), вчитися з (вони), знайшов (вони), розбудив (вона), розповів про (він), надіявся на (вони), скажу (вона), розмова з (вона), крикнув до (він), написали (він).

Завдання 6. Складіть діалог з поданими словами.

Студент, аудиторія, лекція, семінар, конспект, параграф, підручник, викладач, ректор, декан, олівець, навчання.

Завдання 7. Прочитайте текст. Поясніть значення виділених слів.

Студентські роки — найпрекрасніша пора в житті людини. Саме цей час наповнений найцікавішими і **незабутніми подіями**. Для студентської пори також характерні романтика і безтурботність. Багато радості приносить людині **студентське життя**. Спочатку це **ейфоричне** почуття захоплення від того, що вона зробила і стала **студентом**, потім приємне почуття хвилювання від передчуття самостійного життя, радість від нових знайомств і зустрічей. Як мовиться, студенти живуть весело від **сесії** до сесії. А скільки всього ще належить пережити!

У кожної людини свої незабутні спогади про студентське життя. Як важко складала сесію, а потім так здорово цю справу відзначали. Як не вистачало грошей, і скидалися на пачку макаронів. Як збиралися вечорами і під гітару співали пісні. Як ходили в **походи і турзліг**.

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. Де Ви навчаєтесь?
2. Чому обрали саме цей університет?
3. Як називається Ваша спеціальність?
4. Скільки занять проходить кожного дня?
5. Який предмет Вам подобається найбільше в цьому семестрі?
6. Скільки здобувачів освіти у Вашій групі?
7. Чи часто Ви відвідуєте бібліотеку при підготовці до практичних занять?

Завдання 9. Напишіть твір про своє навчання.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
 - виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу та проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Продовжіть речення. Займенник ...

- А) вказує на предмет і відповідає на питання хто? що?
- Б) вказує на предмети, ознаки і кількість, але не називає їх
- В) вказує на ознаку предмета і відповідає на питання який? чий?
- Г) називає кількість предметів, їхній порядок при лічбі
- Д) вказує на дію предмета

2. За значенням займенники поділяють на:

- А) 6 розрядів
- Б) 8 розрядів
- В) 5 розрядів
- Г) 9 розрядів
- Д) 10 розрядів

3. Усі слова є займенниками в рядку.

- А) батьків, ясен, тямущий, будній
- Б) ніде, абияк, навіщо, куди-небудь
- В) самий, кожен, деякий, інший

- Г) ніхто, лише, так, тільки
- Д) себе, їх, його, ні, тоді

4. З'ясуйте, яким членом речення є займенник у поезії «Базар ранковий. Градом весняним Наповнені по вінця всі жаровні.»:

- А) підметом
- Б) присудком
- В) додатком
- Г) означенням
- Д) обставиною

5. Визначити речення, у якому немає займенників:

- А) У всякім подвір'ї — свої повір'я (нар. творчість).
- Б) Хороший товар сам себе хвалить (нар. творчість).
- В) Хвилина годину береже (нар. творчість).
- Г) Цей світ — як маків цвіт (нар. творчість).
- Д) Усяке село своє прислів'я має (нар. творчість).

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 7

Присвійні та питальні займенники.

Покупки

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про присвійні та питальні займенники, з особливостями визначення присвійних і питальних займенників, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: присвійні займенники, питальні займенники, тверда група, паралельні форми.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке займенник?
2. На скільки груп поділяються займенники за своїм значенням?
3. Що таке особові займенники?
4. Назвіть займенники 1-ї та 2-ї особи.
5. Назвіть займенник 3-ї особи.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Присвійні займенники вказують на належність предмета 1-й особі: *І бачите, що ліска ваша натяглася, як струна, а вудилище — дугою і тремтить.*

Для вираження належності 3-й особі використовується форма родового відмінка особово-вказівного займенника зі значенням присвійності: його, її, їх: *Од її молодого лиця пашило жаром.*

Займенники мій (моє, моя), твій (твоє, твоя), свій (своє, своя) відмінюються однаково: мого, твого, свого; моєму, твоєму, своєму; моїм, твоїм, своїм; на моєму, на твоєму, на своєму.

Займенники наш (наше, наша), ваш (ваше, ваша) відмінюються, як прикметники твердої групи: нашого, вашому, нашу, вашою, а займенник їхній (їхнє, їхня) — як прикметник м'якої групи: їхнього, їхньої, їхнім, на їхніх.

Питальні займенники виражають питання про особу, предмет, ознаку або кількість предметів: *Скільки професій на світі, яка краща — хто скаже?*

Якщо ж займенники **хто, що, який, чий, котрий, скільки** зв'язують підрядне речення з головним, то вони є **відносними**: *Сьогодні я такий, яким і вчора був.*

Питальні та відносні займенники **хто, що** у відмінкових формах мають різні основи; форм множини вони не мають.

Питальний та відносний займенник **чий** у давальному і місцевому відмінках однини має паралельні форми (чийому і чиєму; на чиєму і на чийм).

Питальний та відносний займенник **скільки**, як і кількісні числівники, не має граматичного числа.

Питальні та відносні займенники **який і котрий** відмінюються, як прикметник твердої групи: якого, котрого; якому, котрому; яким, котрим; на якому, на котрому.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Спишіть речення, ставлячи подані у дужках займенники в потрібному відмінку.

1. Всім серцем любіть Україну (своя) — і вічні ми будемо з нею (В. Сосюра).
2. Малогу сліду не покину на (наша) славній Україні, на (наша) — не (своя) землі (Т. Шевченко).
3. Хай (їхній) роду не буде переводу (М. Рильський).
4. Прямо над (наша) хатою пролітають лебеді (М. Стельмах).
5. Кожен у (своє) ремеслі мусить досягти вершини (Г. Сковорода).
6. У (їхній) плачі — печаль осіння (Леся Українка).

Завдання 2. Запишіть словосполучення у два стовпчики: а) зі вставленою буквою И; б) зі вставленою буквою І.

Інш...х завдань, як...х автомобілів, о так...й порі, наш...ми вулицями, їхн...ми обов'язками, інш... маршрути, так...х островів, ваш... обличчя, наш... вчинки, з ваш...х висновків, з так...ми красвидами, в інш...й казці, у кожн...й аптеці, з сам...ми артистами.

Завдання 3. Спишіть текст, вставляючи, де треба, пропущені букви. Поставте подані в дужках займенники в потрібному відмінку.

Рідна мова — то бе...цінне духовне багатство, у (який) народ живе, передає з покоління в покоління (свій) мудрість і славу, культуру і традиції. Рідне слово — то нев...черпне ж...вотворне і невм...руще джер...ло. З нього (кожний) д...тина ч...рпає уявлення про навколишній світ, про (свій) родину, про (свій) село і місто, про (весь) (свій) край. Віками укран...с...кий народ творив це багатство, відкладаючи в скарбницю рідної мови найдорогоцін...іші п...рлини думки, почуття, фантазії (За В. Сухомлинським).

Завдання 4. Замість крапок впишіть присвійні займенники.

1. Це він. Це ... брат. Це ... собака. Це ... молоко. Це ... олівці.
2. Це ми. Це ... будинок? Це ... сумка? Це ... поздоровлення? Це ... стілець?

Завдання 5. Замість крапок впишіть присвійні займенники мій, твій, наш, ваш, його, її, їхній.

1. Це ... сестра.
2. Це ... родина.
3. Це ... дядько.
4. Це ... тітка.

Завдання 6. Поставте запитання до слів. Дайте заперечну відповідь.

Телевізор, парта, вінок, машина, окуляри, папір, райдуга, сумка, покривало, племінник, невістка, молоко, собака, праска.

Завдання 7. Прочитайте запитання та складіть діалог з ними.

1. Скільки це коштує?
2. Чи можу я приміряти цю річ?
3. Мені потрібен більший розмір?
4. Чи є цей товар в іншому кольорі?
5. Як я можу оплатити свою покупку?

Завдання 8. Напишіть твір про Ваш останній похід за покупками до магазину.

Завдання 9. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні й глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;

— виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу та проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. *Укажіть рядок, у якому всі займенники належать до одного розряду:*

- А) вона, мною, ваш, тобі, йому
- Б) хтозна з ким, абищо, дечим, будь-який, хтось
- В) ніякий, ні в чому, ні за чим, будь з чим
- Г) скільком, чого, чий, себе

2. *Укажіть рядок, у якому всі займенники відмінюються, як прикметники:*

- А) мій, наш, собі, той
- Б) воно, котрий, щось, свій
- В) кожний, всякий, ваш, свій
- Г) деякий, абихто, твій, ви

3. *Укажіть рядок, у якому вжито вказівний займенник:*

- А) Мати радісно прибирала своє добро, хвалилася його силою.
- Б) В її устах і душі насіння було святим словом.
- В) В них лежало все те, що далі зійде, зацвіте, закрасується...
- Г) Вони були чималі, і дещицю можна було з них надібрати.

4. *Укажіть рядок, у якому всі займенники пишуться разом:*

- А) аби/хто, ані/чий, де/який, ні/котрий
- Б) будь/хто, ані/скільки, казна/чого, аби/чий
- В) де/чий, аби/котрому, ані/кого, хтозна/чим
- Г) ні/що, ні/чий, хто/сь, будь/хто

5. *Який займенник при відмінюванні не має називного відмінка, роду і числа?*

- А) наш
- Б) себе
- В) що
- Г) вона

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 8

Прикметник. Рід і число прикметника. *Розмір предметів, колір*

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про прикметник як частину мови, правилами визначення роду і числа прикметників, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: прикметник, якісний прикметник, відносний прикметник, присвійний прикметник, вищий і найвищий ступінь порівняння, проста і складена форма.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке присвійний займенник?
2. Які займенники відмінюються як прикметники твердої групи?
3. Що таке питальні займенники?
4. Що таке відносні займенники?
5. Як відмінюються займенники *який* і *котрий*?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Прикметник — самостійна частина мови, що виражає ознаку предмета та відповідає на питання Який? Яка? Яке? Які? Чий?

Прикметники поділяються на **3 групи**.

1. **Якісні прикметники** виражають різні ознаки предметів або живих істот. Наприклад: *веселий хлопчик, довгий ніс*.

2. **Відносні прикметники**, в свою чергу, виражають певну ознаку предмета чи особи по відношенню до чогось. Наприклад: *дерев'яне ліжко*.

3. **Присвійні прикметники** вказують на належність предмета комусь або чомусь. Ці прикметники відповідають на питання «чий?», «чия?», «чий?». Наприклад: *батьків автомобіль, братова іграшка*.

Прикметники мають **2 ступені порівняння** — **вищий** та **найвищий**. І в кожному зі ступенів розрізняють дві форми утворення прикметників — **просту** та **складену**. Вищий ступінь порівняння прикметника акцентує увагу на тому, що в одному об'єкті ознака проявляється більшою або меншою мірою, порівняно з іншим. Проста форма вищого ступеня порівняння утворюється за допомогою додавання суфіксів **-ш-** та **-іш-**: *мокрій* — *мокріший*. Іноді прикметники можуть втрачати суфікси **-к**, **-ек**, **-ок-**: *легкий* — *легший*. Після додавання суфікса **-ш-** у будові деяких прикметників може спостерігатися чергування приголосних, як результат — звукові сполуки: **жч**: *близький* — *ближчий*, але **с+ш** змінюється на **щ**: *високий* — *вищий*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Випишіть прикметники і вкажіть розряд, групу, рід, відмінок та число.

1. Звідси, з високої Софіїної альтанки, видно майже весь асканійський парк. 2. Здається, не було в Асканії такої речі, якої не торкнулася б Мурашкова допитлива думка. 3. Вода незабаром ринула в новий арик, що був досі сухим. З милозвучним дзюркотом помчала все далі й далі понад стежною, поспішаючи в тіняві хащі зелених Мурашкових володінь. 4. Почали останнім часом примічати дівчата, що особливо

часто заводять матрос улюблених Вустиних пісень. (О. Гончар «Таврія»).

Завдання 2. Прочитайте зазначені словосполучення та розділіть їх на три колонки: якісні, відносні, присвійні прикметники.

Дерев'яний голос, дерев'яний стіл; золоте серце, золотий перстень; скляний посуд, скляні очі; кам'яна стіна, кам'яна душа; вовчий апетит, вовчий хвіст; залізна воля, залізний дах; лисяча нора, лисяча вдача, лисяча шуба; каштанове дерево, каштанове волосся; вишневий цвіт, вишневий колір; петрів батіг, Петрів зошит; лебединий пух, лебедина вірність.

Завдання 3. Випишіть спочатку прикметники м'якої групи, а потім — твердої.

Безробітний, верхній, весняний, модний, новий, дружній, телячий, Сергіїв, зелен, майбутній, присутній, ладен, глухий, житній, освітній, вчорашній, справжній, ранній, повен, домашній, доччин, обідній, Маріїн, сизий, сьогоднішній, тутешній, дідів, зовнішній, рідний, останній, завтрашній, західний.

Завдання 4. Провідмінійте зазначені прикметники.

Веселий, дружній, високий, синій, гарний, перший, гіркий.

Завдання 5. Складіть словосполучення з поданими нижче іменниками, добираючи до них прикметники твердої і м'якої груп.

Дорога, парк, автомобіль, гусеня, трактор, річка, сумка, пенал, пляшка, веселка.

Завдання 6. Утворіть від поданих прикметників усі можливі форми ступенів порівняння.

Веселий, солодкий, глибокий, гарний, малий, смачний, свіжий, сизий, гладкий, добрий, тихий, рідний.

Завдання 7. Від поданих іменників утворіть прикметники, поясніть їхній правопис.

Рука, папір, риба, м'ясо, цегла, скло, книжка, тварина, собака, радість, обід, ніж, кишень, сум, дівчина, шовк, золото, срібло.

Завдання 8. Подані словосполучення замініть словосполученнями іменників з прикметниками, якщо така заміна можлива.

Твори Шевченка, робота на фабриці, стіл зі скла, хвороба нирок, вправи на рік, хвилини осені, листя дуба, вулиці міста, протест народу, привіт друга, співак з Одеси.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Який Ваш улюблений колір?
2. Якого кольору одяг Ви любляете носити?
3. В якому кольорі облаштований дизайн Вашої кімнати?
4. Які кольори є національними у Вашій країні?
5. Якого кольору прапор України?

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні й глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу та проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Позначте правильну кінцівку твердження. Прикметник — це частина мови, яка називає:

- А) предмет
- Б) дію предмета
- В) ознаку предмета

2. Позначте прикметники-антоніми:

- А) важкий — непосильний
- Б) жорстокий — милосердний
- В) сяючий — світлий

3. З якою частиною мови прикметник зв'язується у реченні?

- А) з дієсловом
- Б) з прийменником
- В) з іменником

4. Позначте рядок, у якому всі прикметники є якісними:

- А) неласкавий, могутній, нудний, новаторський
- Б) мізерний, механічний, мужній, оксамитовий
- В) рішучий, меланхолійний, молочний, нікотиновий
- Г) смаглявий, гіркий, холодний, стрункий, добрий

5. Позначте рядок, у якому всі прикметники є відносними:

- А) мрійливий, ювелірний, ядерний, бадьорий
- Б) музичний, медичний, надійний, хоробрий
- В) паперовий, словниковий, нічний, дерев'яний
- Г) синтетичний, сировинний, рукописний, широкий

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 9

Вживання родового відмінка

однини та множини.

Відпочинок (мій вихідний день, хобі)

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про родовий відмінок, з правилами вживання родового відмінка однини і множини; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: родовий відмінок, нульове закінчення, префіксальні іменники.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке прикметник?
2. На які групи поділяються прикметники?
3. Скільки ступенів порівняння має прикметник?
4. Назвіть форми утворення прикметників.
5. За допомогою яких суфіксів утворюється найвищий ступінь порівняння прикметників?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

У родовому відмінку однини іменники другої відміни чоловічого роду залежно від їхнього значення мають закінчення **-а, -я** або **-у, -ю**.

-а, -я пишуться в іменниках, коли вони означають:

а) назви осіб, власні імена та прізвища: *водія, Дмитра*; також персоніфіковані предмети та явища: *Вітра* та ін.; б) назви тварин і дерев: *ведмедя, ясеня*; в) назви предметів: *замка, малюнка, стола (й столу)*; г) назви населених пунктів: *Львова, Парижа*; г) інші географічні назви з наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі, а також із суфіксами присвійності **-ов, -ев (-єв), -ин (-їн)**: *Дністра*; д) назви мір довжини, ваги, часу тощо: *гектара, грама, тижня* (але *віку, року*); назви місяців і днів тижня: *вівторка, жовтня, листопада* (але *листопаду* — назва процесу); назви грошових знаків: *долара, мільярда*; е) терміни іншомовного походження, які означають елементи будови чогось, конкретні предмети, геометричні фігури та їхні частини: *атома, катода* тощо, а також українські за походженням суфіксальні слова-терміни: *відмінка* але: *виду, роду*, також *синтаксису, складу, способу*.

-у, -ю пишуться в іменниках чоловічого роду на приголосний, коли вони означають: речовину, масу, матеріал: *азоту, гасу*; збірні поняття: *батальйону*; сюди належать назви кущових і трав'янистих рослин: *ячменю* (але *вівса*), а також назви сортів плодових дерев: *кальвілю, ренету, ренклоду* та ін.; назви будівель, споруд, приміщень та їхніх частин: *вокзалу* (але якщо наголос на закінченні, то використовується закінчення **-а (-я)**: *бліндажа́, гаража́*; **-а (-я)** вживається також в іменниках — назвах архітектурних деталей: *карниза*); обидва закінчення **-а (-я)** та **-у (-ю)** приймають іменники: *мосту й моста, паркану й паркана, плоту й плота*; назви установ, закладів, організацій: *інституту*; переважна більшість слів зі значенням місця, простору тощо: *абзацу* але: *горба, хутора* тощо; явища природи: *вихору*; назви почуттів: *болю*; назви процесів, станів, властивостей, ознак, формацій, явищ суспільного життя, загальних і абстрактних понять: *авралу, бігу*; назви ігор і танців: *баскетболу, вальсу*; більшість складних безсуфіксних слів (окрім назв істот): *водогону*; переважна більшість префіксальних іменників із різними значеннями (крім назв істот): *успіху*; назви річок, озер, гір, островів, півостровів, країн, областей і т. ін.: *Амуру, Сибіру*.

У родовому відмінку множини іменники другої відміни мають закінчення **-ів (-їв)**, нульове закінчення та **-ей**.

1. Закінчення **-ів** (після голосного та апострофа **-і́в**) мають іменники чоловічого роду та іменники середнього роду на **-е, -я**: *батькі́в, прислі́в'їв*.

2. Нульове закінчення мають усі іменники середнього роду на **-о, -е** та більшість на **-я** (переважно з попереднім м'яким подовженим приголосним **н**): *бажа́нь, я́сць*, але *морі́в, полі́в*.

3. Закінчення **-ей** мають деякі іменники чоловічого роду: *госте́й, ко́ней* і середнього роду: *оче́й* (і віч), *плече́й* (і пліч).

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Запишіть словосполучення відповідно до вимог української літературної мови, добираючи з дужок потрібні закінчення. Поясніть свій вибір.

Написання стат (-ей, -ів), зателефонувати начальник (-у, -ові), дати кум (-у, -ові), Петрович (-у, -еві), опрацювання відомост (-ей, -ів), відповідно до асортимент (-а, -у), взяти з середини стол (-а, -у), встановлення паркан (-а, -у).

Завдання 2. Подані іменники запишіть у формі родового відмінка однини та прокоментуйте закінчення.

Екземпляр, інвентар, варіант, спостерігач, дивіденд, баланс, документ, патент, ліміт, аудит, архів, облік, кредитор, приятель, акумулятор, міраж, репетитор, відвідувач, факт, спадкоємець, комітет, ювелір, футляр, шедевр, бунтар, плач.

Завдання 3. Подані іменники запишіть у формі родового відмінка однини та множини прокоментуйте закінчення.

Бінокль, бюлетень, метраж, грам, відсоток, вокзал, туман, біль, страх, вівторок, четвер, запас, запис, день, сектор, колектив, інститут, вітер, майдан, успіх, майстер, гектар, секретар, школяр, шахтар, професор, ювіляр, перукар,

Завдання 4. Подані власні назви запишіть у родовому відмінку однини, прокоментуйте закінчення.

Тернопіль, Париж, Миргород, Кавказ, Світязь, Зелений Гай, Львів, Дніпро, Сахалін, Обухів, Амур, Люксембург.

Завдання 5. Провідмініяйте подані прізвища, імена та по батькові.

Галина Іванівна Панкратова, Семен Петрович Головацький, Марія Савівна Черняхівська, Валентина Володимирівна Демченко, Тетяна Василівна Федорів-Левицька, Ніна Григорівна Кравцова, Катерина Петрівна Поліщук, Микола Львович Бойко, Владислав Юрійович Сулим.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Як часто Ви відпочиваєте?
2. Які саме види відпочинку Ви любляєте?
3. Як часто відпочиваєте в інших країнах?
4. Чи маєте Ви хобі?
5. Скільки часу Ви йому приділяєте?

Завдання 7. Прочитайте текст. Перекажіть його основний зміст.

Хобі

Напевно, на світі немає людини, у якої не було б хобі, тобто улюбленого заняття. І неважливо, з чим це пов'язано — зі співом, малюванням, письменством, кулінарією або фотографією. Це не робота, не обов'язок і навіть не додатковий спосіб заробітку. Це почуття, бажання отримати задоволення від процесу та добитися ідеального результату, завзятість у набуванні й розвитку навичок. Або просто відпочинок після важкого робочого дня.

Хобі — це найкраще проведення часу. Це коли певна справа посправжньому тобі подобається, коли ти нею живеш і готовий безперестанку розповідати про свої та чужі досягнення в цій сфері. Це означає, що коли-небудь і ти станеш майстром своєї справи та, можливо, пов'яжеш її зі своєю майбутньою професією. Якщо захочеш...

Завдання 8. Опишіть своє хобі.

Завдання 9. Подивіться на малюнок. Назвіть усі види хобі, які на ньому зображено.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Знайдіть слово, яке в родовому відмінку однини має закінчення «-а»:

- А) Кавказ...
- Б) гнів...
- В) народ...
- Г) Миргород...
- Д) технікум...

2. Знайдіть слово, яке в родовому відмінку однини має закінчення

«-у»:

- А) хліб...
- Б) інститут...
- В) клен...
- Г) диктор...
- Д) мотор...

3. Знайдіть слово, яке в родовому відмінку однини має закінчення

«-я»:

- А) криштал...
- Б) бол...
- В) ступен...
- Г) ясен...
- Д) кисн...

4. Знайдіть слово, у закінченні якого пишеться буква «о»:

- А) стовбур...м
- Б) груш...ю
- В) ліхтар...м
- Г) плащ...м
- Д) нестач...ю

5. Знайдіть слово із закінченням «-ем»:

- А) дощ...м
- Б) футляр...м
- В) інженер...м
- Г) пластир...м
- Д) явор...м

6. Знайдіть слово, яке в родовому відмінку однини має закінчення

«-а»:

- А) Париж...
- Б) Урал...
- В) Байкал...
- Г) Єгипт...
- Д) Сибір...

7. Знайдіть слово, яке в родовому відмінку однини має закінчення «-у»:

- А) дуб...
- Б) персонаж...
- В) брод...
- Г) трактор...
- Д) гопак...

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 10

Вживання давального відмінка однини та множини. Риси характеру людини. Опис зовнішності

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про давальний відмінок, правилами вживання давального відмінка однини та множини, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: давальний відмінок, тверда група, мішана група, м'яка група.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Які закінчення у родовому відмінку мають іменники другої відміни, що позначають назви осіб, власні імена та прізвища?

2. Які закінчення у родовому відмінку мають іменники другої відміни, що позначають назви будівель, споруд, приміщень та їхніх частин?

3. Які закінчення у родовому відмінку мають іменники другої відміни, що позначають назви явищ природи?

4. Які закінчення мають іменники у родовому відмінку другої відміни множини?

5. Які іменники мають нульове закінчення?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

У давальному відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення **-ові, -еві, -єві** або **-у, -ю**.

1. Закінчення **-ові** (у твердій групі), **-еві** (у мішаній групі та в м'якій після приголосного), **-єві** (у м'якій групі після голосного та апострофа) мають іменники чоловічого роду (за винятком зазначених у п. 2б): *будінкові, відмінкові, директорові, дубові, майстрові, нахілові, Петрові, робітниківіві, розумові, вєлетневі, журавлєві, каменеві, секретарєві, шахтарєві, татунєві, добродієві, краєві, носієві, Сергієві, солов'єві*. Ці ж іменники приймають і закінчення **-у, -ю**: *будінку, відмінку, директору, добродію, солов'ю* тощо. Паралельні закінчення **-ові** та **-у** мають також іменники середнього роду із суфіксом **-к-**, що означають малі істоти: *дитяткові — дитятку, немовляткові — немовлятку, поросяткові — поросятку, теляткові — телятку, ягняткові — ягнятку*.

Примітка. Коли в тексті вживаємо поряд кілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень слід спочатку використовувати закінчення **-ові, -еві, -єві**, а потім — **-у, -ю**: *Симонєнкові Василю Андрійовичу, Леонідові Миколойовичу Іванєнку, добродієві бригадіру, панові директору*.

2. Закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:

а) іменники середнього роду: *місту, селу, святу; прізвищу, знанню, заряддю, обличчю, піддашю, роздоріжжю; сєрцю, сонцю*. У деяких словах можливі також закінчення **-ові, -еві**: *ліхові, містові, сєрцеві*;

б) іменники чол. роду на **-ів, -їв, -ов, -єя, -єв, -ин, -ін, -їн**: *Київ — Києву, Колгуєв — Колгуєву, Лебедін — Лебєдину, Львів — Львову, Мамонтов — Мамонтову, острів — острову, Пушкін — Пушкіну, рив — рову, Харків — Харкову*.

Примітка 1. У прізвищах можна вживати й закінчення **-ові**: *Волошиніві, Ільїнові, Пушкінові, Романишинові* та ін.

Примітка 2. Загальні назви із суфіксом **-ин** на означення осіб за етнічною належністю або місцем проживання та похідні від них власні назви людей можемо вживати і з закінченням **-ові**: *болгариніві — болгарину, грузиніві — грузину* і т. ін., *Волошиніві — Волошину, Русиніві — Русину, Турчиніві — Турчину* тощо. У давальному відмінку множини виступає закінчення **-ям** (після шиплячого **-ам**): *відповідям, вістьям, осям, тїням; ночам, подорожам*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Подані іменники поставте у давальному відмінку. Машина, пісня, кіт, сім'я, круча, книга, морква, вересень, Іванов, Кирило.

Завдання 2. Спишіть словосполучення, поставивши слова в давальному відмінку однини. Використовуйте паралельні форми закінчень (де можливо) для урізноманітнення мови. Поставте наголос у виділених словах.

Син Дмитро, брат Андрій, кум Іван, акціонер Петренко, посередник Остапчук, отаман Сірко, агентство, маркетинг, осетер.

Завдання 3. Прочитайте речення, уживаючи іменники в дужках у потрібній формі. Випишіть лише те речення, у якому можливі паралельні форми.

1. (Глянцею) непідвладна єдина монета — совість (В. Підпалій).
2. Дедал (Ікар) ладнав до тіла крила прекрасні з пір'їн орлиних... І диво — людина в небо злетіла, крилатий юнак у безмежність лине (В. Коротич).

Завдання 4. Подані іменники поставте у потрібному відмінку, розкриваючи дужки. Поясніть особливості вживання відмінкових закінчень.

Надіслати догану (Віктор, фабрика, Ігор, завод, країна, край, друкарня, село, шахта, родина). Боротися з (ворог, зброя, пожежа, вітер, негода, приятель, друг). Написати (брат, господар, доля, лікар, сестра, секретар, дружина, товариш, подруга). Перед (вежа, земля, календар, огорожа, завдання, ніша, інвентар, звичай, буквар, вантаж, машина).

Завдання 5. Запишіть подані іменники у формах давального відмінка множини. З одним словом кожної групи складіть речення.

1. Катерина, Ігор, молодість, гончар
2. Олекса, пастух, вітер, студент, співачка
3. Іван, друг, земля, няня, Дарина

Завдання 6. Прочитайте слова. Розділіть вказані риси характеру на два блоки: позитивні та негативні.

Балакучість, грубість, ввічливість, винахідливість, емоційність, принциповість, самостійність, скупість, слабкість, страх, жадібність.

Завдання 7. Прочитайте текст. Поясніть виділені слова.

У Юлі **обличчя овальної форми**, а **волосся — темно-чорне**. Вона любить завивати свої блискучі **локони** ззаду в красивий хвостик або складну косичку, але при цьому намагається прикрити **вуха**, які, на її думку, трохи стирчать. Довжина волосся — середня, воно дістає їй по **плечі**. Ніс у Юлі прямий, без горбинки. Поза школою Юля завжди носить волосся розпущеним, але також іноді любить робити різні зачіски. Зазвичай це косичка, нахилена убік, або кінський хвостик. Також вона іноді заплітає складні французькі **косички**, з якими ходить до школи. Для свят вона вибирає більш складні **зачіски**, які робить сама або ходить для цього в перукарню.

Завдання 8. Опишіть риси характеру вашого друга/подруги.

Завдання 9. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;

- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Назва якогось одного предмета з низки однотипних:

- А) власна назва
- Б) загальна назва

2. Який рід мають іменники: сирота, замазура, білоручка?

- А) спільний
- Б) не мають роду
- В) паралельні форми роду
- Г) жіночий.

3. Прямий відмінок — це:

- А) родовий
- Б) кличний
- В) називний
- Г) давальний

4. Яка відміна має закінчення -а(-я) в називному відмінку однини чоловічого або жіночого роду?

- А) I
- Б) II
- В) III
- Г) IV

5. Яку синтаксичну роль у реченні виконують іменники?

- А) дієслова
- Б) числівника
- В) будь-якої частини мови
- Г) прикметника

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 11

Вживання знахідного відмінка однини та множини. *Емоції людини*

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про знахідний відмінок, правилами вживання знахідного відмінка однини і множини; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: знахідний відмінок, стилістично нейтральний, назви істот.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми).

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Які закінчення у давальному відмінку однини мають іменники другої відміни?
2. Які закінчення мають іменники середнього роду із суфіксом **-к-**, що означають малих істот?
3. Що потрібно зробити, якщо в тексті вживаємо поряд кілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінка однини?
4. Яке закінчення вживаємо у давальному відмінку множини?
5. Які винятки існують з цього правила?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

У іменників чоловічого роду II відміни, що означають істот, форма **знахідного відмінка** однини є однаковою з формою родового відмінка: *розпитати секретаря*. Іменники чоловічого роду — назви неістот мають у знахідному відмінку однини форму, омонімічну формі називного відмінка: *полагодити замок*.

Деякі назви неживих предметів виступають у знахідному відмінку у двох формах — спільних із формами називного і родового відмінків: *заточив олівець/олівця, написати лист/листа, перев'язати палець/пальця, купити ніж/ножа*. Форми із нульовим закінченням є стилістично нейтральними, а отже вживаються без будь-яких обмежень. Сфера використання форм із закінченням **-а (-я)** — розмовна мова і мова художньої літератури. Таке ж стилістичне розрізнення форм знахідного відмінка властиве тим найменуванням предметів, періодичних видань, організацій, які походять від назв істот. Літературними є форми, спільні з називним відмінком: *купити «Опель», з'їсти наполеон, передплатити «Юний технік»*. Конструкції *купити «Опеля», читати «Юного натураліста»* належать до стилістично знижених.

У знахідному відмінку множини іменники вживаються або у формі називного множини, або родового множини: *по коні, за телята, гуси, корови, волі, свині, метелики, на ковалів, про гостей, за молодіць (і молодіці)* і т. ін.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Подані іменники поставте у знахідному відмінку.

Вулиця, стіл, кіт, папір, лікар, олівець, морква.

Завдання 2. Складіть словосполучення із запропонованими іменниками у формі знахідного відмінка однини та множини.

Лінія, тополя, перемога, гривня, квітка, радість.

Завдання 3. Наведені іменники поставте у знахідному відмінку однини та складіть речення з ними.

Настрій, стетоскоп, полуниця, крісло, весло, сум, оптимізм, розвиток, обрій, вечір, очерет, зміст, ґрунт, гурт, гурток, біль, степ, лист, воронка, мапа, кожух, керівник, погляд, луг, трамвай.

Завдання 4. Розкрийте дужки, поставте іменники у знахідному відмінку.

1. Зустрів (мама, батько, сусіди, невістка, ворог).
2. Намалював (картина, портрет, друг, собака, квіти).
3. Приніс (слива, іграшка, книга, кіт, собака).
4. Читаю (газета, новини, література, документи).
5. Напишу (лист, доповідь, вірш, вітання).

Завдання 5. Наведені іменники поставте у знахідному відмінку множини, якщо це можливо.

Крупинка, людство, консерви, студентство, тісно, людина, відлуння, гомін, виделка, погода, сировина, кисіль, морква, ножиці, веселощі, рапсодія, звук, порох, черевики, листя, маса, лінощі, гроші.

Завдання 6. Прочитайте слова, поясніть їхнє значення. Складіть діалог з наведеними словами.

Гнів, радість, страх, інтерес, здивування, провина, сором.

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Які емоції Ви знаєте?
2. Як часто Ви використовуєте допоміжні засоби для підняття настрою?
3. Що може викликати Ваш гнів?
4. Чи залежать Ваші емоції від погоди?
5. Яку емоцію Ви відчуваєте зараз?

Завдання 8. Згадайте та опишіть свій найкращий день, який викликав у Вас найпозитивніші емоції.

Завдання 9. Опишіть емоції, які зображено на фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Деякі назви неживих предметів виступають у знахідному відмінку:

- А) 1 формі
- Б) 2 формах
- В) 3 формах
- Г) 4 формах

2. *Форми із нульовим закінченням є:*

- А) стилістично нейтральними
- Б) загально нейтральними
- В) спільними
- Г) семантично нейтральними

3. *Які з вказаних словосполучень є правильними?*

- А) купити «Опель»
- Б) спіймати облизнем
- В) купити «Джипа»

4. *Сфера використання форм із закінченням -а (-я)?*

- А) розмовна мова і мова художньої літератури
- Б) науковий стиль
- В) конфесійний стиль

5. *Вкажіть неправильно вжитий іменник у знахідному відмінку.*

- А) розпитати секретаря
- Б) поважати друга
- В) викликати слюсаря
- Г) любити сестра

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 12

Вживання орудного відмінка однини та множини. Прийменникові конструкції. *Подорожі*

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про орудний відмінок, правилами вживання орудного відмінка однини і множини; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: орудний відмінок, прийменникові конструкції, мішані іменники.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації з самостійної роботи здобувача вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Деякі назви неживих предметів виступають у
2. Форма знахідного відмінка однини збігається з формою
3. Сфера використання форм із закінченням -а (-я) — розмовна мова і
4. Форми із нульовим закінченням є
5. У знахідному відмінку множини іменники вживаються

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

В орудному відмінку однини іменники мають закінчення **-ом (-ем, -ою (-ею, -єю), -ю, -ям (-ам))**:

1) **-ом (-ем, -єм)**: **-ом** мають усі іменники чоловічого роду твердої групи, крім тих, що закінчуються на **-а**, та всі іменники середнього роду твердої групи, **-ем** (після голосних **-єм**) усі іменники чоловічого й середнього роду мішаної та м'якої групи, крім тих, що закінчуються на **-а** й **-я**: *над стéпом*;

2) **-ою (-ею, -єю)**: **-ою** мають усі іменники жіночого й чоловічого роду твердої групи, **-ею** (після голосних **-єю**) всі іменники жіночого й чоловічого роду м'якої та мішаної групи на **-а** та **-я**: *із сестро́ю*.

Не плутати з прикметниками: *під сінньо́ю, над сві́жою*, а також не скорочувати **-ою (-ею, -єю)** в *-ой (-ей, -єй)*;

3) Закінчення **-ю** мають усі іменники жіночого роду на приголосний: *над мо́лоддю*;

4) Закінчення **-ям** мають усі іменники середнього роду на **-я**: *з баді́ллям, за безла́ддям, ім'я́м* (рідко *і́менем*).

В орудному відмінку множини іменники мають закінчення **-ами (-ями), -ми, -има**:

1) **-ами (-ями)**: ці закінчення мають майже всі іменники всіх родів у тих самих випадках, що й у давальному відмінку множини: *перед чоловіка́ми*;

2) **-ми**: після приголосних (разом із звичайними на **-ами, -ями**) мають лише поодинокі іменники: чоловічого роду, як-от: *з кіньми*, *перед гістьми́, грішми́* (і *гроші́ма*), *чобітьми́, жолудьми́*; середнього роду, як-от: *коліньми́* (*коліно* в значенні частини тіла), *крильми́* (*крило́* у птиці), *дівча́тьми*; жіночого роду: *свиньми́*. Також деякі, що вживаються лише у множині: *під грудьми́* (і *груді́ма*), *перед ворітьми́, дверми́* (і *двері́ма*), *сіньми́, курми́, гусьми́, дітьми́, людьми́, саньми́* і деякі інші;

3) **-има**: вживається в словах *очі́ма, плечі́ма, уші́ма* (і *вуха́ми*).

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Запишіть іменники в орудному відмінку однини.

Кінь, човен, корабель, носовичок, палиця, фартух, мило, вівця, родина, капелюх, гора, скатертина, пастух, отара, ресторан, картопля, мандарин, гойдалка, їжак.

Завдання 2. Від поданих іменників утворіть форму орудного відмінка множини.

Площа, заграда, ножиці, голуб, коробка, абрикос, малина, жираф, мамонт, футбол, лампа, спідниця, лінійка, огірок, рибалка, лікар, ліхтар, велосипед, спілкування, телевізор.

Завдання 3. Складіть і запишіть речення, увівши в них іменники у формі орудного відмінка однини за зразком.

1. Працювати (сантехнік, кондуктор, вчитель, директор).
2. Заміняти (документ, лампочка, ліхтар, книга).
3. Малювати (олівець, крейда, пензлик, рука).
4. Перемішувати (ложка, виделка, лопатка).
5. Пишатися (мама, сестра, друг, учитель).

Завдання 4. Поставте подані іменники в родовому та орудному відмінках однини. Поясніть їхній правопис.

Безліч, мораль, якість, потужність, домовленість, подорож, цінність, діяльність, свідомість, заборгованість, галузь, промисловість, доповідь, власність, вартість, піч, рентабельність, звітність, верф, продуктивність, прибутковість, розкіш, відповідальність, велич.

Завдання 5. Прочитайте діалог і на його основі створіть свій.

- На канікулах ми поїдемо до родичів у Чернівці.
- Я ще ніколи не була в Чернівцях. Там, напевно, дуже гарно.
- Так, Чернівці є старовинним містом, багатим на історичні архітектурні пам'ятки.
- Я читала про славне минуле Чернівців. І люди там дуже співочі.
- Так. Тому Чернівці ще називають пісенною столицею України.
- А ще я прочитала, що о 12 годині щодня на вежу ратуші піднімається трубач у колоритному буковинському одязі й відтворює мелодію безсмертної «Марічки».
- Це цікаво. Буду мати на увазі, щоб послухати.
- Як повернешся з Чернівців, розповіси про все побачене там.
- Добре. Бувай!
- До зустрічі! Щасливої дороги!

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Як часто Ви подорожуєте?
2. В якій країні Ви були останнього разу?

3. Як Ви обираєте країну для подорожі?
4. Що завжди берете з собою у дорогу?
5. Яке найкраще місце Вам довелося відвідати?

Завдання 7. Прочитайте слова. Охарактеризуйте кожний вид транспорту. Розкажіть, які плюси і мінуси є в кожному з них для подорожей.

Літак, гвинтокрил, поїзд, автомобіль, корабель.

Завдання 8. Напишіть твір про свою останню подорож.

Завдання 9. Опишіть малюнок.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні й глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. *Знайдіть неправильний варіант відмінювання в орудному відмінку:*

- А) бичём
- Б) бондарьом
- В) кобзарём
- Г) гостем

2. *В орудному відмінку однини іменники мають закінчення:*

- А) -ом (-ем, -єм)
- Б) -ою (-ею, -єю)
- В) -їм (юм)
- Г) -ю, -ям (-ам)

3. *Знайдіть неправильний варіант відмінювання в орудному відмінку:*

- А) ма́тір'ю
- Б) по́дорожжю
- В) ні́ччу
- Г) ро́зкішшю

4. *Знайдіть неправильний варіант відмінювання в орудному відмінку:*

- А) пі́снью
- Б) коло́тнею
- В) судде́ю
- Г) статте́ю

5. *Знайдіть неправильний варіант відмінювання в орудному відмінку:*

- А) підза́мчям
- Б) розто́ржям
- В) тельо́м
- Г) голу́б'ям

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 13

Вживання місцевого відмінка однини та множини. Прийменникові конструкції. *Країни та національності. Моя країна*

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про місцевий відмінок, правилами вживання прийменникових конструкцій; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: місцевий відмінок, паралельні форми, паралельні закінчення.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Які закінчення мають іменники орудного відмінка однини?
2. Коли вживаємо закінчення -ом (-ем, -єм)?
3. Коли вживаємо закінчення -ою (-єю, -сю)?
4. Коли вживаємо закінчення -ю?
5. Коли вживаємо закінчення -ям (-ам)?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

У місцевому відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення **-ові, -еві (-єві), -у (-ю), -і (-ї)**.

1. Закінчення **-ові** у твердій групі, **-еві** (після голосного та апострофа **-єві**) у м'якій та мішаній групах мають: а) іменники чоловічого роду, що означають істоти: *при батькові*; б) іменники середнього роду твердої групи із суфіксом **-к**, що означають (назви істот: *на дитяткові*).

Примітка. Іменники чоловічого роду, що означають осіб, а також зазначені іменники середнього роду мають у місцевому відмінку однини поряд із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** й закінчення **-у (-ю)**: *на робітнику*. Іменники чоловічого роду, що означають істот (не осіб), мають у місцевому відмінку однини поряд із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** й закінчення **-і (-ї)**: *на коні*.

2. Закінчення **-у** (після голосного **-ю**) мають:

а) іменники чоловічого та середнього роду твердої групи із суфіксами **-к-, -ак-, -ик-, -ок-, -к(о)**, що означають неістоти: *у будинку*.

Вживаються також і паралельні форми з **-ові**: *у будинкові* тощо;

б) іменники чоловічого роду односкладових основ із закінченням **-у (-ю)** в родовому відмінку, якщо наголос у місцевому відмінку переходить з основи на закінчення: *у бою*.

3. Закінчення **-і** (після голосного та апострофа **-ї**) мають:

а) іменники чоловічого роду (переважно безсуфіксні), що означають неістоти: *в акті, на березі*.

Примітка. Деякі іменники цього типу можуть мати паралельні закінчення **-і (-ї)** та **-у (-ю)**, що залежить від місця наголосу в слові: *у гаї — у гаю, у краї — у краю, на торзі — на торгу*;

б) іменники середнього роду твердої групи (без суфікса **-к-**), а також мішаної та м'якої груп: *у місті*.

Примітка. Із прийменником **по** можуть уживатися паралельні закінчення **-у (-ю)** та **-і (-ї)**: *по Дніпру — по Дніпрі, по місту — по місті, по селу — по селі*; для позначення часу вживається тільки закінчення **-і**: *по обіді, по закінченні*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Поставте слова в місцевому відмінку однини.

Подвиг, тьма, рабство, товариш, терапевт, вітер, сніг, грім, життя, народ, час, простір, круча, рука, боєць, бій.

Завдання 2. Поставте слова в місцевому відмінку множини.

Зошит, зима, свідомість, хоробрість, терен, присяга, стяг, хмари, мета, символ, правда, кривда, радість, космос, береза, тополя, хлопець, дівчина, маяк, історія, шлях, література.

Завдання 3. Поставте наголос у словах.

Горошина, граблі, діалог, донька, дрова, жалюзі, житло, забавка, завдання, зібрання, індустрія, каталог, квартал, кілометр, колесо, колія, коромисло, кропива, кулінарія, курятина, машинопис, металургія, навчання, обіцянка, ознака, олень, осока, отаман.

Завдання 4. Випишіть слова, словосполучення, де допущено помилки, напишіть правильно.

Осілля, не гірший інших, не боятися нежитю, тиша, пам'ятник Франкові, вечором, шахіст, поштова скринька, вибач мене, хворий на грип, запашне зілля, м'ягка мебел, інцидент, компрометація, Києва, півтори доби, проминуло два тижня, їздити по селах, п'ятидесятиградусний мороз, самий небезпечний, заходи по забезпеченню, приїду по святах, мешкаю по вулиці, по нашим підрахункам, поїхали по гриби, працювати по вісім годин на добу, по любому поводу, досвід по роботі зі студентами.

Завдання 5. Дайте відповіді на запитання.

1. Які країни Ви знаєте?
2. В яких країнах Вам довелося побувати?
3. Що найяскравішого Ви можете розповісти про свою країну?
4. Що Ви знаєте про Україну?
5. Яку країну Ви б хотіли відвідати в найближчому майбутньому і чому?

Завдання 6. Хто живе в кожній з цих країн?

Україна, Польща, Чехія, Німеччина, Данія, Фінляндія.

Завдання 7. Напишіть твір про свою країну та її особливості.

Завдання 8. Складіть діалог на тему «Моя країна найкраща».

Завдання 9. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Завдання для самоконтролю. Тести

1. Укажіть рядок, де всі іменники чоловічого роду знахідного відмінка, що означають неістоти:

- А) у будинку, у війську, у гуртку
- Б) на коні, на ослі, на тигрі
- В) на подвір'ї, на полі, на траві

2. Паралельні закінчення, що можуть уживатися із прийменником по:

- А) -у (-ю)
- Б) -і (-ї)
- В) -у (-ю) та -і (-ї)

3. Укажіть рядок, де всі слова вжито у знахідному відмінку:

- А) на держаківі, на літакові, на ліжкові
- Б) картиною, на карті, у воді
- В) на малюнку, на столі, стіною

4. Укажіть рядок де всі слова вжито у знахідному відмінку:

- А) у темпі, центром, у штабі
- Б) на поверсі, на порозі, на стовпі
- В) у місті, селом, на письмі

5. Закінчення -і (після голосного та апострофа -ї) мають:

- А) іменники чоловічого роду (переважно безсуфіксні), що означають неістоти
- Б) іменники жіночого роду (переважно безсуфіксні), що означають неістоти
- В) іменники середнього роду (переважно безсуфіксні), що означають неістоти

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 14

Вживання кличної форми.

Україна (факти, цікаві місця, відомі українці)

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про кличну форму, з правилами вживання кличної форми іменника; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: клична форма, прикметникове походження, звертання.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки.

1. У місцевому відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення

2. Іменники чоловічого роду, що означають істот (не осіб), мають у місцевому відмінку однини поряд із закінченнями

3. Закінчення -у (після голосного – -ю) мають

4. Вживаються також і паралельні форми

5. Деякі іменники цього типу можуть мати паралельні закінчення -і (-ї) та -у (-ю), що залежить від

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Іменники другої відміни в кличному відмінку закінчуються на **-у** (**-ю**), **-є**.

1. Закінчення **-у** мають іменники твердої групи (зокрема, із суфіксами **-ик**, **-ок**, **-к-о**), іншомовні імена з основою на **г**, **к**, **х** і деякі іменники мішаної групи з основою на шиплячий приголосний (крім **ж**): *батьку*.

2. Закінчення **-ю** мають іменники м'якої групи: *Віталію*.

3. Закінчення **-є** мають безсуфіксні іменники твердої групи, іменники м'якої групи із суфіксом **-ець** та деякі іменники мішаної групи, зокрема власні назви з основою на **ж**, **ч**, **ш**, **дж** і загальні назви з основою на **р**, **ж**: *Богдане*.

4. Прізвища прикметникового походження на **-ів** (**-їв**), **-ов**, **-єв** (**-єв**), **-ин**, **-ін** (**-їн**), такі як *Глібов*, при звертанні мають як форму називного, так і форму кличного відмінка: *Глібов* і *Глібове* та ін.

Географічні назви, до складу яких входять зазначені суфікси, мають у кличному відмінку закінчення **-є**: *Кисве*, *Лебедине*, *Львове*.

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох загальних назв, форму кличного відмінка має як перше слово, так і друге, хоча друге слово може мати й форму називного відмінка: *добродію бригадире* (*бригадир*), *пане лейтенанте* (*лейтенант*).

Примітка 2. У звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форму кличного відмінка набуває як загальна назва, так і власне ім'я: *брате Петре*.

Примітка 3. У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка має тільки загальна назва, а прізвище завжди виступає у формі називного відмінка: *друже Максименко*.

Примітка 4. У звертаннях, що складаються з двох власних назв — імені та по батькові, обидва слова мають закінчення кличного відмінка: *Володимире Хомичу*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Поставте подані іменники I відміни у кличний відмінок однини та поясніть їхній правопис.

Ластівка, кімната, робітниця, слава, премія, квітка, подія, межа, криця, тиша, лопата, муха, Марія Іванівна, Оксана Василівна, стаття.

Завдання 2. Поясніть значення множинних іменників, виділіть в них закінчення.

Сани, штани, гордощі, граблі, дріжджі, помії, радощі, хитрощі, вила, дрова, вінця, ворота, ясла, гроші, двері.

Завдання 3. Поставте подані іменники у кличному відмінку множини.

Літак, калина, вчителька, картина, брат, племінник, лектор, Ганна, Віктор, сусід, родина.

Завдання 4. Утворіть форми кличного відмінка однини від поданих словосполучень.

Гаряча вдача, найскладніша задача, блідолиций хлопець, науковий ступінь, зорана рілля, далекий Сибір, маленьке часня, смачний бешамель, висока вежа, дорогий плащ, нестерпний біль, дорога пектораль, цінна бандероль.

Завдання 5. Вимовіть і запишіть форму кличного відмінка від наведених імен та по батькові.

Людмила Андріївна, Любов Степанівна, Тетяна Тимофіївна, Ганна Матвіївна, Галина Іллівна, Жанна Олексіївна, Емма Геннадіївна, Зоя Сергіївна, Олена Григорівна, Софія Матвіївна, Нінель Яківна, Ірина Володимирівна, Катерина Олександрівна.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Що Ви знаєте про Україну?
2. Які традиції та обряди Вам відомі?
3. Які національні страви Ви знаєте?
4. Як звати президента країни?
5. Яких видатних людей з цієї країни Ви знаєте?

Завдання 7. Прочитайте назви українських свят. Підготуйте 5 речень про кожне з них.

Різдво, Великдень, День Святого Миколая, День незалежності України.

Завдання 8. Назвіть 5 найвідоміших українців для Вас, напишіть розповідь про кожного з них.

Завдання 9. Опишіть малюнок.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. У кличному відмінку закінчення -е мають усі іменники в рядку:

- А) юнак, орел, Оля, слухач
- Б) голуб, Петро, Віталій, Богдан
- В) козак, Ігор, Галя, гітарист
- Г) друг, листоноша, сокіл, хлопець

2. У кличному відмінку закінчення *-е* мають усі іменники в рядку:

- А) стрілець, сторож, любов, сіль
- Б) товариш, вчитель, Олег, Сергій
- В) режисер, Іван, Тимоша, Дністер
- Г) Людвіг, Псел, дід, лейтенант

3. У кличному відмінку закінчення *-у (-ю)* мають усі іменники в рядку

- А) писар, кухар, повар, сіль
- Б) синок, товариш, край, цар
- В) футляр, богатир, газетяр, залізо
- Г) ледар, кінь, тато, миша
- Д) Ярослав, Пилип, Зиновій, Юрій

4. У кличному відмінку закінчення *-у (-ю)* мають усі іменники в рядку:

- А) гончар, оленяр, хлопець, офіцер
- Б) полковник, герой, Арсеній, роман
- В) братик, читач, кобзар, Андрій
- Г) боєць, Олексій, Валерій, Остап

5. У кличному відмінку закінчення *-у (-ю)* мають усі іменники в рядку:

- А) ювіляр, Павло, лицар, гармаш
- Б) Геннадій, обрій, Марія, егер
- В) татусь, гіпнотизер, шинкар, вежа
- Г) Фрідріх, місяць, лікар, матуся
- Д) снігур, годинникар, режисер, ніч

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 15

Прислівник. *Пори року. Погода*

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про прислівник як частину мови, з правилами вживання прислівників; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: прислівник, прийменник, ознака якості.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Яке закінчення мають іменники твердої групи?
2. Яке закінчення мають іменники м'якої групи?
3. Яке закінчення мають безсуфіксні іменники?
4. Правила зміни географічних назв.
5. У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка має тільки що?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Прислівник — це самостійна, повнозначна частина мови, що виражає ознаку дії, стан предмета або ознаку якості та відповідає на питання як? де? звідки? наскільки? якою мірою? Є незмінною.

Разом пишуться прислівники, утворені сполученням прийменника з іменником, займенником, прикметником, числівником, прислівником: *потім, занадто, вночі, надвечір, безвісти, вдосвіта, потихеньку, вперше, вдвічі, натроє* (але: *по двоє, по троє*); складні прислівники, утворені з кількох основ: *праворуч, стрімголов, босоніж, обіруч*.

Окремо пишуться прислівникові сполучення, утворені від іменника з прийменником. Найуживаніші з них такі:

без: *без кінця, без черги, без упину, без жалю;*

на: *на добраніч, на жаль, на щастя, на сьогодні, на початку;*

до: *до побачення, до речі, до краю, до діла;*

з: *з радості, з жалю, з горя, з розгону;*

в/у: *в разі, в міру, уві сні, в далечінь.*

Прислівникові сполучення, де повторюються основи, між якими стоїть прийменник: *день у день, рік у рік, час від часу, раз у раз, один по одному, сам на сам*. Сполучення, утворені поєднанням слова в називному відмінку зі словом в орудному відмінку: *кінець кінцем, один одним, сама самотою*.

Через дефіс пишуться прислівники, утворені від прикметників, займенників і прийменника **по**: *по-новому, по-батьківськи, по-домашньому, по-літньому, по-українськи, по-книжному, по-моєму, по-їхньому, по-нашому*; прислівники, утворені від порядкових числівників за допомогою префікса **по-**: *по-перше, по-друге, по-третє*; прислівники, утворені від синонімічних або антонімічних слів: *зроду-віку, видимо-невидимо, тишком-нишком, більш-менш, часто-густо, любо-дорого*; прислівники, в яких повторюються слова або корені (без службових слів або зі службовими словами між ними): *довго-довго, ледве-ледве, давним-давно, навіки-віків, віч-на-віч, всього-на-всього, як-не-як, де-не-де, коли-не-коли, хоч-не-хоч*. Запам'ятайте правопис прислівників: *з давніх-давен, з діда-прадіда, без кінця-краю, на-гора, по-латині, десь-колись*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Запишіть подані слова разом, через дефіс, окремо. Прокоментуйте їхній правопис.

Високо/високо, не/ждано/не/гадано, тільки/тільки, по/господарськи, близько/близько, з/краю/в/край, до/в/подобі, за/рахунок, на/відмінно, на/славу, по/сусідськи, на/вкруги, на/весні, у/тричі, на/швидко, з/далека, з/годом, по/одинці, з/верху, від/нині, до/дому, в/ряди/годи, по/іншому, на/довго, на/добридень, в/смак, поза/торік.

Завдання 2. Складіть і запишіть речення із поданими прислівниками та співзвучними з ними словами.

Додому — до дому; насторожі — на сторожі; назустріч — на зустріч; доволі — до волі; усередині — у середині; по-третє — по третє.

Завдання 3. Запишіть 10 речень з використанням прислівників. Поясніть їхній правопис.

Завдання 4. Від поданих прикметників утворіть прислівники.
Веселий, вчасний, гарний, добрий, дивний, файний.

Завдання 5. Утворіть прислівники з поданих словосполучень. Поясніть їхній правопис.

Не поміркувавши, з далеких країн, дуже розсердившись, українською мовою, кожної суботи, кожного літа, у два рази, в усіх місцях, останнім разом, у десять разів, латинською мовою, кожного разу, на голодний шлунок, голими руками, на швидко руку.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Яка сьогодні погода?
2. Яка погода була вчора?
3. Яку погоду Ви любите найбільше?
4. Яка пора року зараз?
5. Яку пору року любите найбільше і чому?

Завдання 7. Складіть речення з наведеними словами.

Дощ, сніг, туман, ожеледь, зима, весна, літо, осінь.

Завдання 8. Напишіть розповідь про Ваш улюблений сезон.

Завдання 9. Опишіть малюнок.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Позначте рядок, де вказано всі прислівники:

- А) стрімголов, змалечку, вперемішку, босоніж
- Б) стромляючи, важко, легко, спересердя
- В) не раз, зроду-віку, до дому, час від часу
- Г) щосили, казна-звідки, будь-де, давній
- Д) стрімкий, босоногий, малий, перемішаний

2. *Визначте в якому рядку виділене слово є прислівником:*

- А) Старому та хворому **годи** завше, як малому.
- Б) Мені стало якось **ніяково**.
- В) Тоді на Волині було **невеличке** село.
- Г) Стояла **собі** у полі, коло гаю, одна козача пасіка.
- Д) Він говорив, **не поспішаючи** нікуди.

3. *Позначте рядок, в якому прислівник пишеться разом:*

- А) (на)жаль
- Б) (без)кінця
- В) (спокон)віків
- Г) (до)вподоби
- Д) (до)побачення

4. *Прислівник виступає обставиною в реченні:*

- А) Неподалік від озера побачили будинок відпочинку.
- Б) У лісочку було прохолодно.
- В) Вона зробила це мимохідь.
- Г) У будинку неподалік світилося.
- Д) Наша подорож була вдалою.

5. *З'ясуйте, в якому рядку всі прислівники пишуться разом:*

- А) на/похваті, по/ночі, у/розтіч, на/жаль
- Б) в/щертъ, за/світла, на/виворіт, на/провесні
- В) од/віку, з/переляку, на/відріз, з/гарячу
- Г) на/взнак, в/подорож, до/речі, що/духу
- Д) с/підлоба, на/двоє, по/змосі, з/надвору

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 16

Числівник. Час. Календар

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про числівник як частину мови, з правилами вживання числівників; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: числівник, структурно-граматичні властивості, кількісні та порядкові числівники.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке прислівник?
2. Коли прислівники пишуться разом?
3. Коли прислівники пишуться окремо?
4. Коли прислівники пишуться через дефіс?
5. Написання іншомовних прислівників.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Числівник — повнозначна частина мови, що позначає число або кількість однорідних предметів або порядок предметів при лічбі. Відповідає на питання *скільки? котрий? котра? котре?*

Числівники поділяються на кількісні й порядкові (*сьомий, сімдесят восьмий*). **Кількісні** числівники мають чотири групи: **власне кількісні** (*шість, тридцять, сімнадцять*); **неозначено-кількісні** (*декілька*); **збірні** (*восьмеро*); **дробові** (*три п'ятих, три цілих і два десятих*).

За будовою і особливостями творення числівники поділяються на три групи: **прості, складні, складені**. Простими є однослівні числівники з непохідною основою, яка дорівнює кореню: *тридцять*. **Складними** є числівники, що утворилися з коренів двох числівників, що об'єднані в одне слово: *чотириста*. **Складеними** є ті числівники, що складаються з двох і більше простих або складних: *вісімдесят два*.

Числівники потрібно відокремлювати від кількісних іменників: *три — трійка*. Числівники, зазвичай, не змінюються за родами та числами. Родові ознаки мають тільки числівники *нуль, один (ч. р.), одна (ж. р.), одне, одно (с. р.), мільйон, трильйон (ч. р.), тисяча (ж. р.)*. За числами числівники теж не змінюються, окрім числівника *один (одні — множина)*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Розподіліть подані числівники у дві колонки: кількісні та порядкові.

Вісім, сімдесят три, десятеро, третій, дванадцять, вісімнадцятий, тридцять п'ятий, шістдесят восьмий, сімдесят три, тринадцять, нуль, сто сорок чотири, сто сімдесят дев'ятий.

Завдання 2. Запишіть числа словами, пояснюючи їхнє написання.

18, 35, 9, 78, 5, 91, 164, 666, 1000, 1456, 2004, 6789, 9431, 1 000 000.

Завдання 3. Розкрийте дужки, записуючи цифри словами і узгоджуючи з іменником.

2 (брат), 10 (коробка), 23 (парта), 87 (хлопець), 90 (листів), 104 (машина), 236 (учасник), 379 (лікар), 400 (яблуко), 498 (вікно), 612 (кіт), 706 (фільм).

Завдання 4. Складіть та запишіть по 5 речень з власне кількісними, неозначено-кількісними, збірними та дробовими числівниками.

Завдання 5. Провідмініяйте подані числівники. Зверніть увагу на вживання орудного відмінка.

492, 850, 3512, $2/5$, $15/8$.

Завдання 6. Прочитайте речення. Запишіть їх.

1. До 35 додати 78.
2. Від 983 відняти 345.
3. Скласти 701 з 415.
4. Визначити добуток від множення 18 на 2.

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Котра година зараз?
2. Коли розпочинається перше заняття в університеті?
3. Коли Ви прокидаєтесь?
4. Який місяць зараз?
5. В якому місяці Ви народилися?

Завдання 8. Напишіть українською мовою 12 місяців.

Завдання 9. Напишіть свій розпорядок дня погодинно.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;

- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Усі слова є числівниками в рядку:

- А) п'ятнадцять, двадцятєро, триста, нуль
- Б) трійка, двісті, удруге, другий
- В) три, двадцятка, по-другому, обидва
- Г) тричі, по-третє, шестєро, дві цілі і чотири десятї
- Д) тринадцять, десятєк, сто тридцять сьомий, п'ятдесятирїччя

2. Усі слова є числівниками в рядку:

- А) сто, сорок сьомий, трїйня, втретє
- Б) сотня, четвєртина, три, трьохсотий
- В) стотомний, четвїрка, тримїсячник, третїй
- Г) тридцятєро, сороковий, семеро, кїлькадєсятїй
- Д) сїмдєсят п'ятїй, вїсїмсот, сотка, сотий

3. Усі числівники — складні в рядку:

- А) тридцять, дев'яносто шість, сорок вїсїм, шїстсот
- Б) триста сорок вїсїм, п'ятсот, дванадцять, сїмдєсят два
- В) дев'яносто, п'ятдєсят шість, чотирїста, тридцять п'ять
- Г) одинадцять, триста, п'ятдєсят, шїстсот
- Д) один, двїсті чотири, двїсті, п'ятїй

4. Усі числівники — складенї в рядку:

- А) шїстнадцять, сїм восьмих, шїстдєсят один, двадцять п'ять
- Б) одна друга, вїсїмнадцятїрїчний, п'ятїсотий, дев'ятсот
- В) сто два, три тисячі, двадцять два, двїсті сорок шість
- Г) вїсїмсот, три чвєртї, сїмнадцять, вїсїмнадцять
- Д) п'ятсот шість, один, тисячний, двїсті сїмдєсят

h5. Знайдіть помилку у формах числівників:

- А) вісьма прикладами
- Б) шістдесятники
- В) одна година десять хвилин
- Г) двадцятидвохрічна фігуристка
- Д) п'ять з чвертю літрів

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 17

Дієслово. Інфінітив. Дієвідміни. Теперішній і минулий час дієслів. *Свята в Україні*

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з інформацією про дієслово як частину мови, з правилами вживання дієслів; засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: дієслово, інфінітив, дієвідміна, доконаний і недоконаний вид.

Обладнання: журнал обліку, відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке числівник?
2. За характером вживання на які групи поділяються числівники?
3. На скільки груп поділяються кількісні числівники?
4. Якими числівники бувають за будовою?
5. Що таке складений числівник?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Дієслово — це самостійна частина мови, яка означає дію або стан предмета або особи, відповідає на питання: *що робити? що зробити?* Дієслово має такі граматичні категорії: **час** (минулий, теперішній, майбутній), **особа** (перша, друга, третя), **вид** (доконаний, недоконаний), **стан** (активний, пасивний), **спосіб** (дійсний, умовний, наказовий), в окремих формах — **рід** (чоловічий, жіночий, середній), **число** (однина, множина).

Дієслово може мати такі форми:

- **неозначена форма (інфінітив):** *йти, читати, думати;*
- **особові форми:** *йшов, йду, прийдеш, приходьте, читав би, думай;*
- **дієприкметник:** *оновлений, створений, збитий;*
- **дієприслівник:** *йдучи, читаючи, подумавши;*
- **безособові форми на -но, -то:** *вилікувано, проаналізовано, відкрито.*

Дієслова мають:

- **недоконаний вид** (відповідає на питання *що робити?*): *йти, читати, думати;*
- **доконаний вид** (відповідає на питання *що зробити?*): *прийти, прочитати, подумати.*

У реченні дієслово виступає присудком.

Особа		Час		
		минулий	теперішній	майбутній
<i>Однина</i>				
1	Я	думав, думала	думаю	буду думати
2	Ти	думав, думала	думаєш	будеш думати
3	Він	думав	думає	буде думати
3	Вона	думала	думає	буде думати
3	Воно	думало	думає	буде думати
<i>Множина</i>				
1	Ми	думали	думаємо	будемо думати
2	Ви	думали	думаєте	будете думати
3	Вони	думали	думають	будуть думати

Дієслова **теперішнього часу** означають дію, яка відбувається в момент мовлення або постійно: *Я читаю статтю про дослідження нейроциркуляторної дистонії.*

Дієслова **минулого часу** означають дію, яка відбулася до моменту мовлення. Для утворення форм минулого часу використовуються суфікси: *чоловічий рід -в-* (ходив), *жіночий рід -л(а)-* (ходила), *середній рід -л(о)-* (ходило), у множині *-л(и)-* (ходили).

Дієслова **майбутнього часу** означають дію, яка відбуватиметься або відбудеться після моменту мовлення: *приходитиму, прийду, буду приходити.*

Залежно від закінчень дієслова поділяються на **дві дієвідміни**. Дієвідміну визначаємо за 3-ю особою множини: **читають** (I дієвідміна), **ходять** (II дієвідміна).

У I дієвідміні в особових закінченнях буде літера **-е(-є-)**.

У II дієвідміні в особових закінченнях буде літера **-и(-ї-)**.

Особа	I дієвідміна		II дієвідміна	
	однина	множина	однина	множина
1	читаю	читаємо	роблю	робимо
2	читаєш	читаєте	робиш	робите
3	читає	читаЮТЬ	робить	робЛЯТЬ

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Виписати дієслова, визначити їхній вид і час.

Студенти-іноземці вивчають українську мову, тому що живуть та отримують освіту в Україні. На наших заняттях ми вчимося читати, писати та розмовляти українською мовою. Наша викладачка Тетяна Іванівна добре володіє англійською та німецькою мовами. Інколи правила вона пояснює англійською мовою, щоб ми краще розуміли граматичний матеріал.

Мене звати Мустафа. Моя батьківщина — Марокко. Я добре розмовляю французькою та повільно англійською. Арабська — це моя рідна мова і мова моїх батьків.

У нашій групі є студенти з різних країн. Сельма приїхала з Індії. Її рідна мова гінді. Вона добре говорить англійською. Сейтхан — студент із Туреччини. Він розмовляє турецькою та трохи знає англійську.

Ми говоримо різними мовами, але добре розуміємося, бо спілкуємося ще й українською. Це тепер наша спільна мова.

Завдання 2. Виписати з діалогу дієслова, усно поставити до них запитання, визначити час дієслів.

— Гіта, що ти робиш після занять?

— Зазвичай я спочатку готую обід. Потім обідаю та відпочиваю.

— А ввечері?

— Ввечері я дивлюся фільми в Інтернеті або слухаю музику.

— А коли ти готуєш домашнє завдання?

— Так ввечері й готую. Після фільму.

— А скільки ж часу ти робиш домашнє завдання?

— 15 хвилин.

— 15 хвилин? Так мало? Зараз я розумію, чому ти погано написала контрольну роботу.

Дайте відповіді на питання:

1. Що Гіта робить після занять?
2. Що вона робить увечері?
3. Скільки часу Гіта готує домашнє завдання?
4. Як на Вашу думку, це достатньо, щоб добре розуміти мову?
5. Скільки часу Ви витрачаєте щодня на підготовку до занять?
6. Що Ви робите, коли готуетесь до занять: читаете тексти, пишете вправи, вчите нові слова? А Ви повторюєте граматичні правила?
7. Як треба готуватися до заняття?

Завдання 3. Записати подані дієслова у три стовпчики за способами дієслів.

Мрію, пам'ятайте, захищали, радив би, хай перемагають, люблять, милувався, розповіси, допоміг би, пробачте, здивувався, плакати, нехай сподіваються, зацікавився б, посміхаєшся.

Завдання 4. Виписати дієслова в неозначеній формі, виділити суфікси -ти (-ть).

1. Хто хоче збирати — мусить добре засівати.

2. Життя прожити — не поле перейти.

3. Впіймав чи не впіймав, а погнатись можна.

4. Не лінуйся рано вставати та змолоду більше знати.

5. Добре того лякати, хто боїться.
6. Розумну річ приємно слухати.

Завдання 5. Від поданих дієслів утворіть неозначену форму, виділіть суфікси.

Готується, знають, слухатиме, пробіг, занесла, напишу, тримаю, думають, працюєш, варила.

Завдання 6. Дати відповіді на запитання.

1. Які свята в Україні Ви знаєте?
2. Що Вам відомо про Різдво в Україні?
3. Яка інформація у Вас є про Великдень?
4. Яке українське свято Вам пощастило відсвяткувати в цьому році?
5. Яке українське свято є найулюбленіше для Вас?

Завдання 7. Прочитайте текст. Поставте 10 запитань до нього.

В Україні Великдень — це велике, шановане багатьма свято. До Великодня віряни дотримуються суворого посту та їдять лише пісну їжу. Тиждень перед Великоднем є важливим для християн, особливо Чистий четвер та Страсна п'ятниця. До Великодня господині печуть паски та фарбують яйця, діти залюбки їм допомагають.

У суботу ввечері в храмах починає проводитися Великодня служба. Опівночі починається урочисте богослужіння, яке триває до ранку. Віряни у великодніх кошиках несуть до церкви паски, крашанки та інші продукти, щоб їх освятити. Це бажано зробити до сходу сонця.

Вдома вся родина збирається за святковим столом, на якому обов'язково мають бути освячені продукти. Настрій у всіх радісний, піднесений. Також на це свято відвідують родичів або друзів, обмінюються великодніми привітаннями, які називають «христосанням». Замість вітання кажуть: «Христос воскрес!». Відповідають: «Воістинну воскрес!».

Для багатьох українців це християнське свято уособлює дотримання давніх традицій, які передаються з покоління в покоління. Серед цих давніх традицій — розписування яєць. Кожна українська писанка — витвір мистецтва. У різних регіонах України ми можемо побачити різні традиції, що відрізняються кольором, візерунками, технологією розпису. У Полтавській області писанки фарбуються у жовті, зелені та білі кольори. На Чернігівщині переважає червоний, чорний та білий

колір, на Прикарпатті — жовтий, червоний, помаранчевий, чорний колір.

На Гуцульщині (Івано-Франківська область) поширена техніка розпису яєць із використанням спеціального писачка і воску. На півдні Поділля (Вінницька, Хмельницька області) та на Буковині (Чернівецька область) використовується техніка «скрапленого» малюнка — коли на яйце наносяться краплі розтопленого воску. На Прикарпатті та Волині досить поширеною є техніка «шкрябання». Писанки українці в їжу не вживали, бо вони мали для них сакральне значення. Крашанки (яйця зафарбовуються у якийсь колір) в Україні почали робити пізніше, ніж писанки. Найчастіше яйця відварюють та фарбують у природних барвниках. Для цього використовують лушпиння цибулі, сік буряка, моркви, відвар гілочок вишні, сік кропиви тощо.

Завдання 8. Прочитайте текст та поясніть значення виділених слів.

Андріїв день

Цей день припадає на 13 грудня. Православні християни цього дня йдуть на службу до храму, незаміжні жінки часто в цей день моляться про створення сім'ї та сімейне щастя. В українців День святого Андрія ще пов'язаний з **ворожінням** та передбаченням майбутнього. І хоча це не вітається церквою, проте **магічні традиції** є давніми.

Дівчата здавна вірили, що в Андрієву ніч можна дізнатися про свою долю — про заміжжя та про свого **судженого**. Говорять, що у цей день не варто шити, **ткати** та **прясти**, бо можна накликати біду. В цей час **вірянам** не можна їсти м'ясні та молочні продукти, яйця, бо вони дотримуються посту. Страви повинні бути обов'язково **пісними** — це різні види круп, хліб, овочі, фрукти, **горіхи**.

Завдання 9. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Завершіть подане твердження. Дієслова у формі теперішнього та майбутнього часу змінюються за:

- А) особами і родами
- Б) родами і числами
- В) особами і числами
- Г) числами і відмінками
- Д) родами, числами і відмінками

2. Визначте рядок, у якому всі дієслова вживаються у формі теперішнього часу:

- А) читаю, думаєш, мріємо, сплю, турбуються
- Б) аналізуєш, бігла, спізнівся, отримуєш, приходив би
- В) прочитай, відійти, лікує, формуватимуть, порадь
- Г) зачинив, перевірили, перечитають, мис, допоміг
- Д) розумію, відчуває, дихала, мандрували, ходить

3. Укажіть речення, в якому вживається дієслово у 2-й особі однини теперішнього часу:

- А) Омар підготував презентацію про свої найулюбленіші свята.

- Б) Фатма дуже гарно співає.
- В) Якщо не знаєш значення слова, то звернись до словника.
- Г) Я буду вивчати іспанську мову.

4. У якому рядку всі дієслова мають граматичне значення 3-ї особи множини?

- А) ходитимуть, будуть відпочивати, нехай стоять, відчиніть, стань
- Б) чекають, співають, підіймають, зустрічають, здається
- В) дихають, аналізують, відпочивають, звертаються, заходять
- Г) купують, лікують, позичають, говоріть, нехай говорять
- Д) підійшов би, відчув, нехай виконують, мовчать, нехай рятує

5. Укажіть рядок, у якому правильно вказано, як змінюються дієслова у формі минулого часу:

- А) за числами і особами
- Б) за числами, особами і родами
- В) за особами
- Г) за родами
- Д) за числами і в однині за родами

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 18

Дієслово. Майбутній час. Дієслово «бути». *Моя майбутня професія*

Мета: ознайомлення з утворенням форм майбутнього часу дієслів, формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності, збагачення словникового запасу, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: дієслово, майбутній час, складна форма, складена форма дієслова, майбутня професія.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. На які питання відповідають дієслова?
2. Які форми має дієслово?
3. Які часи дієслів ви знаєте?
4. Дайте приклади дієслів недоконаного та доконаного виду.
5. Що таке дієвідміна?
6. Скільки всього дієвідмін в українській мові? Наведіть приклади.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Дієслова **майбутнього часу** означають дію, яка відбуватиметься або відбудеться після моменту мовлення: *приходитиму, прийду, буду приходити*.

Розрізняють форми недоконаного і доконаного виду.

Дієслова **доконаного виду** в українській мові мають просту форму майбутнього часу (*що зроблю? що зробиш?* тощо): *прочитаю, вивчиш*.

Дієслова **недоконаного виду** можуть мати дві форми майбутнього часу:

- складна (*читатиму, вивчатимеш*);
- складена (*буду читати, будеш вивчати*).

Складна форма майбутнього часу дієслова утворюється додаванням до неозначеної форми дієслова (інфінітиву) суфікса **-м-** й особового закінчення.

Наприклад: *Мухаммед ПИСАТИМЕ листа батькам після вечері.*

Я ВИСТУПАТИМУ з науковою доповіддю на студентській конференції.

Особові закінчення дієслів недоконаного виду складної форми майбутнього часу (*що робитиму?*)

Число	Особа		Закінчення	Приклади
Однина	1	я	-МУ	читатиМУ стоятиМУ
	2	ти	-МЕШ	читатиМЕШ стоятиМЕШ
	3	він/вона/воно	-МЕ	читатиМЕ стоятиМЕ
Мно- жина	1	ми	-МЕМО	читати- МЕМО стояти- МЕМО
	2	ви	-МЕТЕ	читатиМЕТЕ стоятиМЕТЕ
	3	вони	-МУТЬ	читатиМУТЬ стоятиМУТЬ

У теперішньому часі дієслово **БУТИ** в усіх особах однини і множини має однакову форму — **Є**.

Наприклад: *У нас є небагато часу для підготовки до іспиту.*

Особа	Теперішній час	Минулий час	Майбутній час
Я	є	був, була	буду
Ти	є	був	будеш
Він	є	був	буде
Вона	є	була	буде
Воно	є	було	буде
Ми	є	були	будемо
Ви	є	були	будете
Вони	є	були	будуть

Складена форма майбутнього часу дієслова утворюється додаванням до неозначеної форми дієслова допоміжного дієслова бути:

бути + інфінітив

Наприклад: — *Саїде, що ти **БУДЕШ** РОБИТИ завтра увечері?*

— *Я **БУДУ** ГОТУВАТИ доповідь на студентську наукову конференцію.*

— *Ти **БУДЕШ** ВИСТУПАТИ на конференції?*

— *Так. Джавед і Лейла теж **БУДУТЬ** ВИСТУПАТИ.*

<i>бути + інфінітив</i>		
Я	будУ	писати, читати, слухати, працю- вати, лікувати, вивчати
Ти	будЕШ	
Він/вона/воно	будЕ	
Ми	будЕМО	
Ви	будЕТЕ	
Вони	будУТЬ	

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Прочитайте та запам'ятайте форми дієслів.

Інфінітив	Минулий час	Теперішній час	Майбутній час
Читати	Я читав/читала	Я читаю	Я буду читати/читатиму
Писати	Я писав/писала	Я пишу	Я буду писати/писатиму
Слухати	Я слухав/слухала	Я слухаю	Я буду слухати/слухатиму
Вчити	Я вчив/вчила	Я вчу	Я буду вчити/вчитиму
Ходити	Я ходив/ходила	Я ходжу	Я буду ходити/ходитиму
Купувати	Я купував/купувала	Я купую	Я буду купувати/купуватиму
Лікувати	Я лікував/лікувала	Я лікую	Я буду лікувати/лікуватиму

Завдання 2. Запишіть дієслова у минулому, теперішньому та майбутньому часі.

Робити, шукати, думати, дарувати, працювати, формувати, лікувати, досліджувати.

Завдання 3. Прочитайте. Трансформуйте речення за зразком.

Зразок: Ввечері ми БУДЕМО ГОТУВАТИ національні страви.

Ввечері ми ГОТУВАТИМЕМО національні страви.

1. Ти будеш писати листи друзям? Так, звичайно, буду писати.
2. Ми будемо вивчати біофізику. Ми будемо також вивчати гістологію.
3. Завтра я буду працювати в бібліотеці, я буду допомагати Оксані Миколаївні.
4. Він буде танцювати на вечірці. А ви будете танцювати чи співати?
5. Вона буде готувати вечерю. А що він буде робити?
6. Ви будете вчитися в ОНУ ім. І. І. Мечникова. А ваші друзі будуть вчитися у медичному університеті.
7. Вони будуть слухати пісні. А ти теж будеш їх слухати?

Завдання 4. Замініть дієслова теперішнього часу на дієслова майбутнього часу, вживаючи прислівники.

Зразок: Марія **ЧИТАЄ** книгу.

Увечері Марія **БУДЕ ЧИТАТИ** книгу.

1. Ахмед розмовляє з батьком по вайберу. — ...
2. Студентка пише домашню вправу. — ...
3. Студенти слухають лекцію. — ...
4. Ви працюєте в лабораторії? — ...
5. Вони вивчають українську мову. — ...
6. Ти часто гуляєш у парку? — ...
7. Мурат перекладає статтю на англійську. — ...
8. Студенти навчаються в Україні. — ...
9. Садаф навчається в університеті. — ...
10. Ми дивимося фільм у кінотеатрі. — ...

Слова для довідок: завтра, наступної неділі, наступного року, наступного місяця, потім, увечері.

Завдання 5. Запишіть подані слова у майбутньому часі у складній та складеній формах за зразком, складіть із двома дієсловами речення.

Вивчати, говорити, писати, досліджувати, готувати, робити, шукати, думати, дарувати, працювати.

Завдання 6. Прочитайте тексти. Складіть словник до незнайомих слів у тексті.

Медицина

Медицина об'єднує багато наук, які вивчають організм людини, наук, що вивчають хвороби та методи їх лікування. Медицина досліджує також причини різних захворювань та шукає способи профілактики.

«Батьком сучасної медицини» називають давньогрецького лікаря Гіппократа. Завдяки йому медицина виокремилась в окрему наукову дисципліну. Він займався обстеженням хворих людей, описував симптоми багатьох хвороб, досліджував дію різних засобів на організм людини. Саме Гіппократ започаткував метод лікарського спостереження за хворим, зробив вагомий внесок у розвиток медичної деонтології. Щоб медицина розвивалася далі як наука, необхідно було також вивчати анатомічну будову людини та принципи людської фізіології.

Для визначення або діагностики хвороби лікарю необхідно вивчити історію хвороби. У пацієнта лікар визначає симптоми хвороби, попередні захворювання, особливості життя. Після цього лікар фізично обстежує хворого. Багато захворювань можна діагностувати через обстеження хворого, також досліджуючи перебіг хвороби. Часто у пацієнта беруть для лабораторних досліджень кров і сечу, проводяться додаткові аналізи, якщо необхідно. В деяких випадках для хворого робиться рентгенографія, комп'ютерна томографія (КТ) або магнітно-резонансна томографія (МРТ) та ін. У результаті таких досліджень лікар отримує знімки органів, які допомагають діагностувати хворобу та її причини.

Сучасна медицина отримала багато інноваційних технічних можливостей для діагностики та покращення лікування різних захворювань.

Лікар

Лікар — це одна з найгуманніших професій у світі. Він може позбавити людей від багатьох страждань, але часом йому доводиться в процесі лікування заподіювати больові відчуття. Водночас він повинен бути дуже доброю людиною, відчувати чужі страждання і біль. Його завдання — не нашкодити пацієнту. Лікарю необхідно мати сильний характер, вчитися стійкості, бо йому доводиться бачити у своєму житті багато страждань. Якщо ж він буде витрачати свої сили на переживання, хвилювання, скорботу, то йому не вистачить сил на лікування людей. А ще важливою є лікарська таємниця. Лікар не має права розголошувати інформацію про свого пацієнта. Є відповідні принципи роботи, справжній лікар повинен дотримуватися їх протягом усієї своєї лікарської діяльності.

Завдання 7. Опишіть фото.

Завдання 8. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Чому Ви вирішили стати у майбутньому лікарем?
2. Хто вплинув на Ваше рішення стати лікарем?
3. Які дисципліни Ви будете вивчати у семестрі?
4. Як Ви думаєте, чому майбутньому лікарю важливо вивчати багато різних дисциплін?

Завдання 9. Розкажіть про свою майбутню медичну спеціальність; поясніть, чому Ви хотіли б обрати саме її.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Позначте рядок, де всі слова — дієслова:

- А) подорожувати, Одеса, зачиняти
- Б) літак, бігти, зрозуміти
- В) описувати, вечір, цікавий
- Г) їхати, обіцяти, дантист
- Д) думати, розмовляти, досліджувати

2. Позначте рядок, у якому є дієслово майбутнього часу:

- А) досліджував

- Б) досліджуватиму
- В) досліджує
- Г) досліджують
- Д) дослідив

3. Позначте речення з дієсловом у теперішньому часі:

- А) Сестра готує вечерю.
- Б) Сестра приготувала вечерю.
- В) Сестра готуватиме вечерю.
- Г) Сестра буде готувати вечерю.
- Д) Сестра приготує вечерю.

4. Позначте правильно написане речення:

- А) Вона *вчити* нове правило.
- Б) Вона *вчать* нове правило.
- В) Вона *вивчають* нове правило.
- Г) Вона *вчить* нове правило.
- Д) Вона *вчимо* нове правило.

5. Знайдіть правильно записане речення:

- А) Я *вчитися* в університеті.
- Б) Я *вчишся* в університеті.
- В) Я *вчимося* в університеті.
- Г) Я *вчуся* в університеті.
- Д) Я *вчитимся* в університеті.

6. Знайдіть речення у майбутньому часі:

- А) Лікар писав рецепт.
- Б) Лікар не написав рецепт.
- В) Лікар пише рецепт.
- Г) Лікар буде писати рецепт.

7. Знайдіть дієслова майбутнього часу:

- А) читаю, говорив
- Б) буду читати, читатиму
- В) ходжу, писала
- Г) дивлюся, ходив
- Д) написав, зроблю

8. Знайдіть речення у майбутньому часі:

- А) Ми пишемо диктант.
- Б) Ми писали диктант.
- В) Ми напишемо диктант.
- Г) Ми не писали диктант.
- Д) Ми не пишемо диктант.

9. Знайдіть правильно записане речення:

- А) Ви будуть досліджувати реакцію на подразник.
- Б) Ви будеш досліджувати реакцію на подразник.
- В) Ви буду досліджувати реакцію на подразник.
- Г) Ви будете досліджувати реакцію на подразник.
- Д) Ви буде досліджувати реакцію на подразник.

10. Оберіть дієслова майбутнього часу доконаного виду:

- А) розкажеш
- Б) прийдуть
- В) казатиму
- Г) мріють
- Д) читатиму

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 19

Дієслово. Наказовий спосіб. Здоров'я людини

Мета: забезпечення здобувачів освіти мовними знаннями, вміннями та навичками у різних видах мовної діяльності, формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності, збагачення словникового запасу, доцільне й правильне вживання дієслів наказового способу у висловлюваннях, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: дієслово, наказовий спосіб, здоров'я, здоровий спосіб життя.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Які часи дієслів ви знаєте?
2. Як утворюється майбутній час дієслів?
3. Які є форми майбутнього часу дієслів?
4. У якій формі майбутнього часу використовується інфінітив?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Дієслово — це частина мови, яка означає дію або стан предмета і відповідає на питання *що робити? що зробити?*

Початкова форма дієслова — неозначена форма (інфінітив) — має закінчення *-ти: говорити, писати, малювати.*

Наказовий спосіб дієслова виражає спонукування до дії, прохання або наказ. Наказовий спосіб утворюється від основи дієслова теперішнього часу. Для цього від 3-ї особи однини (він, вона, воно *що робить?*) необхідно відкинути закінчення: *пиш(е), сид(ить), стан(е), співай(е), повір(ить)* — і до одержаної основи додати закінчення наказового способу. Дієслова у наказовому способі мають лише форми 2-ї особи однини й 1-ї та 2-ї особи множини з такими закінченнями:

Особа	Число		Закінчення	Приклади	Закінчення	Приклади
2	однина	Ти	-и	ходи	∅ (нульове закінчення)	почуй
1	множина	Ми	-імо (-ім)	ходімо	-мо	почуймо
2	множина	Ви	-іть	ходіть	-те	почуйте

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Прочитайте діалоги. Зверніть увагу на дієслова у формі наказового способу.

1. — Привіт, Аюбе! Куди ти зараз ідеш?

— Привіт, Амیره! Я йду до магазину, хочу купити тістечка до чаю. Хочеш піти зі мною?

— Так, із задоволенням

— Тоді ходімо разом!

2. — Доброго ранку, Тетяно Іванівно!

— Доброго ранку! Перевіримо, як ви виконали домашнє завдання.

Відкрийте навчальні посібники на сторінці 25. Сейтхане, читай голосно речення.

3. — Я не виконав завдання на сторінці 15. Думав, що встигну, але не встиг.

— Мухаммаде, будь ласка, наступного разу роби все вчасно.

4. — Добрий день! Дайте мені, будь ласка, ліки від кашлю та високої температури.

— У вас є рецепт від лікаря?

— Так, звичайно, тримайте.

5. — Студенти, ми сьогодні на занятті встигли виконати багато завдань. Зробимо тепер перерву. Відпочиньте 30 хвилин, а потім продовжимо.

— Дякуємо, Оксано Вікторівно!

Завдання 2. Від поданих дієслів необхідно утворити просту форму наказового способу.

Наприклад: готувати — готуй, готуйте, готуймо;

говорити — говори, говоріть, говорімо.

Проаналізувати, запитувати, відповідати, купувати, вивчати, перевіряти, обирати, викладати, запам'ятати, зачиняти, поспішати, повторювати, пояснювати, отримувати, показувати, працювати.

Завдання 3. Складіть діалоги з використанням дієслів у наказовому способі.

Завдання 4. Прочитайте слова і вирази, запам'ятайте їх. Прочитайте текст.

Здоров'я	Слабкість
Хворий	Безсоння
Симптоми	Втрата апетиту
Головний біль	Ускладнення
Біль у серці	Лікування
Зубний біль	Таблетки
Біль у спині	Ліки
Біль у животі	Аптека
Біль у горлі	Залишатися в ліжку
Кашель	Виконувати рекомендації лікаря
Висока температура	Вилікувати хворобу
Сильний нежить	Проводити обстеження
Кров'яний тиск	Здати аналізи
Пульс	Санаторій

Здоров'я для людини дуже важливе, це наше багатство. Якщо ми хворіємо, то відчуваємо себе погано і не можемо виконувати якусь роботу. Якщо вас турбує головний біль, біль у спині, біль у животі, біль у ділянці серця, біль у горлі, сильний нежить, кашель, висока температура тіла, високий або низький кров'яний тиск, то вам необхідно звернутися до вашого лікаря. Він проведе обстеження, перевірить горло, пульс, зміряє кров'яний тиск, температуру, прослухає бронхи і легені. Якщо необхідно, ви здасте відповідні аналізи та додаткові дослідження.

Після встановлення діагнозу лікар призначить вам лікування: випише рецепт на таблетки або інші ліки, які ви зможете купити в аптеці. Вам потрібно дотримуватись усіх рекомендацій вашого лікаря для того, щоб не виникли серйозні ускладнення хвороби. Якщо захворювання було складне і необхідна реабілітація, то вам може бути призначено перебування у санаторії. Бережіть своє здоров'я! [<https://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/150943/1/>]

Завдання 5. Дайте відповіді на питання.

1. Чому здоров'я важливе для людини? Поясніть свою думку.
2. Коли необхідно звертатися до лікаря? Опишіть важливі симптоми хвороб.
3. Яким чином лікар проводить обстеження пацієнта?
4. Як Ви лікуєте застуду?
5. Чи є у Вашій країні народна медицина?
6. Чи відвідували Ви або ваші рідні санаторій?
7. Як повинна жити людина, щоб не хворіти?
8. Чи дотримуетесь Ви здорового способу життя? Як саме?
9. Що Ви знаєте про правильне харчування? Яких продуктів необхідно уникати, щоб зберегти своє здоров'я?

Завдання 6. Опишіть фото.

Завдання 7. Складіть рекомендації для дотримання здорового способу життя.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Оберіть дієслово у формі наказового способу:

- А) читатимеш
- Б) читають
- В) читайте
- Г) будеш читати
- Д) читай

2. Оберіть рядок лише з дієсловами у формі наказового способу:

- А) аналізуйте, відчинятимуть, дихай, будуймо
- Б) підготуйте, ходімо, запиши, відпочивай
- В) подумай, зберігайте, зрозуміють, принесуть
- Г) зустрічайте, зустрінемося, допоможуть, напише
- Д) дякую, допоможи, спілкується, відчуває

3. Оберіть речення з дієсловом наказового способу:

- А) Влітку я відпочиватиму біля моря.
- б) Це дослідження потрібно правильно оформити.

- в) Проаналізуй основні показники хімічної реакції.
- г) Вчора ми ходили на екскурсію до музею.
- д) Завтра я з другом іду в кінотеатр.

4. Вставте дієслово в наказовому способі, яке пропущено у реченні: *Для підтримання водного балансу в організмі ... достатню кількість чистої води:*

- А) пити
- Б) пий
- В) питимеш
- Г) пив
- Д) п'ємо

5. Вставте дієслово в наказовому способі, яке пропущено у реченні: *Будь ласка, ... кондиціонер, бо тут дуже жарко:*

- А) увімкнеш
- Б) увімкнуть
- В) увімкніть
- Г) увімкати
- Д) увімкне

6. Вставте дієслово в наказовому способі, яке пропущено у реченні: *У лабораторії ... акуратно та обережно:*

- А) працюють
- Б) працюватимемо
- В) працюємо
- Г) працюйте
- Д) працювали

7. Які форми може мати наказовий спосіб?

- А) лише форми другої особи однини й першої та другої особи множини
- Б) форми для усіх осіб
- В) другої особи однини та множини
- Г) першої особи однини та множини
- Д) другої особи однини

8. Оберіть закінчення для дієслова наказового способу:

- А) -еш

- Б) -уть
- В) -и
- Г) -ать
- Д) -му

9. *Оберіть рядок з формами дієслів наказового способу лише для другої особи множини:*

- А) малюй, пиши, читаймо, розробіть
- Б) проаналізуйте, дослідіть, відпочиньте, допоможіть
- В) перепиши, ходімо, подумайте, узагальніть
- Г) простерилізуйте, опиши, поговорімо, принесіть
- Д) зателефонуйте, проінформуй, досліджуй, складіть

10. *Оберіть рядок з формами дієслів наказового способу лише для першої особи множини:*

- А) збудуймо, біжімо, думаймо
- Б) будуйте, розробімо, поклади
- В) збирай, думай, відповідай
- Г) перепиши, вивчіть, здайте
- Д) чекай, подорожуйте, приїжджай

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 20

Дієслова руху (іти, їхати). Переміщення і транспорт

Мета: поглиблення знань здобувачів освіти у засвоєнні граматики дієслів руху, сформувати вміння правильно використовувати дієслова руху в усному та писемному мовленні; узагальнити та повторити правила їхнього вживання у різних часах і особах.

Основні поняття: дієслово, рух, переміщення, транспорт.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Які часи дієслів ви знаєте?
2. Як утворюється наказовий спосіб дієслів?
3. Які можуть бути форми наказового способу?
4. Наведіть приклади дієслів наказового способу.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Запам'ятайте вживання дієслів руху з відповідними прийменниками та відмінками:

Я їздив до свого друга.
Я приїхав від свого друга.

<i>хто?</i>	<i>Дієслова руху</i>	<i>до кого? куди?</i> <i>від кого? звідки? (Р. в.)</i>
Сейтхан	ходив їхав	до Мехмета, до свого друга. від Мехмета, від свого друга.
Фатма	пішла прийшла	до Лейли, до своєї подруги. від Лейли, від своєї подруги.
Сулейман	поїде приїде	до своїх батьків. від своїх батьків.

Зверніть увагу!

<i>Дієслова руху</i>	<i>місце</i>	<i>людина</i>
	<i>куди? (Зн. в.)</i>	<i>до кого? (Р. в.)</i>
ходив	в університет	до друга
їздив	в Одесу	до батьків
	<i>звідки? (Р. в.)</i>	<i>від кого? (Р. в.)</i>
прийшов	з університету	від друга
приїхав	з Одеси	від батьків

Зверніть увагу!

<i>Дієслова руху</i>	<i>до чого?</i> <i>до кого? (Р. в.)</i>	<i>Дієслова руху</i>	<i>від чого?</i> <i>від кого? (Р. в.)</i>
підійти (підійшов, підійшла, підійшли)	до вікна до сестри	≠ відійти (відійшов, відійшла, відійшли)	від вікна від сестри
під'їхати (під'їхав, під'їхала, під'їхали)	до університету до будинку	≠ від'їхати (від'їхав, від'їхала, від'їхали)	від університету від будинку

Зверніть увагу!

Дієслова руху	куди? у (в) що? (Зн. в.)	Дієслова руху	звідки? з чого? (Р. в.)
увійти (увійшов, увійшла, увійшли)	у квартиру	≠ вийти (вийшов, вийшла, вийшли)	з квартири з кімнати
зайти (зайшов, зайшла, зайшли)	у кімнату		

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Дайте відповіді на питання.

Наприклад: — Що ти робила вчора? (подруга)

— Я ходила до подруги.

1. Що ти робив минулої суботи? (театр)
2. Що студенти робили у вівторок? (університет)
3. Що твої друзі робили у неділю? (футбольний матч)
4. Що Захія робила вчора? (дантист)
5. Що Джафар робив нещодавно? (викладач)
6. Що твої батьки робили на вихідних? (базар)

Завдання 2. Прочитайте діалог. На місці пропущених слів вставте слова «іти-ходити».

— Привіт, Умаре! Куди ти зараз ... ?

— Привіт, Зейно! Я ... у центр міста. Домовився зустрітись з друзями. А ти куди ... ?

— Я також ... у центр. Ми з подругою ... у новий магазин одягу, хочу купити собі сукню.

— Так, це великий магазин. Думаю, ти знайдеш те, що хочеш.

— Добре, бувай!

— До зустрічі!

Завдання 3. Вставте на місці пропущеного слова дієслово «прийти» у правильній формі.

1. Вчора увечері брат пізно ... з роботи. 2. Сьогодні сестра ... до мене засмучена. 3. Завтра ми ... до друзів у гості. 4. Будь ласка, почекайте мене, я скоро 5. Завтра пацієнт ... до лікаря. 6. Вони ... до нас у гості наступної суботи.

Завдання 4. Складіть діалог, використовуючи дієслова *іти, ходити, піти*.

Задання 5. Вставте дієслово «їздити» у формі минулого часу.

1. У липні Джавад ... на конференцію. 2. Наші друзі недавно ... до моря.
3. Я ... до свого брата на весілля. 4. Вранці Мінна ... до своєї подруги.
5. Ми вчора ... на пікнік до озера. 6. Позавчора Фаїз ... до викладача. 7. Ми ... з батьками до наших родичів.

Завдання 6. Прочитайте діалоги. Замість пропущених слів поставте дієслова руху.

1. — Саміре, куди ти ...?

— У кіно.

— У кіно? Але ти тільки вчора ... у кіно.

— Так, тепер я часто ... в кіно з моєю подругою

2. — Сафаре, де ти був учора ввечері? Я шукав тебе, хотів запросити на нашу вечірку.

— Я ... на футбольний матч із моїм другом.

3. — Муаммаре, куди ти ... ?

— Я ... у лікарню.

— Але ж ти і вчора ... у лікарню. Чому ти так часто ... у лікарню?

— Я дуже погано себе почуваю. Мені необхідна консультація лікаря.

Завдання 7. Опишіть фото.

Завдання 8. Складіть невеличку розповідь на одну із тем:

- громадський транспорт;
- засоби пересування;
- залізничний вокзал;
- автовокзал;
- аеропорт;
- поїздка у громадському транспорті чи таксі, у поїзді чи літаку.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
 - засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
 - усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
 - виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Оберіть рядок з дієсловами руху:

- А) ходити, відпочивати, підтримувати, відвідувати
- Б) їздити, бігти, йти, ходити
- В) летіти, спати, зберігати, думати
- Г) попереджувати, обіцяти, запитувати, розмішувати
- Д) одягати, стрибати, готувати, поспішати

2. Вставте пропущений прийменник: Завтра я йду ... університету:

- А) в
- Б) на

- В) до
- Г) від
- Д) після

3. Вставте пропущені слова в реченні: *Ми збираємося піти після обіду ... :*

- А) на стадіоні
- Б) на виставку
- В) в театрі
- Г) у парку
- Д) на вулиці

4. *Оберіть рядок, у якому подано форми дієслова «їздити» у трьох часах:*

- А) їздив, їздила, їздили
- Б) їжджу, їздимо, їдиш
- В) їздив, їжджу, поїду
- Г) їздитиму, їздитимеш, їздитиме
- Д) їздимо, їздите, їдять

5. *Вставте необхідне дієслово у речення: Мустафа ... в університет о 9 годині.*

- А) приходила
- Б) придуть
- В) прийдемо
- Г) прийду
- Д) прийде

6. *Вставте необхідне дієслово у речення: Я ... до магазину, щоб купити продукти.*

- А) вийшов
- Б) увійшов
- В) заходити
- Г) виходити
- Д) заходь

7. *У якому відмінку потрібно ставити слова після займенника: вийшов, вийшла, вийшли з ... ?*

- А) називний

- Б) родовий
- В) давальний
- Г) знахідний
- Д) місцевий

8. *Оберіть речення, де є помилка:*

- А) Студентка зайшла в аудиторію і сіла на вільне місце.
- Б) Ми ходили в анатомічний музей на першому курсі.
- В) Я ходжу в стадіон для тренувань.
- Г) Друг сказав, що прийде до мене завтра.
- Д) Після заняття нам потрібно вийти з аудиторії.

9. *В одному з речень допущено помилку:*

- А) Я зайшов в автобус і проїхав кілька зупинок.
- Б) Подруга зайшов до мене у кімнату.
- В) Ти зайшов до мене, щоб поцікавитися про результати тесту?
- Г) Він зайшов у вітальню, коли вже всі зібралися.
- Д) Ахмед не зайшов сьогодні до мене після занять.

10. Який прийменник необхідно вставити на місці пропуску: *Каміла їздила ... старшої сестри минулого тижня.*

- А) в
- Б) у
- В) на
- Г) від
- Д) до

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 21

Доконаний і недоконаний вид дієслів. *Відвідування театру, музеїв*

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями, вміннями та навичками у різних видах мовної діяльності, формування та вдосконалення вмінь та навичок з усіх видів мовної діяльності, правильне вживання дієслів недоконаного і доконаного виду, збагачення словникового запасу, розвиток професійного мовлення.

Основні поняття: дієслово, доконаний та недоконаний вид дієслів.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації з самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. На які питання відповідають дієслова?
2. Що таке інфінітив?
3. Які часи дієслів ви знаєте?
4. Як утворюється майбутній час дієслів?
5. Як утворюється наказовий спосіб дієслів?
6. Які дієслова руху ви знаєте?
7. З якими прийменниками та відмінками можуть уживатися дієслова руху?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Дієслово — це самостійна частина мови, що означає дію або стан предмета і відповідає на питання *що робити? що зробити?* Неозначена форма дієслова (інфінітив) має закінчення **-ти**: *говорити, писати, малювати*. Інфінітив може вживатися як частина складеної форми майбутнього часу у поєднанні з дієсловом БУТИ у відповідних його формах.

В українській мові дієслова можуть бути доконаного та недоконаного виду, залежно від того, яку дію вони позначають.

Вид дієслів	Значення	Приклади
Доконаний	Вказує на завершену дію і відповідає на питання <i>що зробити? що зробив? що зроблю?</i> Ці дієслова не мають форми теперішнього часу	<i>описати, перейти, вивчити, затримати</i>
Недоконаний	Вказує на незавершену дію і відповідає на питання <i>що робити? що робив? що роблю? що буду робити?</i>	<i>описувати, йти, вчити, затримувати</i>

1. Форми одного виду утворюються від форм іншого виду за допомогою різних способів:

- 1) додавання та відкидання префіксів (*робити — зробити*);
- 2) заміна, додавання чи відкидання суфіксів (*повторювати — повторити, допомагати — допомогти*);
- 3) чергування звуків у корені (*прибирати — прибрати*);
- 4) зміна наголосу (*розкидати — розкидати, скликати — скликати*);
- 5) зміна коренів (*брати — взяти, ловити — спіймати*).

2. Окремі дієслова можуть бути як доконаного, так і недоконаного виду. Це дієслова із суфіксом **-ува-** (часто іншомовного походження): *атакувати, гарантувати, наслідувати, організувати, телефонувати* тощо. Вид цих дієслів визначається за контекстом.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Утворіть для дієслів форми у теперішньому, минулому та майбутньому часі.

Говорити, читати, готувати, розмовляти, лікувати, роздивитися, думати, віддавати, працювати.

Завдання 2. Розподіліть дієслова у дві колонки: А — недоконаний вид, Б — доконаний вид. Йти, писати, розкласти, брати, застерегти, розмістити, засипати, ловити, стукати, смішити, гнати, екзаменувати, шептати, вітатися.

Завдання 3. Від дієслів недоконаного виду утворіть дієслова доконаного виду.

Читати, вітатися, розбирати, аналізувати, бігти, робити, йти, летіти, їхати, брати, допомагати, лікувати, знаходити.

Завдання 4. Від поданих дієслів, де це можливо, утворіть видові пари. У випадку, коли дієслово не має співвідносної видової пари, напишіть «немає пари».

Привести, розібрати, вибігати, виходити, телефонувати, співчувати, крикнути, належати, виносити, одержати.

Завдання 5. Прочитайте, вставляючи пропущені слова або закінчення слів.

Мене ... Мустафа. Я студент медичн... університету. Зараз я ... в місті Одеса. Я ... сюди разом зі своїм друг... Заміром. Він ... на фармацевтичн... факультеті, а я ... на медичн... факультеті. Забір хоче мати у майбутньому власну аптек... . А я хочу ... хірург... .

Минулої суботи ми ходили ... стадіон. Ми ... футбольний матч. Щоб потрапити ... стадіон, нам потрібно було ... автобусом. У нас був дуже гарн... настрої. Після матчу ми зустрі... наших друз... і ... у кафе. Там була приємн... атмосфера, людей було небагато. Ми добр... відпочи... .

Завдання 6. Складіть речення, використовуючи видові пари дієслів (на вибір).

Вчити — вивчити, розуміти — зрозуміти, аналізувати — проаналізувати, брати — взяти.

Завдання 7. Опишіть фото. Якщо ви були в театрі, розкажіть про це.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Усі дієслова доконаного виду в рядку:

- А) попереджати, відпочити, спекти
- Б) сказати, скласти, приймати
- В) підмінити, писати, розкидати

- Г) передати, говорити, скоротити
- Д) вивчити, зібрати, вдуматися

2. *Вкажіть рядок, у якому всі дієслова недоконаного виду:*

- А) писав, малюю, буду грати
- Б) проводити, прочитав, поглянула
- В) принести, казати, ворухиться
- Г) рахувати, написав, співати

3. *Всі дієслова належать до одного виду в рядках:*

- А) сходити, цвісти, розвіятися б, задуматися
- Б) розбив, радіти, танцюй, прочитала б
- В) сколихнув, доглянути, подивився, сказала
- Г) прийшла, зійшли, співають, зеленіє
- Д) говорити, спати, сміятися, читати

4. *В якому рядку всі дієслова вживаються лише в одній видовій формі (не можна утворити видову пару)?*

- А) стрепенутися, завітати, заборгувати
- Б) заспівати, заметушився, напрацювалися
- В) публікувати, скоротити, гукнув
- Г) любити, впіймати, просити

5. *Зміною наголосу можна утворити форму іншого виду від усіх слів у рядку:*

- А) розмовляти, любити, одягатися
- Б) існувати, заважати, коштувати
- В) розкидати, викликати, скликати
- Г) милуватися, скакати, читати

6. *Зміною суфіксів в основі можна утворити форму іншого виду від усіх слів у рядку:*

- А) заспівати, підходити, слугувати
- Б) замовити, купити, минути
- В) виступити, зробити, зрозуміти
- Г) загартувати, сходити, прочитати

7. *Оберіть дієслово доконаного виду:*

- А) читатиму

- Б) читав
- В) прочитаю
- Г) читай
- Д) читав би

8. *Оберіть речення, у якому є дієслово доконаного виду:*

- А) Аніта заходить до моєї кімнати разом зі своєю подругою.
- Б) Амір зайшов у магазин, щоб купити печиво до чаю.
- В) Кожного літа я відпочиваю з батьками біля моря.
- Г) Ми з друзями ходимо в гори на декілька днів.
- Д) Я не купую хліб у цій крамниці.

9. *Оберіть речення, у якому є дієслово недоконаного виду:*

- А) Антуан чекає мене біля театру.
- Б) Минулого року він здійснив навколосвітню подорож.
- В) Алісія відчула зубний біль, тому зателефонувала своєму дантисту.
- Г) Мама відвідала вчора художню виставку.
- Д) Я не розповім нікому про цей випадок.

10. *У якому реченні є одночасно дієслова доконаного і недоконаного виду:*

- А) Я не вивчила матеріал, бо заснула.
- Б) Мухаммад вчив це правило, але не вивчив.
- В) Я вивчатиму цю дисципліну наступного року, вона мене дуже цікавить.
- Г) Фатма вже вчиться на п'ятому курсі, а Ахмед лише починає вчитися.
- Д) Вчитися в медичному університеті важко, але цікаво: ми вивчаємо багато різних дисциплін.

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 22

Службові частини мови: частка і вигук. *Традиції України*

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями, вміннями й навичками у різних видах мовної діяльності, формування та вдосконалення вмінь і навичок щодо правильного вживання у мовленні часток та вигуків, збагачення словникового запасу, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: частка, модальні частки, формотворчі частки, словотворчі частки, вигук, традиція, звичаї, обряди.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми).

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки, тестові завдання

1. На які питання відповідають дієслова?
2. Що таке інфінітив?
3. Які часи дієслів ви знаєте?
4. Що таке доконаний та недоконаний вид дієслів?
5. Які є способи утворення форм одного виду від форм іншого виду?
6. Чи можуть дієслова не мати видових пар?
7. Який вид не має форми теперішнього часу?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Частка — це службова незмінна частина мови, яка може надавати словам або реченням додаткового смислу, за допомогою часток утворюються нові слова або окремі граматичні форми.

Частки бувають:

- **формотворчі** — служать для творення:

- умовного способу дієслів: **б, би** (*намалював би, зраділа б*);

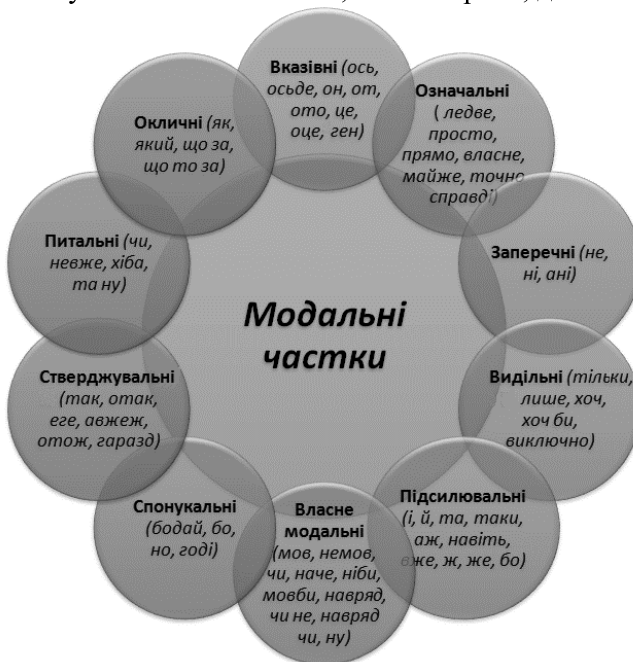
- наказового способу дієслів: **хай, нехай** (*хай скажуть, нехай прийдуть*);

- зворотної форми дієслова: **-ся, -сь** (*вчуся на відмінно*);

- найвищого ступеня порівняння прикметників та прислівників: **най-, щонай-, якнай-** (*найпрекрасніша, щонайкраще*);

- **словотворчі** — служать для утворення нових слів — займенників, прислівників, сполучників, часток: **хтозна-, казна-, будь-, небудь** — (*хтозна-чим, казна-хто, будь-що, який-небудь*); **аби-, де-, -сь, -би, -б** (*абихто, дещо, начеб, якби*); **-же, -ж** (*отож, отже*);

- **модальні** — вносять різні смислові відтінки в речення, а також виражають почуття і ставлення того, хто говорить, до висловленого.

Частки можуть писатися окремо, разом і через дефіс.

Окремо пишуться:

— частки **би (б), же (ж), то** (вказівна), **ось, он**;

— частка **що**, коли вона стоїть після слова, до якого належить;

— частки **аби, ані, де, чи, що, як, чим, казна, хтозна, будь, небудь, бо, но, то, от, таки**, якщо між ними й словами, яких вони стосуються, стоїть інше слово;

— частка **таки**, якщо вона стоїть перед словом, яке підсилює.

Разом пишуться:

— частки **би (б), же (ж), то, ось, он** лише в складі сполучників та інших часток;

— частки **ось** і **он** лише в словах *осьде* і *онде* (залежно від вимови їх можна писати й окремо);

— частки **аби-, де-, -сь, ані-, ні-, чим-, чи-, як-, що-**.

Через дефіс пишуться:

— частки **казна-, хтозна-, будь-, небудь, -бо, -но, -то** (підсилювальна), **-от, -таки**;

— частка **екс-** у значенні «колишній»

Частка **ні** пишеться з іменниками та прикметниками разом, якщо вони без неї не вживаються: *нісенітниця, нікчема, ніяковий, нікчемний*; пишеться завжди разом з прислівниками (*ніде, ніколи, нізвідки, ніскільки, нівроку*) та займенниками (*ніхто, ніщо, нізащо, ніякий, нічий*). Але якщо між часткою і займенником стоїть прийменник, то всі три слова пишуться окремо: *ні з ким, ні до кого, ні при кому*.

Частка **не** пишеться з різними частинами мови разом у таких випадках: з усіма словами, які без частки **не** не вживаються (вона виступає префіксом): *ненависть, негода, неук* (іменники); *негайний, нещасний* (прикметники); *неволити, незчутися, нехтувати* (дієслова); *ненавидячи, нехтуючи* (дієприслівники); *невпинно, незабаром, непорушно* (прислівники).

Вигук — це незмінна частина мови, яка не належить ні до самостійних, ні до службових частин мови.

Вигук виражає емоції, волевиявлення людини, не називаючи їх, служить засобом виразності.

Групи вигуків за значенням

Група	Значення	Приклад
Емоційні (почуття)	Страх, хвилювання, радість, гнів, сум та інші	<i>Ура! Ох, ах, ой, лишенько!</i>
Спонукальні (волевиявлення)	Спонукування до дії, звертання	<i>Алло, гей, агов, геть</i>
Звуконаслідувальні слова	Голоси тварин, звуки природи тощо	<i>Дзень, ш-ш-ш, гр-р-р</i>
Слова ввічливості	Етикет (вітання, прощання, подяка, побажання, пробачення)	<i>Доброго ранку, до побачення, прощайте, спасибі, дякую, будьте здорові, на здоров'я</i>
Слова, що утворені від інших частин мови	Утворено від іменників у кличному або називному відмінку, від займенників або дієслів	<i>Лишенько! Мамо! Рятуйте!</i>

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Визначте, до якої частини мови належать слова.

Розуміти, розуміння, розумний, чотири, четвертий, довгий, операція, оперувати, вивчав, для, ми, предмет, шприц, його, ой, добре, осінь, восени, зимовий, влітку, не, сміятися, і, гарний, гарно.

Завдання 2. Запишіть слова, розкриваючи дужки.

Вір своїм очам, а (не) чужим речам; де (не) згода, там часто шкода; (не) далеко шукати; (не) зважаючи (ні) на що; (не) мало води утекло; (не) хтувати (не) безпекою; хто (не) довго спить, тому щастить; (не) більше і (не) менше; (не) до сміху.

Завдання 3. Напишіть *не* разом або окремо із словами.

Не/жить, не/правда, не/навість, не/мічний, не/абиякий, не/можна, не/забаром, ще не/збудований, не/боязкий, а хоробрий; не/все, не/моя;

не/ясний, а похмурий; не/зайнятий справами, не/вартий уваги, не/далеко, а поряд; не/вміти, цукру не/має, він не/має таланту, не/безпека, не/мовби, не/долік, не/дорого; не/дорого, а дешево; не/йти, не/часто, не/завжди, не/закінчений вчасно.

Завдання 4. Утворіть форми наказового способу дієслів за допомогою часток, складіть сім речень з ними на вибір.

Прочитати, підбирати, лікувати, відчувати, діагностувати, досліджувати, виступати, допомагати, зачиняти, оберігати, цінувати, поспішати, розказувати.

Завдання 5. Знайдіть в інтернеті інформацію про українські звичаї та традиції (це можуть бути розповіді про цикли українських свят: зимовий, весняний, літній, осінній). Складіть словник незнайомих слів, розподіляючи лексику за частинами мови (іменники, прикметники, дієслова, прислівники).

Завдання 6. Прочитайте діалоги. Складіть діалог, розкажіть про свої сімейні традиції.

— Привіт, Світланко!

— Привіт, Іринко! — Світланко, а чи є у вас у родині якісь традиції?

— Так, звичайно. Я дуже люблю святкувати Зелені свята, у християн це свято Трійці. Ми з мамою йдемо збирати польові квіти, особливо мені подобаються шавлія, ромашки. Ще ми збираємо зелені гілочки рослин. Ними ми прикрашаємо нашу оселю. Разом з мамою готуємо святкову вечерю, і наша родина збирається за столом.

— Дуже цікаво. Це гарна сімейна традиція.

Завдання 7. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Частка — це службова частина мови:

- А) яка вказує на залежність іменника, числівника або займенника від інших слів у словосполученні й у реченні
- Б) що вживається для зв'язку однорідних членів та частин складного речення і виражає смислові зв'язки між ними
- В) яка може надавати реченню або окремим його членам певних відтінків значення або служить для утворення окремих граматичних форм

2. За значенням і вживанням частки поділяються на:

- А) сурядності та підрядності
- Б) модальні, заперечні, формотворчі
- В) похідні та непохідні

3. За допомогою часток хай, нехай утворюються форми:

- А) дійсного способу дієслова
- Б) умовного способу дієслова
- В) наказового способу дієслова

4. *Форма умовного способу дієслова утворюється за допомогою частки:*

- А) навіть
- Б) хай
- В) би (б)
- Г) таки
- Д) не

5. *Звуконаслідувальні слова належать:*

- А) до іменників
- Б) до прислівників
- В) до вигуків
- Г) до прийменників
- Д) до часток

6. *На письмі вигуки:*

- А) виділяються тире
- Б) виділяються комами або знаком оклику
- В) виділяються комами й тире одночасно
- Г) не виділяються розділовими знаками
- Д) виділяються крапкою з комою

7. *Позначте речення з вигуком:*

- А) Проходьте, будь ласка, в кімнату.
- Б) У кімнаті було занадто жарко.
- В) На лекцію прийшло багато студентів.
- Г) На здоров'я дідусь не жалівся.
- Д) Мені дуже подобаються українські народні пісні.

8. *Оберіть речення, у якому є частка:*

- А) Ми вчора відвідали археологічний музей.
- Б) Артур любить відпочивати біля моря.
- В) В аудиторії були лише студенти.
- Г) У нашій групі усі студенти склали іспити вчасно.
- Д) Завтра я буду готуватися до студентської конференції.

9. *Оберіть речення, в якому немає частки:*

- А) Я все-таки встиг на літак.
- Б) Мені хотілось би більше часу приділяти тренуванням.

- В) Хай буде мир у всьому світі!
- Г) Ми виконали лабораторну роботу з хімії.
- Д) Мій батько вже не працює у цій фірмі.

10. Оберіть речення з вигуком:

- А) Я отримав сертифікат за участь у конференції.
- Б) Дякую Вам, Ірино, за допомогу!
- В) Сьогодні затримали наш рейс.
- Г) Ми збираємось піти в кінотеатр.
- Д) Я хотів би вам допомогти.

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 23

Лексикологія. Синоніми.

Медична освіта.

Система охорони здоров'я в Україні

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями, зокрема з лексикології, синонімії; вміннями та навичками у різних видах мовної діяльності; формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності; збагачення словникового запасу іноземців; розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: лексика, лексичне значення слова, лексикологія, синоніми.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке частка?
2. Які бувають частки?
3. Як пишуться частки зі словами?
4. Які бувають вигуки за значенням?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Лексика (від грец. *lexis* — слово) — словниковий склад мови, сукупність усіх слів, що вживаються в мові.

Лексикологія вивчає словниковий склад мови: значення слів (лексем), їхнє походження та вживання. Основою лексичного значення є поняття.

Поняття — узагальнене відображення у свідомості властивостей предметів і явищ дійсності. У своєму лексичному значенні слово узагальнює ознаки цілого класу предметів, явищ, формує поняття про них. Одне лексичне значення може передаватися не лише словом, а й стійким словосполученням, висловом.

Лексичне значення слова — це його внутрішнє значення (те, що слово називає), тобто реальний зміст, який закріплений досвідом народу. Воно передає співвіднесеність слова з предметами, явищами, процесами, відношеннями реальної дійсності та поняттями про них і властиве повнозначним словам, індивідуальне для кожного слова.

Слова можуть бути **однозначними** й **багатозначними**.

Однозначним називається слово, що має **одне** значення: назви людей за різними ознаками (студент, сусідка, одесит), назви страв (борщ, вареники, піца), назви рослин (ромашка, глід), терміни (прикметник, префікс), назви місяців і днів (травень, понеділок) тощо.

Багатозначним є слово, яке має **два і більше** значень. Такі слова називають предмети, явища, ознаки, які у чомусь схожі між собою.

Наприклад: *Крило* літака за обрисами і призначенням нагадує *крило* птаха. Слово *холодний* має значення жорстокий, злий, бо холод, низька температура зазвичай негативно впливають на людину.

Синоніми — це слова, що **по-різному** звучать, але **близькі** за значенням. Вони відрізняються відтінками значення, стилістичним забарвленням, можливістю поєднання з іншими словами або можуть мати абсолютно однакове значення.

Наприклад: обдарований — талановитий, геніальний.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Напишіть лексичне значення слів.

Енциклопедія, траєкторія, ендоскопія, термінальний, тактовний, перкусія, оклюзія, апное, дискусія, адаптація, анамнез.

Завдання 2. До іменників *операція, стіл, зуб, голова* підберіть такі прикметники, які б розкривали багатозначність поданих слів.

Завдання 3. Складіть зі словами *крило, корінь, солодкий, важкий* речення, які б розкрили багатозначність цих слів.

Завдання 4. Доберіть синоніми до слів (якщо необхідно — користуйтеся словником).

1. Турбота, нісенітниця, мудрий, великий, робити, говорити, гарно, радісно.

2. Біографія, секретний, урбаністичний, асимілювати, стимулювати.

Завдання 5. Прочитайте. Вставте замість крапок пропущені закінчення слів.

Електронн... бібліотека (англ. Digital library) — розподілена інформаційн... система, що дозволя... зберігати і використовувати різномірні колекції електронн... документів (текст, графіка, аудіо, відео й ін.) завдяки глобальним мереж... передачі даних у зручному для кінцевого користувача вигляді. Мета створення електронної бібліотеки:

— забезпечення користувачів роботою з документами обмежен... доступу (рідкісними і рукописн... книгами, фотоальбомами, дисертаціями, архівами, яких немає в більшості бібліотек);

— забезпечення доступу до інформації, що існує лише в електронн... формі;

— надання користувачам більш якісних можливостей роботи з електронн... документами великих обсягів;

— інформаційне забезпечення користувачів повнотекстов... базами даних у режимі теледоступу [Городецька В., Малюга Н., 2018, с. 200–201].

Завдання 6. Прочитайте тексти. Складіть словник до незнайомих слів у тексті.

Медицина освіта в Україні

Медицина освіта в Україні є невід’ємною частиною національної системи освіти і охорони здоров’я. Випускники українських медичних

закладів вищої освіти високо цінуються за свої фундаментальні знання і відмінні практичні навички. Згідно з останніми даними, освітній потенціал України дав змогу увійти нам в десятку країн-лідерів у сфері міжнародної освіти, про що свідчить актуальний попит на здобуття вищої освіти в Україні громадянами інших держав.

Після прийняття Болонського процесу Україна реформувала свою систему освіти, адаптувавши її таким чином до стандартів Європейського Союзу. На даний час підготовка фахівців для сфери охорони здоров'я відбувається у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I–IV рівнів акредитації, серед яких: 64 медичні коледжі, 47 медичних училищ та їхніх філій, 2 інститути медсестринства, 12 медичних університетів, 2 медичні академії, 1 національний фармацевтичний університет та 3 академії післядипломної освіти. Шість медичних університетів і одна медична академія післядипломної освіти мають статус національних. Варто зазначити, що український диплом сьогодні набуває широкого міжнародного визнання, а рівень професійної підготовки — високих оцінок закордонних роботодавців [<https://mcu.org.ua/medicinskoie-obrazovanie-v-ukraine/>].

Завдання 7. Підготуйте презентацію про систему охорони здоров'я в Україні.

Завдання 8. Опишіть фото.

Завдання 9. Складіть невелику розповідь про свою країну, використовуючи синоніми.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Синоніми — це слова:

- А) які мають різне звучання, але однакові або близькі за лексичним значенням
- Б) які мають протилежне значення
- В) однакові або подібні за звучанням, але різні за лексичним значенням
- Г) іншомовні за походженням

2. Вкажіть багатозначне слово:

- А) хлопчик
- Б) голова
- В) суфікс
- Г) мідь

3. Вкажіть словосполучення зі словами в прямому значенні:

- А) сталеві нерви
- Б) високий будинок
- В) золоте серце
- Г) гострий зір

4. Вкажіть групи слів, які не є синонімами:

- А) пахучий, духмяний, ароматний
- Б) дбати, клопотати, піклуватися
- В) ходити, дивитися, марширувати
- Г) добрий, чуйний, лагідний

5. Позначте рядок, де всі слова є синонімами:

- А) високий, швидкий, великий
- Б) веселий, жартівливий, радісний
- В) зелений, ранній, вимогливий
- Г) весняний, літній, осінній

6. Оберіть рядок із синонімічною парою:

- А) добрий — злий
- Б) високий — низький
- В) довгий — короткий
- Г) розумний — кмітливий

7. Оберіть речення, у якому є синоніми:

- А) Хвилі на морі були великі й темні.
- Б) Величезні, гігантські дуби поважно стояли біля дороги.
- В) Зима була довгою і сніжною.
- Г) Сонце осяяло і галявину, і дерева.

8. У якій парі словосполучень виділені слова є синонімами:

- А) глибока яма, бездонне провалля
- Б) глибокий сон, бездонне провалля
- В) глибоке озеро, бездонні очі
- Г) глибокий твір, бездонна діжка

9. Доберіть синонім до слова «важкий»:

- А) сильний
- Б) складний
- В) стриманий
- Г) стальний

10. Доберіть синонім до слова «говорити»:

- А) думати
- Б) доводити
- В) висловлюватися
- Г) тримати

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 24

Лексикологія. Антоніми. *Медичний персонал та його функції*

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями щодо антонімів, вміннями та навичками у різних видах мовної діяльності, формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності, збагачення словникового запасу іноземців, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: лексика, лексичне значення слова, лексикологія, антоніми.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що вивчає лексикологія?
2. Що таке синоніми?
3. Що таке синонімічний ряд?
4. Наведіть приклади слів-синонімів.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Антоніми — це слова з протилежним лексичним значенням, вони можуть указувати на протилежні поняття, явища, ознаки, дії. Наприклад: *схід — захід, добро — зло, білий — чорний, давати — забирати*.

Антонімічні пари слів належать до однієї частини мови: *радість — сум (іменник); добрий — злий (прикметник); швидко — повільно (прислівник)*.

Слова, які мають **однаковий** корінь, а їхні префікси **протилежні за значенням**, можуть утворювати антонімічні пари: *відлітати — прилітати*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Знайдіть антонімічні пари.

Найкращий, м'який, веселий, довгий, лікарня, швидкий, смерть, товстий, радість, опуститися, найгірший, зелений, життя, новий, піднятися, короткий, сумний, тонкий, сум, повітря, твердий, повільний, старий, залізо, крапельниця.

Завдання 2. Доберіть антоніми до слів.

Хворий, злий, низький, початок, мовчати, тихо, низ, тепло, чорний, високо, старість, зло, вузький, безлад, сумний, короткий, тиша, голодний.

Завдання 3. Доберіть антоніми до слів, складіть з ними речення.

Важкий, темний, добрий, любов, правда, сміливий.

Завдання 4. Поясніть значення прислів'їв. Випишіть антонімічні пари.

1. Добре чути далеко, а зле ще далі.
2. Здоровий хворого не розуміє.
3. Хоч молодий роками, та старий розумом.
4. Не тим час дорогий, що довгий, а тим, що короткий.
5. Сьогодні густо, а завтра пусто.
6. Якби не було ночі, то не знали б, що таке день.

Завдання 5. Складіть речення з антонімами на вибір.

Великий — малий; молодий — старий; весна — осінь; високий — низький; добро — зло; радісно — сумно; хворий — здоровий, друг — ворог, угору — вниз, пізно — рано, шкідливий — корисний, закрити — відкрити.

Завдання 6. Прочитайте тексти. Складіть словник до незнайомих слів у тексті.

Медичний персонал — це лікарі, медсестри, санітари, інші особи, задіяні на постійних або тимчасових засадах виключно в медичних формуваннях або в санітарних перевезеннях.

Лікар

Застосовує сучасні методи профілактики, діагностики, диференційної діагностики, лікування, реабілітації та диспансеризації хворих в межах своєї спеціальності, надає їм швидко та невідкладну медичну допомогу. Здійснює нагляд за побічними реакціями/діями лікарських засобів. Планує роботу та аналізує її результати. Вирішує питання тимчасової або постійної непрацездатності пацієнтів. Веде лікарську документацію. Дотримується принципів медичної деонтології. Керує роботою середнього медичного персоналу. Бере активну участь у поширенні медичних знань серед населення. Постійно удосконалює свій професійний рівень [<https://profprensa.com/dkhp/vipusk-78-okhoronazdorovia/>].

Сестра медична

Здійснює професійну діяльність під керівництвом лікаря. Проводить прості діагностичні, лікувальні та фізіотерапевтичні процедури. Застосовує лікарські засоби для зовнішнього, ентерального і парентерального введення в організм пацієнта. Готує хворих до лабораторного, рентгенологічного, ендоскопічного та ультразвукового обстеження. Складає добові меню та виписує порційні вимоги, годує тяжкохворих. Виконує санітарну обробку хворого, готує і застосовує дезінфекційні розчини. Володіє прийомами реанімації, вміє надати допомогу при травматичному ушкодженні, кровотечі, колапсі, отруєнні, утопленні, механічній асфіксії, анафілактичному шоку, опіках, відмороженні, алергічних станах. Веде медичну документацію. Бере активну участь у поширенні медичних знань серед населення. Дотримується принципів медичної деонтології. Постійно удосконалює свій професійний рівень [<https://profprensa.com/dkhp/vipusk-78-okhoronazdorovia/>].

Фармацевт

Організовує роботу відділу безрецептурного продажу ліків. Приймає і реалізовує лікарські засоби, що підлягають відпуску без рецептів згідно з чинним законодавством, а також товари медичного призначення, мінеральну воду тощо. Виготовляє лікарські форми за індивідуальними рецептами. Заготовляє лікарську рослинну сировину. Проводить інформаційну і санітарно-освітню роботу. Здійснює первинний облік господарських операцій. Проводить інвентаризацію товарно-матеріальних цінностей. Дотримується принципів медичної деонтології. Постійно удосконалює свій професійний рівень [<https://profpressa.com/dkhp/vipusk-78-okhrona-zdorovia/>].

Завдання 7. опишіть фото.

Завдання 8. Розкажіть про свій досвід спілкування з медичним персоналом.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;

— усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;

— виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. *Антоніми* — це слова:

- А) близькі за значенням
- Б) протилежні за значенням
- В) багатозначні
- Г) іншомовні

2. *Доберіть антонім до слова «радість»:*

- А) увага
- Б) добро
- В) любов
- Г) сум

3. *Антонімом до слова «тепло» є:*

- А) морозно
- Б) спекотно
- В) холодно
- Г) вітряно

4. *Доберіть антонім до слова «активний»:*

- А) низький
- Б) світлий
- В) пасивний
- Г) чистий
- Д) теплий

5. *Доберіть антонім до слова «далеко»:*

- А) швидко
- Б) близько
- В) добре
- Г) високо
- Д) легко

6. У якому рядку всі пари — антонімічні:

- А) вечір — день, тихий — темний
- Б) суворий — чарівний, життя — смерть
- В) праця — відпочинок, сестра — друг
- Г) серйозний — жартівливий, іти — стояти
- Д) говорити — слухати, вгору — вбік

7. Добери антонім до слова *неймовірний*:

- А) дивовижний
- Б) реальний
- В) звичайний
- Г) справжній
- Д) чарівний

8. Оберіть пару, яка не є антонімічною:

- А) солодкий фрукт — кислий фрукт
- Б) повна чашка — порожня чашка
- В) весела людина — сумна людина
- Г) довга вулиця — широка вулиця
- Д) високе дерево — низьке дерево

9. Оберіть пару, яка не є антонімічною:

- А) суха поверхня — мокра поверхня
- Б) високий тиск — низький тиск
- В) швидко йти — повільно йти
- Г) теплий вітер — холодний вітер
- Д) світлий день — ясний день

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 25

Лексикологія. Омоніми. У поліклініці

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями щодо омонімів, вміннями та навичками у різних видах мовної діяльності, формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності, збагачення словникового запасу іноземців, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: лексика, лексичне значення слова, лексикологія, омоніми.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Які слова називають синонімами?
2. Що таке антоніми?
3. Які слова називають омонімами?
4. Які різновиди мають омоніми?
5. Які слова називаються паронімами?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Омоніми — це слова, різні за значенням, але мають однакове звучання та написання: *кран* водогінний та будівельний *кран*. Омоніми — це різні слова, а не різні значення одного й того ж слова.

Повні омоніми — це слова, які належать до однієї частини мови, мають однакове звучання в усіх граматичних формах.

Неповні — мають однакове звучання в окремих формах. Їх є кілька видів.

Омофони (синтаксичні) — це слова різні за значенням і написанням, але однакові за звучанням: *цеглина* і *це глина*.

Омоформи (морфологічні) — однакові звукові комплекси, які утворюються під час відмінювання та дієвідмінювання (звучання збігається лише в окремих граматичних формах): *мати* (іменник) і *мати* (дієслово).

Омографи — це слова, що збігаються у написанні, але різняться значенням і вимовою, зокрема наголосом: *радій* (дієслово) і *радій* (іменник).

Пароніми — це слова, близькі за звуковим складом і вимовою, але різні за значенням: *компанія* — *кампанія*, *афект* — *ефект*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Прочитайте речення, знайдіть омоніми, поясніть їхнє значення.

1. Дівчина розплела свою косу.
2. Коса — це давнє знаряддя праці.
3. Мені треба повісити замок на двері.
4. На горі ми побачили старий замок.

Завдання 2. Прочитайте пари словосполучень. Знайдіть омоніми і поясніть свій вибір. Чи є між ними щось спільне?

Довгий ніс — ніс книжку

Водяна пара — пара черевиків

Дерев'яна лава — вулканічна лава

Завдання 3. Складіть речення з кількома омонімами на вибір.
Місяць, ручка, лист, ключ.

Завдання 4. Складіть речення, використовуючи слова-омоніми.

Коса: волосся; інструмент для скошування трави

Гранат: фрукт; дорогоцінне каміння

Музика: мелодія; людина, яка виконує музику

Орган: музичний інструмент; частина тіла

Завдання 5. Розгляньте фото, прочитайте текст. З виділеними словами складіть речення, щоб показати їхнє різне значення залежно від контексту.

На Закарпатті чудова природа і краєвиди. Тут розташовано багато санаторіїв, різних місць для відпочинку та оздоровлення. Серед них — старовинний **замок** Берегвар, у якому сьогодні знаходиться санаторій «Карпати»

Цей палац колись належав родині графів Шенборнів. Його збудовано у стилі «неоромантизм», тут казково поєдналися елементи романської та готичної архітектури. Будівлю замку збудовано за астрономічним принципом: у ньому 365 вікон (як днів у році), 52 димоходи (як тижнів у році), 12 входів (як місяців), у кутах замка розташовано 4 вежі (4 пори року). На одній із веж встановлено дзвін, що рахує кожну годину. У замку багато вітражів та барельєфів із символікою родини Шенборнів.

Коло палацу розбито прекрасний сад-дендрарій, тепер це парк санаторію. У парку ми можемо побачити велику кількість рідкісних рослин: тиси, сосни, гліцинії, магнолії, сакуру. В глибині парку знаходиться так зване Джерело краси з цілющою мінеральною водою, а в центрі парку є декоративне озеро.

Завдання 6. Прочитайте діалог «У поліклініці». Складіть власні діалоги за таким же принципом.

- Доброго ранку! Мені потрібно записатися на прийом до лікаря.
- Доброго ранку! Який лікар вам потрібен?
- Я хочу проконсультуватися з терапевтом.
- Чи маєте Ви медичну картку?
- Ні, не маю. Я тут вперше.
- Зачекайте, будь ласка, кілька хвилин. Так, назвіть Ваше ім'я, прізвище та по батькові, рік народження.
- Кравець Анастасія Віталіївна, 2003 року народження.
- За якою Ви адресою проживаєте?
- Місто Одеса, вулиця Пастера, 18, квартира 15.
- Зараз навчаєтесь чи десь працюєте?
- Я навчаюся в Одеському національному медичному університеті.
- Візьміть, будь ласка, направлення до лікаря. Вам потрібно бути об 11 годині, кабінет № 17, це на другому поверсі нашої поліклініки.
- Добре, дякую.

Завдання 7. Опишіть фото.

Завдання 8. Придумайте вислів, каламбур або діалог з використанням омонімів.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Слова-омоніми є в рядку:

- А) Удовина хата була висока, світла й дзвінка.
- Б) Слово має над людьми велику силу.
- В) У морі зір мій зір в задумі тоне.
- Г) Посередині стояв старовинний ткацький верстат.

2. Не є паронімами слова в рядку:

- А) баланс — баласт
- Б) абонемент — абонент
- В) адресат — адресант
- Г) сяйво — світло

3. Не є паронімами слова в рядку:

- А) дипломат — дипломант
- Б) компанія — кампанія
- В) вимисел — вигадка
- Г) писемний — письмовий

4. У якому рядку однакові за написанням слова є омонімами:

- А) мати сестру, мати справу, мати питання
- Б) мати проблему, мати погляди, мати бажання
- В) мати гарний вигляд, мати сказала, мати будинок
- Г) мати друга, мати квиток, мати надію

5. Слова-омоніми є в рядку:

- А) Струни настрою настрою на бадьорий юний лад.
- Б) На столі стоїть свічка.
- В) Десь ніби в іншому світі залилося рідне містечко.
- Г) За три дні він прийшов познайомитися з юнаком.

6. Омографи — це слова, ...

- А) що мають протилежне значення.
- Б) однакові за написанням, але різні за значенням і звучанням.
- В) що звучать однаково, але пишуться по-різному.
- Г) які мають однакове значення.

7. Позначте пару речень, у якій виділені слова є омонімами:

А) *Голівка* капусти лежала на столі. / За куцями було видно *голівку* малого хлопчика.

Б) *Грунт* був добрий для молодих дерев. / Ми купили *грунт* для кімнатних рослин.

В) На дереві він побачив пташине *гніздо*. / Олег під'єднав останній дріт, з'єднав усе в *гніздо*.

Г) *Світ* наш дуже великий. / Брехнею *світ* обійдеш, а назад не вернеш.

8. Укажіть однозначне слово:

- А) ручка
- Б) пара
- В) шість
- Г) голівка

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 26

Лексикологія. Фразеологізми.

На прийомі у лікаря

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями, вміннями та навичками щодо фразеологізмів, формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності, збагачення словникового запасу іноземців, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: лексика, лексичне значення слова, лексикологія, фразеологізми.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Які слова називаються синонімами?
2. Що таке антоніми?
3. Які слова називаються омонімами?
4. Які різновиди мають омоніми?
5. Які слова називаються паронімами?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Фразеологізм — стійке словосполучення, що виступає в мові як неподільний за значенням вислів: *прикусити язика — замовкнути*.

Фразеологічні вирази — це стійкі поєднання слів, які, проте, на відміну від власне фразеологізмів, не мають цілісного значення. У них виділяються окремі члени речення, як і в будь-яких словосполученнях. До них належать прислів'я і приказки, крилаті слова, мовні кліше.

Прислів'я — стійкий вислів у формі речення, у якому узагальнено суспільний досвід: *Сила та розум — краса людини*.

Приказка — стійкий вислів у формі речення, у якому дається образна характеристика певного явища: *Набалакав — і в торбу не забереши*.

Крилаті слова — влучні вислови видатних осіб, які набули узагальненого значення: *І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь*. (Т. Шевченко.)

Мовні кліше — усталені звороти, регулярно повторювані в певних умовах і контекстах: *ласкаво просимо, маніпулювання громадською думкою, згідно з розпорядженням*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Знайдіть, який із поданих фразеологізмів відповідає слову:

1. Ніколи

- а) тоді як рак свисне
- б) дійти до краю
- в) бити байдики

2. Бідувати

- а) у чорта на болоті
- б) не меду пити
- в) змотувати вудочки

3. Викрити

- а) хоч око виколи

- б) зірвати маску
- в) кури не клюють

4. *Перемогти*

- а) терпіти скруту
- б) дійти до краю
- в) узяти гору

5. *Сумний*

- а) мов у воду опущений
- б) горить у руках
- в) одного поля ягоди

Завдання 2. Прочитайте подані афоризми, крилаті вислови, запам'ятайте їхнє походження. Введіть деякі з них у прості речення.

- *Борітеся — поборете!* — слова з поеми Т. Г. Шевченка «Кавказ» (це полум'яний заклик до боротьби проти національного й соціального гноблення).

- *Через терни до зірок* — латинський вислів (походить із твору давньоримського письменника і філософа Сенеки).

- *Буря у склянці води* — вислів належить французькому письменникові й філософу Ш. Л. Монтеск'є (велике хвилювання з незначного приводу, дрібної події, які штучно роздмухуються).

Завдання 3. Поєднайте фразеологізми та їхні значення.

Пекти раків	зводити наклеп
Вішати усіх собак на когось	призвести до покарання
До печінок дійняти	червоніти від сорому
Боком вилізти	спричинити сильне хвилювання
Вийняти душу	вразити, засмутити

Завдання 4. За допомогою фразеологічного словника підберіть і запишіть фразеологізми зі словами *голова, мак, світ*. Складіть з ними речення.

Завдання 5. Відновіть репліки у діалозі.

1. —

— Лікарю, я погано себе почуваю. У мене кашель.

А) Як Ви себе почуваєте?

Б) Як Ви почуваєтеся?

В) Ви себе почуваєте?

2. —

— Так, дуже сильний.

А) Кашель слабкий?

Б) Сильний?

В) Слабкість є?

3. —

— Вранці, вдень і вночі.

А) Коли буває кашель?

Б) Як буває кашель?

В) Як довго буває кашель?

4. —

— Тиждень тому.

А) Коли буває кашель?

Б) Коли почався кашель?

В) Коли кашляєте?

5. —

— Майже постійний, дуже часто кашляю.

А) Як часто Ви кашляєте?

Б) Як довго Ви кашляєте?

В) Як Ви кашляєте?

6. —

— Спочатку був сухий кашель, а зараз із мокротинням.

А) Який кашель?

Б) Який за характером кашель?

В) Кашель вологий?

7. —

— Гнійне

- А) Який кашель?
- Б) Якого характеру задишка?
- В) Яке мокротиння?

8. —

— В'язке

- А) Яке за консистенцією мокротиння?
- Б) Скільки мокротиння?
- В) Мокротиння буває?

9. —

— Жовто-зеленого кольору.

- А) Який колір кашлю?
- Б) Якого кольору мокротиння?
- В) Мокротиння в кольорі?

10. —

— Ні, крові в мокротинні немає.

- А) У мокротинні є кров?
- Б) Мокротиння з домішкою крові?
- В) У мокротинні є домішка крові?

11. —

— Мокротиння відхаркується краще вдень.

- А) Як часто відхаркується мокротиння?
- Б) Мокротиння буває вдень?
- В) Коли мокротиння відходить краще?

12. —

— Кашель супроводжується болем у грудях.

- А) Чим супроводжується кашель?
- Б) Є біль у грудях?
- В) Вас непокоїть біль у грудях?

13. —

— Ось тут.

- А) Сідайте, будь ласка!
- Б) Де болить?
- В) Де кашель?

14. —

— Скарг більше немає.

А) Що ще Вас непокоїть?

Б) Що ще Вас турбує?

В) Що у Вас болить?

Завдання 6. Опишіть фото.

Завдання 7. Складіть діалог «На прийомі у лікаря».

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. *Фразеологізмами є всі вислови, ОКРІМ:*

- А) комар носа не підточить
- Б) сунути свого носа
- В) обкрутити довкола носа
- Г) лишити з носом
- Д) чути запах носом

2. *Фразеологізмами є всі вислови, ОКРІМ:*

- А) ніде голці впасти
- Б) голки взяти
- В) хоч голки збирай
- Г) як нитка за голкою
- Д) нікуди голки ткнути

3. *Фразеологізмами є всі вислови, ОКРІМ:*

- А) бити тривогу
- Б) бити поклони
- В) бити в барабан
- Г) бити по кишени
- Д) бити на сполох

4. У фразеологізмах: *вертітися як ... в окропі, влипнути як... в мед, чутно, коли і ... летить, якась ... вкусила* — замість крапок має бути слово:

- А) птаха
- Б) курка
- В) муха
- Г) оса
- Д) бджола

5. У реченні *Після важкого дня я дуже втомився*, замість виділених слів доречний фразеологізм:

- А) не чув ні рук ні ніг
- Б) ні за цапову душу
- В) землі під ногами не чув
- Г) ні риба ні м'ясо
- Д) ні в сих ні в тих

6. *Що означає фразеологізм «кіт у мішку»?*

- А) обмеження свободи дій
- Б) не докладати зусиль для досягнення мети
- В) дуже погана людина
- Г) придбати невідомо що, не знаючи його суті

7. *Що означає фразеологізм «зарубати на носі»?*

- А) стати покірним
- Б) запам'ятати
- В) без надмірних зусиль
- Г) подерти носа

8. *Що означає фразеологізм «як кіт із собакою»?*

- А) у ворожих стосунках
- Б) жити у злагоді
- В) жити весело
- Г) дуже схожий

9. *Що означає фразеологізм «як корова язиком злизала»?*

- А) мати гарний вигляд
- Б) швидко зникнути, безслідно
- В) бути смішним
- Г) гарно проводити час

10. *Доберіть синонім до фразеологізму «ставати під вінець»:*

- А) точити ляси
- Б) глека розбити
- В) брати шлюб
- Г) мати зуб

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 27

Синтаксис. Просте речення. Сполучники і прийменники у простому реченні. *В аптеці*

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями, вміннями та навичками щодо синтаксису, формування та вдосконалення вмінь і навичок із вживання простих речень, збагачення словникового запасу іноземців, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: синтаксис, просте речення, сполучник, прийменник.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Які слова називаються синонімами?
2. Що таке антоніми?
3. Які слова називаються омонімами?
4. Що таке фразеологізм?
5. Які різновиди мають фразеологічні вирази? Наведіть приклади.
6. Які крилаті вислови ви знаєте?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Синтаксис — розділ, що вивчає граматичну будову словосполучень і речень у мові.

Просте речення — це речення, в якому є тільки одна граматична основа (підмет і присудок).

Просте речення, граматична основа якого складається з одного головного члена, називається **односкладним**: *Надворі смеркало й сутеніло.*

Головні члени речення

Підмет — це головний член речення, що означає предмет, про який ідеться в реченні, і відповідає на питання: *хто? що?* Підмет може бути **простим** (виражений одним словом) і **складеним** (кількома словами).

Присудок — це головний член речення, що означає дію, стан або ознаку підмета і граматично пов'язаний з ним. Відповідає на питання: *що робить предмет? що з ним робиться? який він є? хто він такий? що він таке?* Присудок може бути **простим і складеним**.

Прийменник слугує для оформлення іменника як члена речення, який вживається у всіх відмінках, окрім називного.

Сполучники сурядності існують у реченні для приєднання однорідних членів і частин складносурядного речення.

Однорідні члени речення — це рівноправні члени речення, що відповідають на одне й те саме питання, стосуються одного члена речення й виконують однакову синтаксичну роль. Вони є **ускладнювальним елементом** у простому реченні.

При **однорідних членах** речення, пов'язаних **повторюваними** або **парними** сполучниками, прийменники не пропускаються.

Неправильно: *Ведучий розповідав не тільки про природу краю, а й звичай його жителів.*

Правильно: *Ведучий розповідав не тільки про природу краю, а й про звичай його жителів.*

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Складіть розповідь про свою майбутню спеціальність, використовуйте прості речення.

Завдання 2. Прочитайте, визначте, які члени речення є однорідними. Обґрунтуйте відповідь. Поясніть, як ви розумієте зміст третього речення.

1. Я хочу відчувати слово, ласкаве, тепле, веселкове, купатися в його обіймах, пірнати вглиб, а потім вільно підноситись тим словом в небо. 2. Дякую, діду, за мудре слово, за край зелений, за рідну мову, за мирне небо, за степ широкий. 3. Слово — мить життя і печать віків. 4. Пригорнувшись душою до рідного слова, я торую думок неосяжні стежки, звуки, серцю близькі, раз за разом готовий вимовляти крізь дні, місяці та роки.

Завдання 3. Складіть речення з однорідними членами.

Завдання 4. Доповніть речення другорядними членами, зокрема означеннями. Підкресліть їх.

1. Студенти прийшли.
2. Я написав.
3. Прийшла зима.
4. Настало літо.

Завдання 5. Прочитайте діалоги.

В аптеці

1.

— Чи є у вас ліки від застуди?

— Можу дати вам фервекс, якщо є висока температура, то візьміть парацетамол.

2.

— Дайте мені, будь ласка, лоратадин.

— Візьміть. Він коштує 20 гривень.

3.

— Мені потрібні вітаміни з цинком.

— Ось, будь ласка, «Аскорвіта», там у складі є ще вітаміни С і D.

— Дякую.

4.

- Ці ліки необхідно вживати до їди?
- Ні, рекомендовано вживати після їжі, двічі на день протягом двох тижнів.
- Зрозумів, дякую.

Завдання 6. Опишіть фото.

Завдання 7. Складіть діалоги на тему «В аптеці».

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Яке речення називають простим?

- А) Речення з однією граматичною основою.
- Б) Речення з двома граматичними основами.
- В) Речення без другорядних членів речення.

2. Оберіть просте речення:

А) Студенти першого курсу вивчають фонетику української мови, а студенти другого курсу вивчають синтаксис.

Б) Ми вивчаємо в медичному університеті багато різних предметів: анатомію, гістологію, біофізику, хімію, фармакологію тощо.

В) Мої батьки відпочивають біля моря, а я з друзями збираюся піти в гори.

Г) Дощ вже вшух, але сонце ще ховається за хмари.

3. Оберіть кілька варіантів, де є прості речення:

А) Така співпраця мусить бути добровільною.

Б) Нове — добре забуте старе.

В) Опада листя і яснить алею.

Г) Коні заспокоїлися, і хлопчик підбіг до стайні.

Д) Защебетав соловейко — пішла луна гаєм.

4. Чим НЕ може бути ускладнене речення?

А) Другорядними членами речення.

Б) Однорідними членами речення.

В) Звертанням.

Г) Вставними словами.

Д) Відокремленими членами речення.

5. Знайдіть речення, ускладнене звертанням (розділові знаки пропущено):

А) Ти сьогодні телефонував бабусі?

Б) Не покидайте землі не залишивши на ній доброго сліду.

В) Тебе я земле всю сходяв до краю.

Г) Не оскверни цю мить і не поруш цинічним словом.

6. Знайдіть речення, ускладнене однорідними членами речення (розділові знаки пропущено):

А) За лісом сходило сонце і розсіювалося біле плетиво хмар.

- Б) Нічний спосіб життя ведуть і сич і сова.
- В) У припущених полях ще лежить сніг.
- Г) Я живу біля від великого парку.

7. У якому реченні немає вставних слів:

- А) На щастя, я встиг на літак.
- Б) Мені подруга подарувала амулет на щастя.
- В) На жаль, у нас немає цього препарату.
- Г) Зверніть увагу, ліки потрібно вживати після їжі.
- Д) Мабуть, я забула свій зошит вдома.

8. Оберіть рядок зі вставними словами, які вказують на джерело інформації:

- А) може, напевно, справді
- Б) отже, наприклад, до речі
- В) кажуть, на мою думку, бачу
- Г) на диво, на жаль, як на зло

9. Знайдіть речення, ускладнене звертанням:

- А) Брате мій, чи скоро ти приїдеш?
- Б) Я взяв з собою брата на стадіон.
- В) Я не хотів брати багато речей із собою.
- Г) Мого брата звати Хусейн.
- Д) Брати довго не бачили один одного.

10. Знайдіть просте речення, ускладнене однорідними членами речення:

- А) Сонце велично і поважно сходило над обрієм.
- Б) Сонце сіло за обрій, все стихло.
- В) Вітер приніс надвечір гаряче повітря з пустелі.
- Г) Море бурхливо здіймало хвилі, розбиваючи їх об берег.
- Д) Туман поволі стелився над землею.

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 28

Синтаксис. Складносурядні речення. *Організм людини: органи, системи органів*

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями, вміннями та навичками щодо синтаксису, формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності, збагачення словникового запасу іноземців, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: синтаксис, складне речення, сполучник, складносурядне речення.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що вивчає синтаксис?
2. Які бувають речення залежно від кількості граматичних основ?
3. Які слова бувають вставними?
4. Що таке однорідні члени речення?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Складносурядне речення (ССР) — складне речення, в якому прості (сурядні) речення рівноправні за змістом і пов'язані сурядними сполучниками. Наприклад: *Світ великий, і в ньому живе багато людей.* У складносурядному реченні не можна визначити ні головної, ні підрядної частини, а отже, не можна поставити питання від однієї частини до іншої. Засобами зв'язку між частинами ССР є сурядні сполучники:

1) єднальні:

— **одиничні:** і, й, та (в значенні і), також, притому, причому; та й; та ще й;

— **повторювальні:** і... і, ні... ні, ані... ані;

— **парні:** не тільки..., а й, не лише..., а й.

2) **протиставні:** а, але, та (в значенні але), зате, проте, однак, все ж;

3) **зіставний:** а;

4) **розділові:** або, чи, або ... або, чи ... чи, то ... то, чи то ... чи то, не то ... не то, хоч ... хоч.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Запишіть речення. Визначте, якими сполучниками поєднуються між собою частини речень. Підкресліть граматичну основу речень.

1. Синіє угорі ласкаве небо, а в ньому знов курличуть журавлі.

2. Чи ти вночі зітхасш надворі, чи то вереснева ніч зітхає...

3. Ми вирішили піти на стадіон, а мій брат не захотів йти з нами.

4. Скінчилось вже літо, і осінь настала.

Завдання 2. Утворіть складносурядні речення, використовуючи подані пари іменників.

I варіант:

1) баскетбол — команда;

2) сонце — дощ.

II варіант:

- 1) погода — хмари;
- 2) дорога — крамниця.

Завдання 3. Складіть складносурядні речення за поданими схемами й поясніть розділові знаки.

1. ..., і
2. ..., та
3. То ..., то
4. ..., а
5. ..., але
6. ..., і ..., і
7. ... —
8. Або ..., або
9. ..., проте
10. ..., зате

Завдання 4. Розкажіть про свій вихідний день, використовуючи складносурядні речення.

Завдання 5. Прочитайте. Розкажіть про кожну із систем органів.

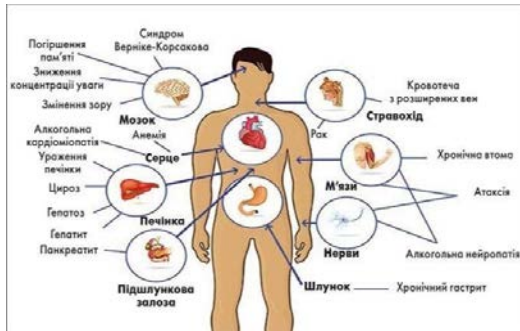
Орган — це частина організму людини, яка має відповідну форму, структуру, положення в організмі та виконує одну або кілька функцій.

В організмі людини виділяють такі системи органів:

- опорно-рухову;
- травну;
- дихальну;
- видільну;
- кровоносну;
- лімфатичну;
- нервову;
- систему органів чуття;
- ендокринну;
- статеву.

Завдання 6. Розгляньте малюнок. Розкажіть про шкідливий вплив алкоголю на різні системи організму.

Завдання 7. Складіть діалог лікаря і пацієнта щодо захворювань різних систем організму.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Не потрібно ставити кому в реченні перед виділеним сполучником (розділові знаки тут пропущено):

А) Зацвілі яблуні у садках і кличуть до себе бджіл.

- Б) Хмари пилу поволі спадали і місто затихало.
- В) Знову зустрічає земля літо і все навкруги квітує, зеленіє.
- Г) То мене морозило *то* різко жар охоплював усе тіло.

2. *Перед виділеним сполучником треба ставити кому в реченні (розділові знаки пропущено):*

- А) Краплина роси переливається *та* виблискує на сонці.
- Б) Ліс наповнювався щебетанням пташок *а* сонце намагалося простягнути свої промені між листям.
- В) На подвір'я школи вибігла радісна дівчора *та* розбудила тишу дзвінким сміхом.
- Г) Мама посадила у садку червоні троянди і кущі барбарису.

3. *Потрібно поставити кому в реченні перед сполучником (розділові знаки пропущено):*

- А) Вже дерева одяглися у жовті шати і осінь додає ще червоної барви.
- Б) Ми звернули направо і проїхали ще кілька кварталів.
- В) Я швидко зібрався і вийшов на вулицю.
- Г) Ми і наші викладачі готуємо разом виставу до свята.

4. *Оберіть складносурядне речення:*

- А) Моя сестра викладає математику в школі, а її чоловік працює у будівельній компанії.
- Б) Зірки зблиснули на вечірньому небі і згодом заховалися за хмари.
- В) Нам необхідно підтримувати дружні стосунки, а не шукати винних у всіх наших негараздах.
- Г) Ми хотіли побачити виставу, тому взяли квитки у театр.
- Д) Хто хотів покращити свої знання, той записався на додаткові курси.

5. *Складносурядне речення утвориться, якщо серед варіантів продовження речення*

«Сонце заходило ...» вибрати:

- А) і забирало разом з собою тепло.
- Б) і надворі вже починало темніти.
- В) ніби пірнало в безкрає море.
- Г) забарвлюючи все у ніжні червоні відтінки.

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 29

Синтаксис. Складнопідрядні речення з підрядними означальними.

Кісткова система та основні захворювання

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями, вміннями та навичками щодо синтаксису та складнопідрядних речень з підрядними означальними, формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності, збагачення словникового запасу, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: синтаксис, складне речення, сполучник, складнопідрядне речення.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що вивчає синтаксис?
2. Які бувають речення залежно від кількості граматичних основ?
3. Які речення називаються складносурядними? Наведіть приклад такого речення.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Складнопідрядне речення — це речення, частини якого нерівноправні за змістом і поєднані підрядним зв'язком за допомогою сполучників підрядності або за допомогою сполучного слова.

Одна з частин складнопідрядного речення — *головна*, інша — *залежна*. Від головної частини до залежної можна поставити питання.

Наприклад: *Щоб скласти іспит, необхідно добре підготуватися.*
— Для чого потрібно добре підготуватися?

Серед складнопідрядних речень виділяють три основних види:

- складнопідрядні речення з підрядними означальними;
- складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними;
- складнопідрядні речення з підрядними обставинними.

Підрядні означальні речення — це частини складних речень, які відповідають на питання «який?». Підрядні означальні речення з'єднуються з головним за допомогою сполучних слів (*який, котрий, чий, де, куди, звідки, коли*) і підрядних сполучників (*що, щоб, ніби, як*). Для виділення іменника і залежного від нього підрядного речення використовуються вказівні слова (*такий, той, кожний, весь*).

До підрядних означальних близькі займенниково-означальні підрядні, що належать до члена речення, вираженого займенником. Вони відповідають на питання «хто саме?», «що саме?»

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Вставте необхідний сполучник (який, яка, яке, які, котрий, котра, котре, котрі) у правильній формі.

1. Це та людина, ... мені допомогла. 2. Мені необхідна така книга, ... б мене зацікавила. 3. Усі готуються до свята, ... так довго ми чекали. 4. Вчора був такий день, ... я надовго запам'ятаю. 5. Це те намисто, ... подарувала мені моя бабуся. 6. Ми ще не були на тій вулиці, ... прикрасили до свята. 7. Сьогодні у нас був тест, до ... ми не дуже добре підготувалися.

Завдання 2. З двох речень складіть одне, використовуючи сполучники який/котрий у потрібній формі.

Наприклад: На екзамен прийшов студент. Він знав відповіді на всі запитання. На екзамен прийшов студент, який знав відповіді на всі запитання.

1. На столі лежить зошит. У ньому записано конспект.
2. Це мій друг. Він вчиться в економічному університеті.
3. Ми їхали через містечко. Воно розкинулось на пагорбах.
4. Я зустріла свою подругу. Я її давно не бачила.
5. Сьогодні ми пішли у парк. Він знаходиться біля нашого університету.
6. Я відвідав новий торговий центр. У ньому є багато різних магазинів.

Завдання 3. Вставте на місці пропуску необхідний сполучник (де/куди) у правильній формі.

1. Влітку ми нарешті поїхали у те місце, ... я давно хотів поїхати.
2. Ми йшли тією вулицею, ... колись жив відомий письменник.
3. Я зайшов у приміщення, ... не можна було заходити.
4. Наша група відвідала музей, ... проходила виставка античного мистецтва.
5. Подруга запросила мене у кафе, ... ми з нею любимо ходити.

Завдання 4. Вставте необхідне слово.

1. Я нарешті знайшов того, ... може мені допомогти.
2. Ми швидко знайшли крамницю, ... порадила нам моя мама.
3. Це ті підручники, ... нам рекомендували взяти в бібліотеці.
4. Вчора мені подзвонив той мій друг, ... хотів зі мною зустрітись.
5. Добре складе іспит той, ... добре до нього підготується і вивчить увесь матеріал.

Завдання 5. Складіть і запишіть розповідь на тему: «Людина, якою я хочу стати». Використайте підрядні означальні речення.

Завдання 6. Прочитайте текст. Складіть словник до тексту.

Опорно-рухова система та основні захворювання

Скелетно-м'язова система людини (синоніми: *опорно-рухова система, опорно-руховий апарат, кістково-м'язова система, локомоторна система*) — комплекс структур, який утворює каркас, надає

форму організму, дає йому опору та забезпечує захист внутрішніх органів і можливість пересування у просторі.

Це функціональна сукупність кісток скелета, їхніх з'єднань (суглобів і синартрозів) і соматичної мускулатури з допоміжними пристосуваннями, які здійснюють за допомогою нервової регуляції локомоції, підтримання пози, міміки та інші рухові дії, поряд з іншими системами органів утворює людське тіло.

Цей саморушійний механізм складається з 400 м'язів, 206 кісток і кількох сотень сухожиль. Більшість кісток скелета з'єднані рухомо за допомогою суглобів. Одним кінцем м'яз прикріплюється до однієї кістки, утворюючи суглоб, іншим кінцем — до іншої кістки.

До захворювань опорно-рухової системи належать: патологія суглобів, остеопороз, біль у спині та скелетні травми [<https://uk.wikipedia.org/wiki/>].

Завдання 7. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;

— усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;

— виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Складнопідрядним є речення:

- А) Шепочеться діброва, та вечірні пливуть небеса.
- Б) Хлопці і купалися, і дрімали, а сонце ще високо стояло.
- В) Все спить, однак вже я не сплю.
- Г) Осінній день короткий, але сьогодні він згасав надто повільно.
- Д) З другої групи студенти говорять, що іспит можуть перенести на наступний тиждень.

2. Складнопідрядне речення з підрядним означальним:

- А) Світлана знала, до чого все йде.
- Б) Коли небо затягнулося темними хмарами, ми побігли додому.
- В) Нашій групі повідомили, що занять сьогодні не буде.
- Г) Нам хотілося б, щоб було більше часу для відпочинку.
- Д) Ми поспішили до кафе, у якому чекала нас подруга.

3. Позначити складнопідрядне речення:

- А) Я довго шукав інформацію про походження цієї назви.
- Б) Ірина не могла визначитися з вибором сукні, і Вікторія їй допомогла.
- В) Моя мати працює у лікарні, а батько — інженер.
- Г) Я співчуваю тим, хто втратив свої домівки після повені.

4. Позначити речення, у якому засобом зв'язку між підрядними частинами є сполучник:

- А) Я люблю рідну землю, яка дала мені крила.
- Б) Конференція, котра розпочалася сьогодні, зібрала багато учасників з різних країн.
- В) Якщо дотримуватимешся здорового способу життя, зможеш зберегти своє здоров'я.
- Г) Ми вийшли на вулицю, яка була освітлена місячним сяйвом.

5. Займенниково-означальними є всі речення, окрім:

А) Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримує.

Б) Ми їхали дорогою, що прямувала через густий ліс.

В) Хоч крок новий зроби до того, в чім бачиш ціль і суть свою.

Г) Всупереч надлюдським зусиллям тих, хто намагається гасити вогонь, він наближається.

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 30

Синтаксис. Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними.

М'язова система та основні захворювання, пов'язані з нею

Мета: забезпечення іноземних здобувачів освіти мовними знаннями, вміннями та навичками щодо складнопідрядних речень з підрядними з'ясувальними, формування та вдосконалення вмінь і навичок з усіх видів мовної діяльності, збагачення словникового запасу, розвиток усного та писемного професійного мовлення.

Основні поняття: синтаксис, складне речення, сполучник, складнопідрядне речення.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що вивчає синтаксис?
2. Які речення називаються складносурядними?
3. Які речення називаються складнопідрядними?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Складнопідрядне речення — це речення, частини якого нерівноправні за значенням і поєднані підрядним зв'язком за допомогою сполучників підрядності або за допомогою сполучного слова.

Одна з частин складнопідрядного речення є *головною*, інша — *залежною*. Від головної частини до залежної можна поставити питання.

Сполучники *щоб/аби* є ознакою **підрядних з'ясувальних** речень. Ці речення відповідають на питання непрямих відмінків (кого? чого?). Головне і підрядне речення тісно пов'язані між собою, тому без підрядного речення головне є неповним. Зазвичай підрядні речення зі сполучниками *щоб/аби* виражають бажання певного результату чи спонукання до дії.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Вкажіть, у яких реченнях підрядна частина виражає спонукання до дії, а у яких — бажання певного результату.

1. Хочеться, щоб був мир на нашій землі.
2. Мама попросила, щоб я купив продукти в магазині.
3. Хірург сказав, щоб підготували пацієнта до операції.
4. Мені важливо, щоб зі мною поряд були мої друзі.
5. Нам потрібно, щоб ви виконали увесь перелік робіт.

Завдання 2. Потрібно продовжити речення, використовуйте сполучники *щоб/аби*.

1. Необхідно допомагати людям, 2. Мій брат хотів, 3. Мені повідомили, 4. Ти добре подумай, 5. Я не хотів би, 6. Не пийте солодку газовану воду, 7. Я хочу, 8. Працюйте з реактивами обережно, 9. Виконуйте роботу вчасно... . 10. Не їдьте дуже швидко на авто,

Завдання 3. З поданих слів складіть речення.

1. Жінки, щоб, чоловіки, хотіти, дарувати, вони, квіти. 2. Сказати, студенти, викладач, щоб, вони, прийти, заняття, на, завтра. 3. Тепло, потрібно, щоб, одягатися, хворіти, не. 4. Розумні, аби, читати, люди,

книги, багато, бути. 5. Хотіти, мама, щоб, ми, плакати, ніколи, не, наша. 6. Діти, любити, нам, щоб, потрібні, хто, бути.

Завдання 4. Що ви порадите робити друзям, щоб:

- А) мати хороші знання
- Б) бути здоровим
- В) встигати робити багато справ
- Г) мати високі прибутки

Завдання 5. Підготуйте презентацію про м'язову систему та її основні захворювання. Використовуйте нижченаведені слова.

М'язове волокно, скорочення, скелетні м'язи, гладкі м'язи, скелетний м'яз, міопатія, міалгія, міозит, фіброміалгія, міотонія, м'язова дистрофія.

Завдання 6. Опишіть фото.

Завдання 7. Складіть невеличку розповідь про те, що потрібно робити, щоб була добре розвинена м'язова система.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;

- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Складнопідрядним є речення:

- А) Шепочеться діврова, та вечірні пливуть небеса.
- Б) Хлопці і купалися, і дрімали, а сонце ще високо стояло.
- В) Все спить, однак вже я не сплю.
- Г) Осінній день короткий, але сьогодні він згасав надто повільно.
- Д) Щоб багато встигнути, треба правильно організувати свій час.

2. Позначити складнопідрядне речення з підрядним з 'ясувальним:

- А) Нам дуже хотілося, щоб вечір не закінчувався.
- Б) А може завтра ти пройдеш ось тут, де вітер пелюстки колише.
- В) Несу любов свою здалека, яку назавжди я зберіг.
- Г) Ми зайшли в аудиторію, в якій вже було декілька студентів.

3. Позначити складнопідрядне речення:

- А) Ми сьогодні встали дуже рано і поїхали на екскурсію.
- Б) Десь із туману, з прозорої хмари дивиться давня Україна.
- В) Вітер колише трави у степу, чути пташиний спів.
- Г) Я прошу тебе, щоб ти прийшла раніше.

4. Позначити речення, у якому засобом зв'язку між підрядними частинами є сполучник:

- А) Сонце вже зайшло, і на небі з'явилися зорі.
- Б) Він намагався пройти так, щоб його ніхто не помітив.
- В) Хлопці вирішили грати у футбол, а дівчата пішли на волейбольний майданчик.
- Г) Ми вирішили не йти у кіно — воно було нецікаве.

5. *Складнопідрядне речення з підрядним з'ясувальним:*

А) У вікно заглядала вишня, що росла біля будинку.

Б) Ми готувалися до тесту, який буде наступного тижня.

В) Нам хотілося б, щоб ви сюди заїхали.

Г) Східний небокрай червоно горів, неначе хтось далеко на обрії запалив велике кострище.

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 31

Синтаксис. Складнопідрядні речення з підрядними обставинними.

Кровоносна система та основні захворювання

Мета: ознайомлення здобувачів освіти з інформацією про ситаксис, опанування навичками вживання складнопідрядних речень з підрядними обставинними, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: обставина місця, обставина часу, обставина причини, обставина мети.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що вивчає синтаксис?
2. Які речення називаються складносурядними?
3. Які речення називаються складнопідрядними?
4. Що таке складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними?

Наведіть приклад.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Підрядні обставинні речення — це підрядні речення, які відповідають на ті ж питання, що й обставини в простому реченні. Вони поділяються на підрядні *місця, часу, способу дії, порівняльні, міри та ступеня, причини, мети, умовні, допустові, наслідкові*.

Підрядне обставинне речення	Приклади
Місця	<i>Будь там, де ти є.</i>
Часу	<i>Він почекав, поки вагон зрушив з місця.</i>
Способу дії і ступеня	<i>Кожен живе так, як він хоче.</i>
Порівняльне	<i>Хмари насувалися, наче великі хвилі.</i>
Причини	<i>Я зробив це через те, що люблю.</i>
Мети	<i>Ми приїхали сюди, щоб відпочити.</i>
Умовне	<i>Якщо добре попрацюєш, одержиш нагороду.</i>
Допустове	<i>Хоч і не рідний він, але добра душа.</i>
Наслідкове	<i>Вже ніч, так що краще не виходь.</i>

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Випишіть спочатку номери речень з підрядною частиною місця, а потім — з підрядною частиною часу. Поставте пропущені розділові знаки.

1. Коли перший будівничий Пізанської вежі помітив відхилення першого поверху споруди на 4 сантиметри він утік. 2. Інші архітектори взялися за розбудову вежі аж тоді як минуло 164 роки. 3. Тепер там де стоїть знаменита вежа стараються нічого нового не забудовувати. 4. Кажуть вежа впаде коли пройде ще 50–100 років. 5. Уже зараз пізанці там де лежатимуть рештки вежі планують відкрити виставку руїн знаменитої пам'ятки архітектури.

Завдання 2. Поєднайте головні та підрядні частини складного речення.

Підрядні частини:

Куди голка

Куди ніч

Куди серце лежить

Де відвага

Де свої б'ються

Де згода панує

Де м'яко стелять

Де рідний край

Головні частини:

туди й день

там і горе танцює

хай чужі не заважають

там твердо спати

туди й нитка

там під вербою рай

там перемога

туди й око глядить

Завдання 3. Випишіть складнопідрядні речення з підрядними причинами та часу з якого-небудь тексту українською мовою.

Завдання 4. Прочитайте текст. Поясніть значення виділених слів.

Серцево-судинні захворювання

Перше місце серед причин смертності як в Україні, так і в усьому світі посідають серцево-судинні захворювання. Найбільш поширеним захворюванням серця серед дорослого населення є ішемічна хвороба серця (ІХС). Аби вчасно розпізнати недугу і своєчасно розпочати лікування **коронарної хвороби серця**, необхідно знати про те, які саме симптоми притаманні **патології**. Важливо пам'ятати і про те, що на початковій стадії при правильно підібраному лікуванні **прогресування** захворювання можна сповільнити та контролювати довгі роки.

Коли захворювання прогресує або призводить до **інфаркту**, допоможе лише ІХС-хірургія, спрямована на механічне поліпшення **крово-току** коронарними **артеріями**. В Одеській обласній клінічній лікарні проводяться ефективні діагностика та лікування ішемічної хвороби серця, що дають змогу пацієнтам контролювати хворобу та покращувати якість життя всупереч **діагнозу**.

Завдання 5. Складіть речення із запропонованими словами. Поясніть їхнє значення.

Інсульт, аритмія, серцева недостатність, стенокардія.

Завдання 6. опишіть фото.

Завдання 7. Розкажіть про кровоносну систему людини.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;

- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. У якому з поданих складних речень є підрядне місцея?

- А) Ми збираємось на вечірку, на яку нас запросили друзі.
- Б) Там, де ще кілька днів назад була пустка, сьогодні вже все зазеленіло.
- В) Він збирається на виставку, на якій буде показано картини відомого художника.

2. У якому з поданих складних речень є підрядне часу?

- А) Куди ми збирались на вечірку, туди вже прийшло багато людей.
- Б) Коли приходить осінь, листя на деревах починає жовтіти.
- В) У будинку, де немає тераси, ми б не хотіли жити.

3. Позначте речення, в якому є сполучне слово:

- А) Як парость виноградної лози, плекайте мову!
- Б) Звідки б не віяв вітер, все одно він приносив гаряче повітря.
- В) Картина така реалістична, неначе це було справжнє фото.
- Г) Мої батьки хотіли, щоб я став лікарем, а не художником.

4. У якому з поданих складних речень є підрядне місцея?

- А) Вони хочуть піднятися туди, куди ще ніхто не піднімався.
- Б) Нам не подобаються ті місця для відпочинку, де багато людей.
- В) Не потрібно чекати того часу, коли вже буде пізно щось робити.

5. У якому з поданих складних речень є підрядне часу?

- А) Моя мама так гарно оформила наш сад і газони, наче була справжнім ландшафтним дизайнером.
- Б) Там, де раніше були ліси, тепер велика пустеля.
- В) Вони чекали того моменту, коли ціни будуть вищими.

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 32

Словотвір. Словотвірна модель із суфіксом -н(ий). *Дихальна система та основні захворювання*

Мета: ознайомлення здобувачів освіти з інформацією про словотвір, опанування навичками вживання словотвірної моделі, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: словотвір, словотвірна модель, морфологічні способи словотворення.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації з самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми).

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке підрядні обставинні речення?
2. На які питання відповідають підрядні речення місця?
3. На які питання відповідають підрядні речення часу?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Розрізняють **морфологічні** й **неморфологічні** способи творення слів залежно від того, які словотвірні засоби використовуються.

До морфологічних належать усі способи творення слів за допомогою морфем-афіксів. Залежно від того, які афікси використовуються для творення похідних слів, серед афіксального словотворення виокремлюють такі його різновиди:

- Префіксальний (*йти* → *прийти*)
- Суфіксальний (*весна* → *весняний*)
- Префіксально-суфіксальний (*дорога* → *придорожній*)
- Безафіксний (*синій* → *синь*)
- Складання слів та основ (*добро* + *зичити* → *доброзичливий*)
- Абревіація (*ОНМедУ*, *ДНК*)

Словотвірна модель — це схема побудови похідних слів, яка характеризується двома обов'язковими ознаками: а) спільністю частини мовної належності похідних і твірних слів; б) тотожністю форманта. Так, до одномодельних належать такі похідні: *навушник*, *наручник*, *нарукавник* (усі іменники, утворені від іменника, формант — префікс **на-** і суфікс **-ник**) творяться за моделлю «На- + ТО (твірна основа) + -ник». У мові всі похідні слова утворюються за конкретними моделями.

Моделі бувають регулярні (продуктивні), коли до твірних основ регулярно приєднуються словотворчі засоби за однією схемою (моделлю), наприклад: *Рига* → *ризький*, *Париж* → *паризький*, *Київ* → *київський* та ін.; і нерегулярні (непродуктивні), за якими в сучасній мові нові слова не утворюються, наприклад: за моделлю «ТО + -ух» — *пастух* утворене одне слово.

Словотвірна модель із суфіксом **-н(ий)** є досить продуктивною в українській мові. За цією моделлю від іменників утворюються прикметники:

- Вода → водний
- Бар'єр → бар'єрний
- Пара → парний
- Місяць → місячний

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Доберіть з наукової або художньої літератури 5 речень, в яких є слова, які утворені основоскладанням, абревіацією, морфолого-синтаксичним, лексико-синтаксичним, лексико-семантичним способами.

Завдання 2. Зробіть повний словотвірний аналіз усіх похідних слів тексту.

Людина як істота розумна покликана до філософських роздумів, пошуків. Однак щоденні життєві клопоти або лінивість й байдужість спричиняються до того, що не всі люди знаходять час, щоб ставити собі найістотніші питання про людське буття у світі, далеко не всі люди використовують у властивому напрямі свій потенціал розуму (М. Шевченків).

Завдання 3. Утворіть прикметники від іменників за допомогою суфікса -н-. Пам'ятайте про чергування приголосних (г, к, х). Складіть речення з однією парою слів.

Осінь, зима, літо, сон, ніч, день, рік, голова, рука, вухо, туман.

Завдання 4. Доберіть по три слова, утворені різними способами словотвору (за синхронічною класифікацією), визначте їхню словотвірну будову, подавши її в графічному зображенні (одне слово в розгорнутому записі, два — у скороченому).

Завдання 5. Прочитайте текст. Поясніть значення виділених слів.

Астма є гетерогенним захворюванням, яке зазвичай характеризується хронічним запаленням дихальних шляхів. Визначається за наявністю таких симптомів: свистячого дихання, задишки, відчуття стискання у грудній клітці та кашлю (змінної частоти та інтенсивності), а також утруднення експіраторного потоку повітря через дихальні шляхи змінної вираженості. Обмеження повітряного потоку є наслідком: спазму гладкої мускулатури і набряку слизової оболонки бронхів, нагромадження слизових пробок, а з плином часу також і наслідком ремодуляції стінок бронхів.

За етіологією розрізняють алергічну (найчастіше починається у дитинстві, часто співіснує з іншими atopічними захворюваннями, сімейний анамнез щодо atopічних захворювань буває позитивним, зазвичай позитивні результати шкірних тестів з інгаляційними алергенами, алерген-специфічні антитіла IgE в крові, зазвичай еозинофілія в індукованому харкотинні та добра відповідь на інгаляційні ГК) і **неалергічну астму** (зазвичай у дорослих, часто прогресуючий перебіг, негативні результати шкірних тестів, в крові алерген-специфічні антитіла IgE не виявляються, часто гірша відповідь на інгаляційні ГК).

Додатково виділено 3 фенотипи астми: з пізнім дебютом, з фіксованою бронхообструкцією та співіснуючу з ожирінням. З огляду на різновид запалення в дихальних шляхах (який оцінюють на основі домінуючого типу запальних клітин в індукованому харкотинні) розрізняють: еозинофільну, нейтрофільну і малогранулоцитарну астму. У щоденній практиці основне значення має класифікація астми з огляду на ступінь її контролю [<https://pendium.com/ua/chapter/B27.II.3.7>].

Завдання 6. Складіть речення із запропонованими словами. Поясніть їхнє значення.

Дихальна недостатність, дифтерія, коклюш, риніт.

Завдання 7. Розкажіть про дихальну систему людини.

Завдання 8. Опишіть фото.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;

— виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Як називається розділ мовознавства, що вивчає способи словотворення?

- А) лексикографія
- Б) орфографія
- В) словотвір
- Г) морфологія

2. Як називається розділ мовознавства, що вивчає правила написання слів?

- А) орфоепія
- Б) орфографія
- В) синтаксис
- Г) словотвір

3. Від якої основи утворюється нове слово?

- А) словотвірна
- Б) головна
- В) морфемна
- Г) твірна

4. У якому варіанті твірна основа слова визначена правильно?

- А) тварина → тваринний
- Б) працівник → праця
- В) вихід → виходити
- Г) морський → море

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 33

Словотвір. Словотвірні моделі з суфіксами -ість, -ія. *Травна система та основні захворювання*

Мета: ознайомлення здобувачів освіти з інформацією про словотвір, вдосконалення навичок вживання словотвірної моделі з суфіксами -ість, -ія, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: словотвірна модель, абстрактні іменники, якісні прикметники.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке словотвір?
2. Що називають твірною основою?
3. Які бувають способи словотворення?
4. Які способи словотворення називають морфологічними?
5. Що таке словотвірна модель?
6. Які бувають моделі?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Шеститомний «Українсько-російський словник», на матеріалі якого робилися спостереження, засвідчує 3761 слово із кінцевим — **ість**. Лише у 21 випадку цей звуковий елемент належить до кореневої морфеми. Абсолютну ж більшість слів становлять іменники абстрактного значення із суфіксом **-ість**, утворені від різних основ.

Серед суфіксів абстрактних іменників жіночого роду **-ість** є найпродуктивнішим від спільнослов'янської доби і понині. Твірні основи названої групи імен різні і за семантикою, і за словотворчим оформленням.

Від дуже давніх якісних прикметників, які зараз вважаються непохідними, утворена порівняно невелика частина слів, дець близько 200, наприклад: *блідість, м'якість, молодість, твёрдість, нетвёрдість, чужість, скупість, тупість, сирість, густість, святість* та ін.

В українській мові відсутні потенціальні можливості для виникнення непохідних прикметників на рідномовному ґрунті, тому іменників з абстрактним значенням, утворених від безафіксних основ, небагато. Однак за аналогією до існуючих іменників цього типу творяться нові. Наприклад, на основі прикметників *триєдиний, дволикій*, засвідчених словником, виникли іменники *триєдіність, дволікість*, які функціонують поки що як okazіоналізми. Індивідуально-авторськими ж утвореннями є іменники *многість, одність, нічогість*, прикметникові твірні основи яких, звичайно, не подаються словником, бо вони виникли на основі слів інших лексико-граматичних категорій:

— субстантивованого прикметника *многі*, числівника *один* та займенника *ніщо*;

— за аналогією до субстантивів із атрибутивною твірною основою.

Отже, абстрактні іменники на **-ість** творяться і від безафіксних основ, які не мають якісного значення; ознака якості виникає у процесі творення іменника — *многість, одність, нічогість*.

Є велика кількість похідних іменників на **-ія** (вони можуть означати якесь явище, стан, захворювання, дію тощо): *синонімія, синергія, анемія, аритмія*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Доберіть з наукової або художньої літератури 5 речень, в яких є слова, утворені за допомогою суфіксів **-ість, -ія**.

Завдання 2. Розгляньте запропоновані слова та складіть з ними речення.

Блідість, м'якість, молодість, твердість, нетвердість, чужість, скупість, тупість, сирість, густість, святість.

Завдання 3. Доберіть 10 абстрактних іменників із суфіксом **-ість**.

Завдання 4. Доберіть 10 іменників, які закінчуються на **-ія**. Складіть з трьома іменниками на вибір речення.

Завдання 5. Прочитайте текст. Поясніть значення виділених слів.

Гастрит — це запалення **слизової** оболонки шлунка, яке призводить до порушення процесу **травлення**. Гастрит має гостру та хронічну форму. Також його класифікують за рівнем **кислотності**: з підвищеною, пониженою та нормальною кислотністю.

Гастрит може перебігати і без яскраво виражених симптомів. Найбільш характерним симптомом є біль у ділянці **сонячного сплетіння**, який може посилюватися після прийому певної їжі або ліків. Інколи посилення болю спостерігається між прийомами їжі. Крім того, гастрит характеризується постійною **печією, блюванням, відрижкою, здуттям живота** та частим відходженням газів.

Значно важче визначити симптоми хронічної форми хвороби. Протягом тривалого часу хвороба може проявлятися нерегулярним **випороженням**, нальотом на язиці, швидкою втомлюваністю, **бурчанням** та переливами в животі між прийомами їжі, метеоризмом і діареєю або закрепами, що виникають періодично.

Легка хронічна форма гастриту, як правило, не має великого впливу на клінічний стан пацієнта, лише на якість життя. Тяжка форма хвороби супроводжується сонливістю, частим відходженням газів, **анемією, пітливістю**, посиленою перистальтикою та поганим запахом з рота.

Завдання 6. Складіть речення із запропонованими словами. Поясніть їхнє значення.

Гепатит, гострий панкреатит, холецистит, цироз печінки.

Завдання 7. Опишіть фото. Розкажіть про здорове харчування.

Завдання 8. Розкажіть про травну систему людини.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Необхідно записати літеру С на місці пропуску в усіх словах рядка:

А) ...писати, ро...кидати, ...казати

- Б) бе...коштовний, ро...ставити, ...палити
- В) ро...сердитися, ...фотографувати, ...тримувати
- Г) ...худнути, ...початку, ...кам'яніння

2. *Необхідно писати без знака м'якшення на місці пропуску всі слова в рядку:*

- А) зган...битися, стіл...чик, тон...ший
- Б) жовч...ю, річч...ю, лл...ється
- В) с...огодні, рибал...ський, мен...ше
- Г) біл...ше, пис...мово, Хар...ків

3. *Пишемо апостроф у всіх словах рядка, окрім:*

- А) інтер...ер, кон...юнктива, пов...язаний
- Б) без...язикий, рум...янець, роз...ятрений
- В) розв...язати, св...ято, п...ять
- Г) різнобарв...я, розм...якнути, бар...ер

4. *В якому варіанті всі слова мають суфікси?*

- А) ніжка, стіл, травма, голівка
- Б) скляний, склянка, скло, засклити
- В) операційний, сильний, лікарський, шлунковий
- Г) стабільність, розум, найвищий, доза

5. *У якому варіанті твірна основа позначена неправильно?*

- А) ріка → річка
- Б) рука → ручка
- В) студент → студентський
- Г) синь → синій

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 34

Словотвір. Віддієслівні іменники на -ння. Словотвірна модель із морфемою -аці(я). *Видільна система та основні захворювання*

Мета: ознайомлення здобувачів освіти з інформацією про словотвір, навички вживання віддієслівних іменників на **-ння**, засвоєння лексики за темою заняття.

Основні поняття: віддієслівні іменники, префіксальні дієслова.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке словотвір?
2. Що називають твірною основою?
3. Які бувають способи словотворення?
4. Які способи словотворення називають морфологічними?
5. Що таке словотвірна модель?
6. Які бувають моделі?
7. Скільки слів з кінцевим **-ість** налічує Українсько-російський словник?
8. Творення абстрактних іменників жіночого роду.
9. Що таке субстантивований прикметник?

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Віддієслівні іменники (девербативи) утворюються внаслідок відділення частини дієслівної основи. Твірними для дериватів цієї групи виступають безпрефіксні (рідше) і префіксальні дієслова. Утворюються, як правило, іменники зі словотвірним значенням «результат дії», «знаряддя дії», в тому числі й терміни. Нараховується понад 4600 утворень, серед яких переважають похідні, мотивовані префіксальними дієсловами. Такі іменники утворюються за чотирма основними моделями.

Похідні іменники утворюються від дієслів з різними префіксами: **в-** (*впускати* → *впуск*), **ви-** (*выпускати* → *выпуск*), **від-** (*відварити* → *відвар*), **до-** (*дотикатися* → *дотик*), **з/с-** (*злітати* → *зліт*), **за-** (*загинати* → *загин*), **на-** (*написати* → *напис*) та ін.

Похідні іменники утворюються і від дієслів, у морфемній структурі яких наявні два і більше префіксів (*перерозподілити* → *перерозподіл*, *здогадатися* → *здогад*). Власне дієслівні префікси виступають показником напрямку словотвірної мотивації (*описати* → *опис*, *вибухати* → *вибух*). Окрім того, похідні іменники утворюються як від неперехідних, так і від перехідних дієслів.

Особливої уваги заслуговують віддієслівні іменники словотвірного типу — **енн-я**, **-нн-я**, що утворені від дієслів недоконаного (*згинанн-я* < *згина-ти*) і доконаного виду (*змін-енн-я* < *зміни-ти*), та їхнє співвідношення з однокореновими іменниками, але без процесового відтінку, на зразок: *розв'язува-нн-я* (від *розв'язувати* — незавершена дія), *розв'яза-нн-я* (від *розв'язати* — завершена дія), *розв'язок* (наслідок).

В українській мові існує декілька тисяч слів, які є латинськими за походженням. Це слова, що закінчуються на «-ція»: *презентація*, *інформація*, *дисертація*, *інновація*, *провокація*, *операція*, *лекція*, *нація*, *емоція*, *реалізація*, *інтонація*, *медитація* та подібні. Вони є інтернаціональними словами (мають схоже звучання у багатьох європейських та інших мовах).

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Доберіть з наукової або художньої літератури 5 речень, в яких є віддіслівні іменники на -ння.

Завдання 2. Прочитайте запропоновані слова та складіть з ними речення.

Написання, складання, веслування, змагання.

Завдання 3. Утворіть від поданих дієслів іменники словотвірного типу -енн-я, -нн-я, поясніть їхнє значення.

Повідомляти, виділяти, досліджувати, бачити, розповсюджувати, блокувати, омивати, ділити, очікувати, усвідомлювати, зберігати.

Завдання 4. Доберіть 10 іменників із закінченням -ація.

Завдання 5. Прочитайте текст. Поясніть значення виділених слів.

Сечовидільна система людського організму відповідає за **очищення** організму та виведення води і продуктів обміну. До цієї системи належать сечовий міхур, нирки і сечовід. Коли різного роду **мікроби** та **інфекція** потрапляють у цю систему, вони можуть викликати інфекційні захворювання.

Більшість інфекцій сечовивідних **шляхів** становлять інфекції **сечового міхура**. **Запалення** сечового міхура, що ще відоме як цистит, як правило, не є серйозним, якщо воно було вчасно виявлене та розпочато лікування. Якщо ж захворювання не діагностовано вчасно, великий ризик поширення інфекції на нирки. В медичній практиці подібне захворювання називається **пієлонефрит**. У свою чергу, ниркова інфекція (пієлонефрит) є серйозним захворюванням і може призвести до необоротного **ураження** організму.

[<https://www.medical.te.ua/ua/news-1-0-174-populyarno-pro-zahvoryuvannya-sechovidilnoi-sistemi>]

Завдання 6. Складіть речення із запропонованими словами. Поясніть їхнє значення.

Уретрит, цистит, пієлонефрит, нефрит.

Завдання 7. Опишіть фото.

Завдання 8. Розкажіть про видільну систему людини.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. *Незмінними називають слова, які ...*

- А) мають нульове закінчення
- Б) не мають закінчення
- В) мають закінчення
- Г) запозичені з інших мов

2. *Коренем називають значущу частину слова, яка ...*

- А) виражає спільне значення споріднених між собою слів
- Б) стоїть у слові після суфікса
- В) виражає граматичне значення слова
- Г) поєднує частини складних слів

3. *У якому рядку всі слова не мають закінчення?*

- А) вчора, зранку, таксі
- Б) день, щодня, лікар
- В) термін, водночас, пюре
- Г) зефір, радість, море

4. *У якому рядку всі слова мають нульове закінчення?*

- А) текст, добрий, університет
- Б) парк, поверх, фармацевт
- В) швидкий, травень, скальпель
- Г) будинок, кафе, план

5. *У якому рядку всі іменники — віддіслівні?*

- А) перебіг, розум, жаль
- Б) виріб, обмін, бинт
- В) згин, розтягнення, списування
- Г) знищення, лікування, лист

6. *В якому варіанті не всі слова латинського походження?*

- А) обтурація, протрузія, генерація
- Б) асиміляція, агрануляція, реакція
- В) деструкція, дифузія, мідія
- Г) трансфузія, резекція, ревізія

IV. Підбиття підсумків

Практичне заняття № 35

Словотвір. Словотвірні моделі з морфемами -лог, -логі(я), -логічн(ий). *Нервова система та основні захворювання*

Мета: ознайомити здобувачів освіти з інформацією про словотвір, навички вживання словотвірних моделей з морфемами -лог, -логі(я), -логічн(ий), вміння користуватися лексикою за темою.

Основні поняття: медична термінологія, словотвір, морфема.

Обладнання: журнал обліку відвідування та успішності, методична розробка практичного заняття з теми, методичні рекомендації із самостійної роботи здобувачів вищої освіти, наочність.

План

I. Організаційний момент (привітання, перевірка присутніх, повідомлення теми, мети заняття, мотивація щодо вивчення теми)

II. Контроль опорних знань

2.1. Вимоги до знань, перелік дидактичних одиниць

- Тести поточного контролю.
- Збірник ситуативних задач (посібник, електронна бібліотека).

Також використовуються презентації, дошка, стаціонарні стенди, спеціалізовані підручники, словники та довідники, картки із завданнями.

2.2. Завдання для самоперевірки якості підготовки

1. Що таке словотвір?
2. Що називають твірною основою?
3. Які бувають способи словотворення?
4. Що таке словотвірна модель?
5. Що таке віддієслівні іменники?
6. Назвіть моделі, за якими утворюються ці іменники.

III. Формування практичних умінь та навичок

3.1. Зміст теми

Клінічна термінологія (від грец. *klinike techne* — догляд за лежачими хворими) — це найбільший розділ медичної термінології. Тут представлені назви патологічних станів і симптомів хвороб, методи профілактики, обстеження, діагностики, лікування, назви клінічних спеціальностей та спеціалістів. У зв'язку з двомовністю медичної термінології в одних галузях медицини переважає латинська — анатомо-гістологічна лексика, а в клінічній термінології — грецька. Одними з найпопулярніших морфем є морфеми **-лог**, **-логі(я)**, **-логічн(ий)**.

-ЛОГІЯ (від грец. *Λόγος* (логос) — слово, вчення) — частина складних слів, що означає «наука», «знання», «слово», «вивчення». Наприклад: *стоматологія, кардіологія, валеологія*.

-ЛОГ — використовується на позначення спеціаліста з тієї галузі, на яку вказує твірна основа: *стоматолог, кардіолог, офтальмолог*.

-ЛОГІЧНИЙ — морфема використовується для створення прикметників із значенням «стосується тієї галузі, на яку вказує твірна основа»: *стоматологічний, кардіологічний, офтальмологічний*.

3.2. Матеріали для аудиторної самостійної підготовки. Перелік навчальних практичних завдань, які необхідно виконати під час практичного заняття

Завдання 1. Доберіть з літератури 5 речень, в яких є слова з морфемами *-лог, -логі(я), -логічн(ий)*.

Завдання 2. Прочитайте запропоновані слова та складіть з ними речення.

Кардіологія, флеболог, пульмонологічний, фармакологія, біологія, фізіологічний.

Завдання 3. Назвіть науки, які будуть вивчати вказані органи. Нирки, серце, зуб, вени, судини.

Завдання 4. Прочитайте текст. Поясніть значення виділених слів.

Усі функції людського організму — **рухова діяльність**, робота внутрішніх органів, тканинні процеси — регулюються нервовою системою. Результатом фізіологічної діяльності головного мозку є **психічна діяльність** людини, її розумова робота.

Нервова система (як і серцево-судинна, м'язова, дихальна і т. ін.) є фізіологічною системою. Фізіологічна система — це сукупність об'єднаних організацією та управлінням живих структур і елементів, які характеризуються певними **властивостями** та **функціями**, що відрізняють їх від інших структур і елементів. Діяльність системи характеризується проявами її основних функціональних властивостей, тобто **специфічними реакціями**.

Нервова система людини складається з двох великих відділів:

- центральної нервової системи (ЦНС), до якої належить головний і **спинний мозок**;

- периферійної нервової системи, яка складається з нервових волокон, що відходять від головного і спинного мозку. Збираючись у **пучки** різної товщини, нервові волокна утворюють нерви, які зв'язують головний і спинний мозок зі всіма органами та системами організму.

За функціями нервову систему поділяють на **соматичну** і **вегетативну**. Соматична нервова система іннервує **опорно-руховий апарат** і всі органи чуттів, а вегетативна нервова система регулює процеси обміну речовин та роботу всіх внутрішніх органів (**серця, нирок, легень** та ін.) [<https://buklib.net/books/22748/>].

Завдання 5. Складіть речення із запропонованими словами. Поясніть їхнє значення.

Сіра речовина, нервові закінчення, мозок.

Завдання 6. Опишіть фото.

Завдання 7. Розкажіть про нервову систему людини.

3.3. Рекомендації щодо виконання завдань:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- опанування додаткової літератури з теми заняття;
- повторення правил українського правопису і виконання тренувальних вправ.

3.4. Вимоги до результатів роботи, у т. ч. до оформлення:

- вільно володіти матеріалом;
- систематично працювати;
- показувати різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу;
- вміти успішно виконувати завдання, які передбачені програмою;
- засвоїти зміст основної та додаткової літератури;
- усвідомити взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії;
- виявляти творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявляти здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

3.5. Матеріали контролю для заключного етапу заняття. Тести

1. Наука, що вивчає захворювання шкіри:

- А) геологія
- Б) дерматологія
- В) нефрологія
- Г) валеологія

2. Наука, що вивчає захворювання видільної системи:

- А) деонтологія
- Б) міологія
- В) урологія
- Г) геронтологія

3. Спеціаліст, що займається лікуванням кісток:

- А) остеолог
- Б) мамолог
- В) проктолог
- Г) офтальмолог

4. Спеціаліст, що займається лікуванням легеневих хвороб:

- А) пульмонолог
- Б) дерматолог
- В) флеболог
- Г) кардіолог

5. Спеціаліст, що займається лікуванням захворювань хребта:

- А) епідеміолог
- Б) стоматолог
- В) вертебролог
- Г) уролог

IV. Підбиття підсумків

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків. У 2 книгах. Книга 1. Соціокультурна комунікація / за ред. проф. С. М. Луцак. Івано-Франківськ : Медицина, 2019. 504 с.
2. Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків. У 2 книгах. Книга 2. Основи професійного мовлення / за ред. проф. С. М. Луцак. Івано-Франківськ : Медицина, 2019. 456 с.
3. Сікорська О. О., Шаніна О. С. Українська мова як іноземна : практикум для студентів міжнародних факультетів. Одеса : ОНМедУ, 2022. 143 с.
4. Українська мова для іноземців (рівень А2) : навч. посіб. / Дегтярова Т. О та ін. Київ : Університетська книга, 2020. 215 с.
5. Ющук І., Бондарчук Ю., Мушкудіані О. Українська мова для іноземців. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2021. 168 с.

Додаткова

1. Вступний курс з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення / за ред. Т. О. Дегтярової. Суми : Університетська книга, 2010. 415 с.
2. Гайдамака Г. Г. Діячі української науки і культури : зб. текстів для читання з навчальної дисципліни Українська мова для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання. Харків : Вид. ХНЕУ, 2012. 60 с.
3. Дерба С. М. Знайомство з Україною : навч. посіб. з укр. мови для інозем. студентів. 2-ге вид. виправлене і доповнене. Київ : Фенікс, 2013. 97 с.
4. Дерба С. М., Любачевська-Сойкур В. О. Українська мова для іноземних студентів. Наукові тексти та завдання до них. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2012. 188 с.
5. Єщенко Н. О. Практичний курс української мови: усне мовлення : навч. посіб. для інозем. студентів. 2-ге вид., виправ. і допов. Київ : Фенікс, 2013. 207 с.

6. Єлісова М. О. Коментоване читання художніх творів : навч. посіб. для інозем. студентів. Київ : ТОВ «НВП» Інтерсервіс, 2010. 120 с.

7. Українська мова для іноземних студентів : посібник / Винник В. М. та ін. Тернопіль : ТДМУ, 2013. 288 с.

8. Швець Г. Д., Торчинська Ю. О., Літвінчук А. О. Читаймо українською : навч. посіб. з укр. мови для інозем. студентів. Київ : Фенікс, 2012. 112 с.

Електронно-інформаційні ресурси

1. Odessa National Medical University: <https://onmedu.edu.ua/>
2. Information for students: <http://www.info.odmu.edu.ua>
3. Ukrainian language for English-speaking students: <http://learn101.org/ukrainian.php>
4. Learning the Ukrainian

Список джерел, використаних на практичних заняттях

- *Практичне заняття № 5.* <https://traditions.in.ua/kukhnia>
- *Практичне заняття № 6.* Олесь Гончар. Тронка. Київ : Андронум, 2022. 222 с.
- *Практичне заняття № 19.* Луценко В. І. Українська мова для іноземних студентів [Електронний ресурс] : навч. посіб. у 4-х т. Т. 1. Дніпро : НГУ, 2017. — 84 с. Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/150943/1/>
- *Практичне заняття № 23.* Городецька В., Малюга Н. Українська мова як іноземна : навч. посіб. для студентів-іноземців. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2018. 388 с.
- *Практичне заняття № 23.* <https://mcu.org.ua/medicinskoe-obrazovanie-v-ukraine/>
- *Практичне заняття № 24.* <https://profpressa.com/dkhp/vipusk-78-okhrona-zdorovia/>
- *Практичне заняття № 29.* <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

- *Практичне заняття № 32.* <https://empendium.com/ua/chapter/B27>. II. 3. 7.
- *Практичне заняття № 34.* <https://www.medical.te.ua/ua/news-1-0-174-populyarno-pro-zahvoryuvannya-sechovidilnoi-sistemi>
- *Практичне заняття № 35.* <https://buklib.net/books/22748/>

Навчальне видання

**СІКОРСЬКА Ольга Олександрівна
КИР'ЯЗОВА Олена Вікторівна
НЕТРЕБЧУК Любов Миколаївна**

**УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА
навчально-методичний посібник
до практичних занять для здобувачів
вищої освіти міжнародного факультету**

Редактор *А. А. Гречанова*

Технічний редактор *А. В. Попов*

Художник *Р. В. Мерешко*

Коректор *І. К. Каневський*

Електронне видання

Формат 60x84/16. Ум.-друк. арк. 12,42. Тираж 1. Зам. 2604

Одеський національний медичний університет
65082, Одеса, Валіховський пров., 2.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 668 від 13.11.2001.
e-mail: office@onmedu.edu.ua тел: (048) 723-42-49 факс: (048) 723-22-15

